

**KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL VAKIF HANLARI VE KORUMA SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA BİNNUR EROL

ARALIK , 2013

İSTANBUL VAKIF HANLARI VE KORUMA SORUNLARI

FATMA BİNNUR EROL

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

2013

TC.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL VAKIF HANLARI VE KORUMA SORUNLARI

FATMA BİNNUR EROL

Doç. Dr. Yonca KÖSEBAY ERKAN

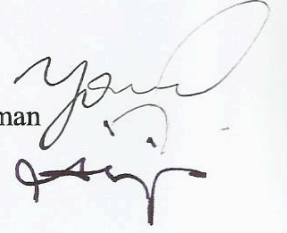
Prof. Dr. E. Füsün ALİOĞLU

Doç. Dr. Mehmet ALPER

Danışman

1.Üye

2.Üye

Handwritten signatures of the advisors and members. The first signature is for the advisor, and the second is for the first member.

“Ben, Fatma Binnur Erol , bu Yüksek Lisans/ Doktora Tezinde sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.”

FATMA BİNNUR EROL

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI & İMZASI

İSTANBUL VAKIF HANLARI VE KORUMA SORUNLARI

ÖZET

Orta Asya'dan başlayarak Osmanlı İmparatorluğu topraklarında gelişerek yaygınlaşan vakıf kurma anlayışı, birçok alanda olduğu gibi mimaride de etkili olmuştur. Vakıf anlayışı ile inşa edilen hanlar, kent dokusunda önemli yapılar olmuşlardır. Han mimarisi ticari gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenerek 19.yy.'a kadar gelişmiştir. Vakıf hanlar, 19.yy.'ın sonunda İstanbul'da, Evkaf Nezareti, günümüzdeki adı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından dönemin modern malzemeleri ile bir dizi halinde tasarlanarak inşa edilmiştir. Cumhuriyet döneminde de inşasına devam edilen bu yapılar Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne gelir getirmek üzere yapılmıştır. Teknolojik gelişmelerin etkisi ile birlikte klasik han mimarisinden farklı olarak gelişmiş, geçmişin sade han yapılarının yerine adeta cephenin özellikle bezemelerle donatıldığı yeni bir üslupla yapılmıştır. Birçoğu, ticaret fonksiyonunun yüksek olduğu Eminönü ve Karaköy'de oda bazında kiralanmak üzere ticarethane olarak inşa edilmiştir. Vakıf hanlar, konut ve yatakhane işlevleri ile İstanbul'un Beyoğlu ve Şehzadebaşı semtlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada çeşitli dönemlerde inşa edilen farklılıkları ve benzerlikleri içinde barındıran yedi vakıf hanın mimari özellikleri incelenmiştir. Vakıf hanlardan bir kısmı, günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Restore Et-İşlet-Devret

sistemi ile restore edilerek işlev değişikliğine uğramış, turizm sektöründe otel olarak hizmet vermeye başlamıştır. Ancak söz konusu vakıf hanlarda koruma kapsamında yapısal, çevresel ve yeniden işlevlendirmeye dayalı sorunlarla karşılaşılmaktadır. Yapılan tespit ve belgeleme yöntemleri sonucunda vakıf hanlarının mimari değerleri göz önüne alınarak önerilerde bulunulmuştur.

VAKIF HANLAR'IN ISTANBUL AND CONSERVATION

PROBLEMS

ABSTRACT

The idea of establishing foundations, initially emerged at the central asia and later became widespread in the lands of the Ottoman Empire , has affected many areas including architecture. Inns built as a pious foundation have become important buildings in urban fabric (ne zaman). Inn architecture is developed through the needs of the society and evolved till 19th century. “Vakif Hanlar” has been constructed in a series with contemporary materials by the Ottoman Ministry of Foundations “Evkaf Nezareti” toward the end of 19th century and has been constructed also in the republican period in order to create income for the ministry. With the aid of technological improvements, these inns acquired a different character instead of using classical inn architectural style, the facades were especially decorated with adornments. Many of the “Vakif Hanlar” were built as offices to rent out in Eminönü and Karaköy, where the commercial capacity is high. We also come across with “Vakif Han”s in Beyoğlu and Şehzadebaşı with different uses.

In this thesis, 7 of the “Vakif Han”, , are studied according to their building plans, construction systems and facades. Some of the “Vakif Han” is renovated according to restore-operate-transfer and they are being used as hotels in the tourism industry.

However, some problems are being experienced in terms of structural, environmental and re-use. In this thesis, some suggestions are provided according to the architectural value of “Vakif Han”s .

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada konu seçimi ve önerileri ile yönlendiren, tezi yöneterek her konuda destek veren değerli hocam Doç. Dr. Yonca Kösebay Erkan'a, eğitim dönemimde engin bilgilerini paylaşarak destek veren sevgili hocam Prof. Dr. Füsun Alioğlu'na yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Çalışmalarım sırasında İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Şube Müdürlüğü Arşivi görevlilerine, araştırmalarımda yardımcı olan İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür Tescil Şube Müdürlüğü, Emlak Şube Müdürlüğü, İstanbul Kültür Varlıklarını Koruma II. ve IV. no'lu Müdürlüğü çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca ilgilerinden ve yardımlarından dolayı Fatih ve Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü çalışanlarına teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında başta kardeşlerim Gülnur ve İlker Erol'a olmak üzere yardımlarını hiç bir zaman esirgemeyen, gösterdikleri destek ve anlayıştan dolayı tüm aileme teşekkürlerimi iletirim.

İÇİNDEKİLER

Özet	iv
Abstract	vi
Teşekkür	vii
İçindekiler	viii
Şekil Listesi	x
Harita Listesi	xi
Fotoğraf Listesi	xi
Tablo Listesi	xv
Ek Listesi	xv
Kısaltmalar	xvii
1 Giriş	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın İçeriği	1
1.3 Çalışmanın Yöntemi	2
2 Hanların Tarihsel Gelişimi	3
2.1 Anadolu Selçuklu Hanları	5
2.2 Osmanlı İmparatorluğu Hanları	6
2.2.1 Ticaret Hanları	9
2.2.2 Büro Hanları	11
3 Vakıflar ve Vakıf Hanlar	16
3.1 I. Vakıf Han	28
3.1.1 Tasarım Özellikleri	30
3.1.2 Cephe Özellikleri	32
3.1.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	35
3.2 II. Vakıf Han	38
3.2.1 Tasarım Özellikleri	40
3.2.2 Cephe Özellikleri	41
3.2.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	44

3.3 III. Vakıf Han	46
3.3.1 Tasarım Özellikleri	49
3.3.2 Cephe Özellikleri	50
3.3.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikler	55
3.4 IV. Vakıf Han	57
3.4.1 Tasarım Özellikleri	62
3.4.2 Cephe Özellikleri	63
3.4.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	69
3.5 Şehzadebaşı V. Vakıf Han	73
3.5.1 Tasarım Özellikleri	75
3.5.2 Cephe Özellikleri	76
3.5.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	80
3.6 Eminönü V. Vakıf Han	82
3.6.1 Tasarım Özellikleri	85
3.6.2 Cephe Özellikleri	87
3.6.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	89
3.7 VI. Vakıf Han	90
3.7.1 Tasarım Özellikleri	96
3.7.2 Cephe Özellikleri	98
3.7.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	102
3.8 İnşa Edilmemiş VI. Vakıf Han	103
4 Vakıf Hanların Tasarım Özelliklerinin Değerlendirilmesi	104
4.1 Plan Özellikleri	105
4.2 Malzeme ve Yapım Tekniği	111
4.3 Cephe Özellikleri	112
4.4 Kullanım Özellikleri	116
5 Vakıf Hanlarda Görülen Bozulmalar	117
5.1 Yapısal Hasarlar ve Malzeme Bozulmaları	118
5.1 İşlev Değişikliğine Bağlı Bozulmalar	125
6 Koruma Sorunları ve Önerileri	127
DEğerLENDİRME VE SONUÇ	134
KAYNAKLAR	138
ÖZGEÇMİŞ	170

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Akçakale Kervansarayı Planı (11.yy) Karahanlı Dönemi	6
Şekil 2.2 Rıbat-1 Mahi Planı(1019-20) Gazneliler Dönemi	6
Şekil 2.3 Rıbat-1 Şerif Planı (1114-15) Büyük Selçuklu Dönemi	6
Şekil 3.1 Vakıf Hanların Özgünlük Durumları	23
Şekil 3.2 Vakıf Hanların Kiralanma Durumları	24
Şekil 3.3 I.Vakıf Han Kat Planı	32
Şekil 3.4 Mimar Kemalettin Bey'e ait 1911 tarihli özgün asma kat projesi	36
Şekil 3.5 II. Vakıf Han Kat Planı	40
Şekil 3.6 Mimar Kemalettin Bey'in 1911 tarihli II. Vakıf Han Ön Cephe (Doğu Cephesi) özgün çizimi	41
Şekil 3.7 Mimar Kemalettin Bey'in Ait 1911 I.Vakıf Han Tarihli Betonarme Projesi	44
Şekil 3.8 III. Vakıf Han Zemin Plan	50
Şekil 3.9 IV. Vakıf Han Kat Planı	63
Şekil 3.10 IV. Vakıf Han Ön Cephe (Güney Cephesi)	64
Şekil 3.11 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Plan	76
Şekil 3.12 Mimar Kemalettin Bey'e ait Şehzadebaşı V.Vakıf Han Kuzeybatı Cephesi Özgün Çizimi	79
Şekil 3.13 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Özgün Pencere Çizimleri	81
Şekil 3.14 Eminönü V. Vakıf Han Zemin Kat Projesi	85
Şekil 3.15 Eminönü V. Vakıf Han 1-2-3. Kat Projesi	86
Şekil 3.16 Eminönü V. Vakıf Han Bodrum Kat Projesi	86
Şekil 3.17 VI. Vakıf Han Kat Planı 1938 Tarihli Rölöve	96
Şekil 3.18 VI. Vakıf Han 5-6 Kat Planı 1938 Tarihli Rölövesi	97
Şekil 3.19 VI. Vakıf Han Zemin Kat Planı Yapının Restütisyon ve Restorasyon Projesi	98
Şekil 3.20 VI. Vakıf Han İkinci Kat Planı Yapının Restütisyon ve Restorasyon Projesi	98
Şekil 3.21 İnşa Edilmemiş VI. Vakıf Han Muşamba Üzerine Özgün Cephe çizimi	103
Şekil 3.22 Çemberlitaş'ta İnşa Edilmemiş VI. Vakıf Han Planı	104
Şekil 3.23 III. Vakıf Han Mimar Kemalettin Bey'e Ait Özgün Cephe Çizimi	106
Şekil 3.24 Vakıf Hanların İşlevi	117

HARİTA LİSTESİ

Harita 2.1 İstanbul Bad-I Selase Haritası 1333 (1917)	15
Harita 3.1 I.-II.-III.-IV.-V. ve V.A Vakıf Hanların Harita üzerinde Yerleşimi	26
Harita 3.2 III. ve VI Vakıf Hanların Harita üzerinde Yerleşimi	27
Harita 3.3 I.Vakıf Han'ın Uydudan Görünüş	28
Harita 3.4 I.Vakıf Han Pervetitch Haritası	30
Harita 3.5 II. Vakıf Han'ın Uydudan Görünüş	38
Harita 3.6 II. Vakıf Han Pervetitch Haritası	39
Harita 3.7 III. Vakıf Han'ın Uydudan Görünüş	47
Harita 3.8 III. Vakıf Han Pervetitch Haritası	48
Harita 3.9 IV. Vakıf Han'ın Uydudan Görünüş	57
Harita 3.10 IV. Vakıf Han Pervetitch Haritası	59
Harita 3.11 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Uydu Görüntüsü	73
Harita 3.12 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Pervetitch Haritası	74
Harita 3.13 Eminönü V.Vakıf Han'ın Uydudan Görünüş	83
Harita 3.14 Eminönü V.Vakıf Han Pervetitch Haritası	84
Harita 3.15 VI. Vakıf Han'ın Uydu Görüntüsü	91
Harita 3.16 E. Goad İstanbul Sigorta Haritasında 1905 VI. Vakıf Hanın Bulunduğu Parselde Bulunan Arabyan Han	92
Harita 3.17VI. Vakıf Han Yüksek Mimar Suat Nirvan Haritası	93

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 2.1 19.yy'da İstanbul Kent Dokusundan Görüntü	13
Fotoğraf 3.1 Sultan II. Abdulhamid Vakf'ına ait 1306 H. (1888 M.) tarihli vakfiyenin giriş sayfası	20
Fotoğraf 3.2 Günümüzde I. Vakıf Han	29
Fotoğraf 3.3 I.Vakıf Han	29
Fotoğraf 3.4 I.Vakıf Han Ana Giriş kapısı	31
Fotoğraf 3.5 I.Vakıf Han Dükkan Kapısı	31
Fotoğraf 3.6 I.Vakıf Han Taş Konsol Bezemesi	35
Fotoğraf 3.7 I.Vakıf Han Üçlü Gülçeler	35
Fotoğraf 3.8 I.Vakıf Han Beşinci Kat Balkon Korkuluğu Yarım Kubbeli Baba	35
Fotoğraf 3.9 I.Vakıf han Büro Kapıları	37

Fotoğraf 3.10 I. Vakıf han Havalandırma Boşluğuna Açılan Pencereler	37
Fotoğraf 3.11 I. Vakıf Han Özgün Karo mozaik Döşeme Kaplaması	38
Fotoğraf 3.12 II. Vakıf Han Doğu Cephesi Kat Pencereleri	42
Fotoğraf 3.13 II. Vakıf Han Taş Konsol Bezemesi	43
Fotoğraf 3.14 II. Vakıf Han Kum Saati	43
Fotoğraf 3.15 II. Vakıf Han Doğu Cephesindeki Çeşme Bezemesi	43
Fotoğraf 3.16 II. Vakıf Han Özgün Çelik Çatı Makasları	45
Fotoğraf 3.17 II. Vakıf Han Özgün Mermer Merdivenler	45
Fotoğraf 3.18 II. Vakıf Han Özgün Ahşap Pencere Örnekleri	45
Fotoğraf 3.19 II. Vakıf Han Özgün Ahşap Kapı	46
Fotoğraf 3.20 II. Vakıf Han Bir Odadan Zemin Döşeme Örnekleri	46
Fotoğraf 3.21 III. Vakıf Han Görünüş	49
Fotoğraf 3.22 Günümüzde III. Vakıf Han	49
Fotoğraf 3.23 III. Vakıf Han Ana Giriş Kapısı	52
Fotoğraf 3.24 III. Vakıf Han Dükkan Girişi	52
Fotoğraf 3.25 III. Vakıf Han Köşesinde Bulunan Pencereler	53
Fotoğraf 3.26 III. Vakıf Han Batı Cephesi Pencereler	53
Fotoğraf 3.27 III. Vakıf Han Çıkmaları Taşıyan Taş Konsollar	54
Fotoğraf 3.28 III. Vakıf Han Balkonları Taşıyan Taş Konsollar	54
Fotoğraf 3.29 III. Vakıf Han Pencere Tepeliği	54
Fotoğraf 3.30 III. Vakıf Han Oda Duvarı Alçı Bezeme	54
Fotoğraf 3.31 III. Vakıf Han Zemin Kat Taşıyıcı Tuğla Duvarlar	55
Fotoğraf 3.32 III. Vakıf Han Zemin Kat Moloz Taş ve Tuğla Malzemenin Birlikte Kullanımı	55
Fotoğraf 3.33 III. Vakıf Han Zemin Kat Taşıyıcı Tuğla Duvarların kullanılan Mühürlü Harman Tuğla	56
Fotoğraf 3.34 III. Vakıf Han Lobi	56
Fotoğraf 3.35 III. Vakıf Han Kafe	56
Fotoğraf 3.36 III. Vakıf Han Merdiven Kovası	57
Fotoğraf 3.37 III. Vakıf Han Giriş Hölü Özgün Mermer Merdiven	57
Fotoğraf 3.38 Hamidiye Mektebi ve köşesindeki sebili	58
Fotoğraf 3.39 Henüz İnşaat Halinde Olan Yapının Kapısına Asılmış “Caserne Victor” Tabelası	59

Fotoğraf 3.40 IV. Vakıf Han'ın Tarihi Belli Olmayan Bir Onarım Sırasındaki İç Avlunun Çatı ile Örtülmesi	61
Fotoğraf 3.41 IV. Vakıf Han'ın Tarihi Belli Olmayan Bir Onarım Sırasındaki İç Avlunun Çatı ile Örtülmesi	61
Fotoğraf 3.42 IV. Vakıf Han'ın bir onarım sırasındaki Çatı Örtüsü	61
Fotoğraf 3.43 IV. Vakıf Han'ın bir onarım sırasındaki Çatı Örtüsü	61
Fotoğraf 3.44 IV. Vakıf Han Eski Görünümü	62
Fotoğraf 3.45 Günümüzde IV. Vakıf Han	62
Fotoğraf 3.46 IV. Vakıf Han Kapı Üzerinde yazısı Duruyor	65
Fotoğraf 3.47 IV. Vakıf Han Günümüzdeki Kapı Üzerinde Yazısı Silinmiş	65
Fotoğraf 3.48 IV. Vakıf Han Güney Cephe Pencereleri	66
Fotoğraf 3.49 IV. Vakıf Han Güney Cephe Vitrin ve Pencereler	66
Fotoğraf 3.50 IV. Vakıf Han Doğu Cephesi Pencereleri	66
Fotoğraf 3.51 IV. Vakıf Han Güney Cephede Mermer Kabara	68
Fotoğraf 3.52 IV. Vakıf Han Pencere Kemerlerinin Yanında Desenli ve Gülçeli Bezeme	68
Fotoğraf 3.53 IV. Vakıf Han Bezemeli Konsollar	68
Fotoğraf 3.54 IV. Vakıf Han Kule Kubbesi	68
Fotoğraf 3.55 IV. Vakıf Han İnşaat Defteri	69
Fotoğraf 3.56 IV. Vakıf Han Betonarme Temel İnşaatı Esnasında Bir Fotoğraf	70
Fotoğraf 3.57 IV. Vakıf Han Günümüzde İç Avlu	71
Fotoğraf 3.58 IV. Vakıf Han İç avlu ve Avluya Bakan Kapılar	71
Fotoğraf 3.59 IV. Vakıf Han Resepsiyon-Lobi'de Kolonlar	71
Fotoğraf 3.60 IV. Vakıf Han Lobi	71
Fotoğraf 3.61 IV. Vakıf Han Sabah Joallier Objektifinden İç Mekan	72
Fotoğraf 3.62 IV. Vakıf Han Sabah Joallier Objektifinden İç Mekan	72
Fotoğraf 3.63 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Görünüş	75
Fotoğraf 3.64 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Kuzeybatı Cephesi	77
Fotoğraf 3.65 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Ana Giriş Kapısı	78
Fotoğraf 3.66 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Giriş Kapısı	78
Fotoğraf 3.67 Şehzadebaş V.Vakıf Han Kuzeybatı Cephe Pencereleri	78
Fotoğraf 3.68 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Güneybatı Cephe Pencereleri	78
Fotoğraf 3.69 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Güneydoğu Cephe Köşe Bezemesi	80

Fotoğraf 3.70 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Taş Konsol	80
Fotoğraf 3.71 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Güneydoğu Cephesi Tamamlanmamış Gülçeler	80
Fotoğraf 3.72 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Taşıyıcı Kolonlar	81
Fotoğraf 3.73 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Putrel Döşeme	81
Fotoğraf 3.74 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Koridor Dökme Mozaik	82
Fotoğraf 3.75 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Mermer Kaplı Kat Merdiveni	82
Fotoğraf 3.76 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Ahşap İç Kapı	82
Fotoğraf 3.77 Günümüzde Eminönü V.Vakıf Han	84
Fotoğraf 3.78 Geçmişte Eminönü V.Vakıf Han	84
Fotoğraf 3.79 Eminönü V.Vakıf Han Kuzey Cephesi	87
Fotoğraf 3.80 Eminönü V.Vakıf Han Doğu Cephesi	87
Fotoğraf 3.81 Eminönü V.Vakıf Han Kuzey Cephesi	87
Fotoğraf 3.82 Eminönü V.Vakıf Han Batı Cephesi	87
Fotoğraf 3.83 Eminönü V.Vakıf Han Ana Giriş Kapısı	88
Fotoğraf 3.84 Eminönü V.Vakıf Han Emirname Sokak'tan Giriş Kapısı	88
Fotoğraf 3.85 Eminönü V.Vakıf Han Kuzey Cephe Pencereleri	89
Fotoğraf 3.86 Eminönü V.Vakıf Han İç Avluya Bakan Pencereler	89
Fotoğraf 3.87 Eminönü V.Vakıf Han Ahşap İç Kapı	90
Fotoğraf 5.88 Eminönü V.Vakıf Han Ana Merdiven	90
Fotoğraf 3.89 Eminönü V.Vakıf Han Linolyum Malzeme Kaplı Koridor	90
Fotoğraf 3.90 Eminönü V.Vakıf Han İç Avlu	90
Fotoğraf 3.91 Eminönü V.Vakıf Han Servis Merdiveni	90
Fotoğraf 3.92 VI. Vakıf Han Güney Cephesi Kemankeş Caddesine Bakan Son İki Kat	94
Fotoğraf 3.93 VI. Vakıf Han Batı Cephesi Pencere Kuloğlu Sokak'tan Bakış	94
Fotoğraf 3.94 VI. Vakıf Han'ın Bir Restorasyon Öncesi Çalışması Fotoğrafı	94
Fotoğraf 3.95 VI. Vakıf Han 1970'lerin Sonu 1980'lerin Başı	95
Fotoğraf 3.96 Günümüzde VI. Vakıf Han	95
Fotoğraf 3.97 VI. Vakıf Han 1970'lerin Sonu 1980'lerin Başı Galata Şarap İskelesi Sokak'tan Görünüş	95
Fotoğraf 3.98 VI. Vakıf Han Kemankeş Caddesi Güney Cephesi	99
Fotoğraf 3.99 VI. Vakıf Han Kemankeş Caddesi Güney Cephesi 2. Kat Pencereleri	100

Fotoğraf 3.100 VI. Vakıf Han Galata Şarap İskelesi Sokak Doğu Cephesi Pencereleri	100
Fotoğraf 3.101 VI. Vakıf Han Silme Altındaki Akant Yapraklı Bezeme	101
Fotoğraf 3.102 VI. Vakıf Han Sütun Başlıklı Plaster	101
Fotoğraf 3.103 VI. Vakıf Han Kabartma Girland	101
Fotoğraf 3.104 VI. Vakıf Han Koridor Döşeme Kaplaması	102
Fotoğraf 3.105 VI. Vakıf Han Mermer Kaplı Kat Merdiveni	102

TABLO LİSTESİ

Tablo- 1 Avlulu-Avlusuz Vakıf Hanlar	108
Tablo- 2 Koridor-Oda İlişkisi	110
Tablo- 3 Merdiven -Avlu İlişkisi	111

EKLER

Ek 1 1-A I.Vakıf Han Yapı Katalogu	143
Ek 2 1-B I.Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	144
Ek 3 1-C I.Vakıf Han Bozulma Katalogu	145
Ek 4 2-A II. Vakıf Han Yapı Katalogu	146
Ek 5 2-B II. Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	147
Ek 6 2-C II. Vakıf Han Bozulma Katalogu	148
Ek 7 3-A III. Vakıf Han Yapı Katalogu	149
Ek 8 3-B III. Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	150
Ek 9 3-C III. Vakıf Han Bozulma Katalogu	151
Ek 10 4-A IV. Vakıf Han Yapı Katalogu	152
Ek 11 4-B IV. Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	153
Ek 12 4-C IV. Vakıf Han Bozulma Katalogu	154
Ek 13 5-A Şehzadebaşı V.Vakıf Han Yapı Katalogu	155
Ek 14 5-B Şehzadebaşı V.Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	156
Ek 15 5-C Şehzadebaşı V.Vakıf Han Bozulma Katalogu	157
Ek 16 5-A1 Eminönü V.Vakıf Han Yapı Katalogu	158
Ek 17 5-B1 Eminönü V.Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	159
Ek 18 5-C1 Eminönü V.Vakıf Han Bozulma Katalogu	160
Ek 19 6-A VI. Vakıf Han Yapı Katalogu	161
Ek 20 6-B VI. Vakıf Han Mimari Özellikleri Katalogu	162

Ek 21 6-C VI. Vakıf Han Bozulma Katalogu	163
Ek 22 Günümüzde Mevcut İstanbul'da Klasik Osmanlı Hanları	164
Ek 23 Vakıf Hanları Mevcut Cephe Bezeme Tablosu	165
Ek 24 18.Yy'da Osmanlı Vakıflarının Gelir Tablosu	166
Ek 25 Meclisi Ayan Zabıt Ceridesi	167
Ek 26 Meclisi Ayan Zabıt Ceridesi	168
Ek 27 Meclisi Ayan Zabıt Ceridesi	169

KISALTMALAR

Bkz. = Bakınız

Şkl. = Şekil

Foto. = Fotoğraf

Hrt. = Harita

Vb. = Ve benzeri

Yy. = Yüzyıl

İst. II. No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd. = İstanbul II No'lu Kültür Varlıkları
Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

İst. IV. No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd. = İstanbul IV No'lu Kültür Varlıkları
Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

İst. Vkf. Blg. Şb. Müd. K. T. Müd. Arş. = İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür
Tescil Şube Müdürlüğü Arşivi

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş. = İstanbul Vakıflar Bölge
Müdürlüğü Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Şube Müdürlüğü Arşivi

Beyoğlu Bld. İmr. Ve Şeh. Arş. = Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Arşivi

Fatih Bld. İmr. Ve Şeh. Arş. = Fatih Belediyesi İmar ve Şehircilik Arşivi

1. Giriş

1.1 Çalışmanın Amacı

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde İstanbul'da sosyal yapıda görülen değişimin sonucu mimaride ortaya çıkan yaklaşımlar, yeni işlevleri toplumsal hayata kazandırmıştır. Vakıf hanlar, İstanbul'da Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde 1911 yılından başlayarak Evkaf Nezareti tarafından kuruma gelir getirmesi amacıyla inşa edilmeye başlamış ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Yedi tane olan vakıf hanlarının birçoğu I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın ilk temsilcileridir.

Ulusalçılık her toplumda olduğu gibi Türkiye'de de benzer bir süreçten geçmiştir. Bu dönem yapılarındaki mimari anlayış her ne kadar geçmişin bir taklidi olarak görülse de imparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş döneminde tarihsel referanslarından faydalanılarak toplumun kesin bir değişime tepkisi yumuşatılmak istenmiştir. Silueti bozdukları gerekçesiyle eleştiriye maruz kalan bu yapılarda, yeni gelişen teknolojinin de kullanılmış olması mimari açıdan önemli bir adımdır. Günümüze ulaşana değin bu hanlar birçok değişimden geçmiştir. Ancak günümüzde yapıların, özellikle Tarihi Yarımada'nın geçirdiği değişime paralel olarak işlevlerinin değiştiği gözlenmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda söz konusu yapılar hep tekil birer yapı olarak ele alınmış, vakıf eliyle bir dizi olarak üretilmiş olmaları ihmal edilmiştir. Bu çalışmada İstanbul'daki vakıf hanları mimari açıdan ele alınacağı gibi, mevcut durumları incelenerek korunma durumları belgelenecek ve geleceğe sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için öneriler geliştirilecektir.

1.2 Çalışmanın İçeriği

İstanbul vakıf hanları ve koruma sorunlarının ele alındığı bu çalışma altı bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde çalışmanın amacı, içeriği ve çalışma yönteminin anlatıldığı giriş bölümünün ardından ikinci bölümde han mimarisinin Anadolu

topraklarında ortaya çıkışı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gelişimi anlatılmaktadır. Bu bölüm hanlarla ilgili yazılmış tezlerden ve çeşitli yazılı kaynaklardan faydalanılarak oluşturulmuştur. 19. yy. ve 20.yy.'da İstanbul'un kent dokusu anlatılırken üçüncü bölümde ise Osmanlı İmparatorluğu'nun kentsel ve sosyal yaşamında daima önemli bir rol oynayan vakıf sisteminin, kuruluşu ve Osmanlı'da işleyişi ve önemine yer verilmiştir. "Vakıf Han" adı ile İstanbul'da mülkiyetleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait yedi adet han yapısı incelenmiştir. 19.yy.'ın sonları ve 20.yy. başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ticaret hayatında yer bularak inşa edilen bu yapıları incelemek üzere kataloglar oluşturulmuştur. Fotoğraflarla ve haritalarla desteklenmiştir. Dördüncü bölüm, vakıf hanlarının tasarım özelliklerinin değerlendirildiği bölümdür. Burada han yapıları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar vurgulanmaya çalışılmıştır. Beşinci ve altıncı bölümlerde ise bu hanlarda gözlenen bozulmalar, son dönemde geçirdiği işlevsel değişiklikler ve koruma önerileri anlatılmaktadır. Değerlendirme ve sonuç bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında ilk olarak konu olan vakıf hanlar hakkındaki araştırmalar, yazılı kaynaklardan özellikle Yıldırım Yavuz'un Mimar Kemalettin hakkındaki kitaplarından faydalanılarak hazırlanmıştır. Bu yazılı kaynaklara ek olarak, İstanbul Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü, Beyoğlu ve Fatih Belediye Arşivleri'nden, İstanbul II ve IV Nolu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri'nden yararlanılarak hazırlanmıştır. Konu olan vakıf hanlar fotoğraflarla görsel olarak belgelenmiştir.

2 Hanların Tarihsel Gelişimi

Önemli ticaret ya da askeri yol güzergahları üzerinde belirli aralıklarla inşa edilmiş olan hanlar, asırlar boyu insanların konaklama, yemek ve korunma ihtiyaçlarına cevap veren yapılar olmuşlardır. Tarihleri Selçuklu İmparatorluğu'na dayanan hanlar buldukları dönemin ulaşım ağlarının önemli bir simgesidir. Anadolu'da ticaretin öneminin ve hızının artması ile birlikte ortaya çıkan bir karayolu ağı ve bu yollar üzerinde inşa edilmiş olan bu yapılar, konaklama ve yemek ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra yol güvenliğini sağlama özelliğine de sahiptirler. Zaman içerisinde önemleri giderek artarak kervansaray adıyla da anılmışlardır (İlter, 1969:5-7). “Kervansaraylar şehirlerarasında kervanların konakladıkları ve korunduğu ünitelerdir. Bünyelerinde de hamam, çarşı ve ahır gibi kısımlar bulunur”(Kösemen, 2005:10). Kervansaraylar Türk mimarisinde 9.yy. ve 13.yy.'da İran'da, Suriye'de ve Anadolu'da en güzel örneklerini vermişlerdir. 840-1211 yılları arasında Doğu Türkmenistan'da hakimiyet sürmüş olan bir Türk hanedanlığı olan Karahahlılar kervansaray mimarisinin ilk örneklerini vermişlerdir (Gülenaz, 2011:34).

Bu yapılara, Farsça kökenli “rı” sözcüğünden türemiş olan “Rıbat ”adı da verilmiştir. “Rıbat, çoğu kez iç avlulu kare ya da dikdörtgen planlı, iki katlı yapılardır”(Mimarlık Sözlüğü, 2010:392). İslamiyet'in ilk yıllarında rıbatlar din mücahitlerinin konaklama mekanları iken, 10.yy'dan sonra Suriye ve Mısır vb. ülkelerin fethedilip İslamlaştırılması ile rıbatlar dervişlerin, hacıların toplanma ve konaklama mekanı haline gelmişlerdir (Gülenaz, 2011:34). “ İlk örnek olarak Abbasiler devrinde Harun Reşid'in (786–809) Kuzey Afrika Valisi Harsama'nın Tunus'ta 795'de yaptırmış olduğu ribatı göstermek mümkündür”(Kösemen, 2005:10). Dikdörtgen avlulu plan şemalı, yüksek duvarlı, düz damlı ve köşelerde kuleleri ile kale görünümüne sahiptir.

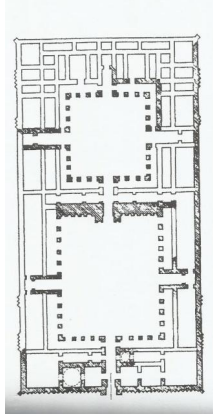
Türk mimarisinde ise ilk rıbat örneklerinden biri olarak, Karahanlılar'dan kalma Rıbat-ı Melik gösterilmektedir. Günümüze ulaşan, kare plan şemalı, kerpiçten üzeri tuğla, odalarının tonozlarla örtüldüğü ve portalının ayakta kaldığı Rıbat-ı Melik 1078-79 tarihinde inşa edilmiştir. Bu dönemde Merv-Amul yolunda inşa edilmiş olan Akçakale kervansarayı ile Nişabur- Merv yolunda 1114-15 tarihli Rıbat-Şerif diğer örneklerdendir. Horasan, Afganistan ve Hindistan'ın kuzeyinde 963 ve 1186 yılları arasında hüküm sürmüş olan Gazneliler de Karahanlı mimarisini devam ettirerek rıbatlar inşa etmişlerdir. Ayakta kalmayı başaran kubelli yapısı ile dikkat çeken Rıbat-ı Mahi Büyük Selçuklular döneminden önce kubbenin örtü sistemi olarak kullanıldığı yapıların ilk örneğidir (Aslanapa, 2011:38-40-56). “Karahanlı kervansaraylarının mimarisi ve planları daha sonra, Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçukluları'nın yaptırdığı kervansaraylar da gelişme göstermiştir” (Aslanapa, 2011:38).

İlk Türk-İslam devletlerinden biri olan Büyük Selçuklu İmparatorluğu döneminde Anadolu'da sayıları oldukça fazla olan hanlar, Karahanlı mimarisinin devamı niteliğini taşıırken kerpiç ve tuğla malzeme geleneğinin devam ettiği bir dönem olmuştur. Yapılarda dört eyvanlı, revaklı avlulu kareye yakın bir plan şemasının uygulanması karakteristik özellikleridir. 12.yy.'da Büyük Selçuklu mimarisinin önemli bir eseri olan Rıbat-ı Şerif tuğla mimarisinin en güzel örneğidir (Güran, 1978:53). Birçok örnekle karşılaştığımız bu yapılar yıllar içerisinde şekillenmiş ve han mimarisinin ilk temellerini atmışlardır. 1040 yılında kurulan Büyük Selçuklu imparatorluğu kendilerinden önce hüküm sürmüş olan Karahanlı ve Gazneliler'in mimarilerinde kullandıkları tonoz, kubbe, eyvan vb. öğeleri kendi yapılarında da kullanmışlardır (Benli, 2007:8).

2.1 Anadolu Selçuklu Dönemi Hanları

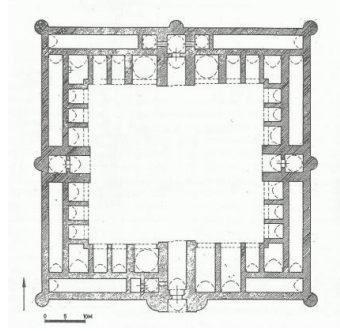
Anadolu'da 1075 ve 1318 yılları arası egemenlik kuran Anadolu Selçukluları'ndan günümüze kadar ulaşan han sayısı az da olsa bize bu döneme ait yapı tipolojisi hakkında fikir vermektedir. Genellikle ortada bir avluya açılan odalardan oluşan bir plan şemasına sahip olan kervansaraylar Selçuklu İmparatorluğu'nda özellikle İç Anadolu bölgesinde ve Akdeniz bölgesinde kervanların geçiş noktalarında yer almaktadır. Ticaret yolları üzerine inşa edilen bu hanların konaklama ve yemek ihtiyaçlarının yanı sıra yol güvenliği sağlama özellikleri de vardı. Askeri seferler sırasında adeta bir kale görevi yaparak erzak ve askeri gereçlerin toplandığı yapılarıdır (İlter, 2009:6). Sivas Kayseri yolu üzerinde bu dönemde inşa edilen Sultan hanları olarak da bilinen Alay Han (13.yy.) ve Evdir Han (125-1219), Aksaray yolu üzerinde ise Alara Hanı (1231), İncir Han (1239-1240), Sarfisa Han (1246) ve Kırkgözü Han (1236-1247) bilinen örneklerdendir.

Ancak Anadolu Selçukluları dönemine kadar, ribat ve kervansaraylarda görülen eyvanlı ve üstü açık avlulu plan tipinin dışında, bu dönemde sadece Anadolu'da ortaya çıkmış bir plan tipi daha vardır ki bunlar avlusuz ve üstü örtülüdür (Benli, 2007:10). Avlusuz hanların 13.yy.'dan sonra inşa edildiği tahmin edilmektedir. Bunların yanı sıra kapalı ve açık bölümü olmayan kervansaraylar da vardır. Kesme taştan sade, içe dönük kapalı bölümlerin enlemesine ve uzunlamasına geliştiği tonoz örtülü ortası delik şeklinde açıklığı olan kubbeli yapılar da vardır. Avlulu hanlar ise, ortada avlunun olduğu, ahır, odaları, hamamı ve mescidi barındıran plan şeması ile Büyük Selçuklu yapı geleneğini devam ettirmişlerdir (Gülenaz, 2010:42). Anadolu Selçuklu döneminde daha önceleri kervansaraylarda kullanılan geleneksel kerpiç ve tuğla malzemenin yerini taş malzeme almıştır (Benli, 2007:9).

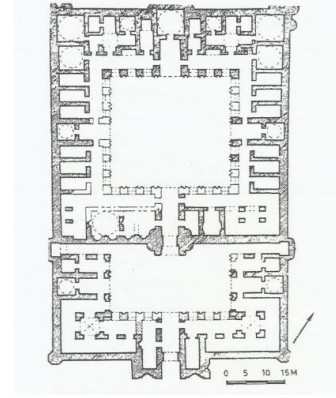
Şekil 2.1

Akçakale Kervansarayı Planı (11.yy.)
Karahanlı Dönemi
Aslanapa, 2011:41

Şekil 2.2

Rıbat-ı Mahi Planı (1019-20)
Gazneliler Dönemi
Aslanapa, 2011:52

Şekil 2.3

Rıbat-ı Şerif Planı (1114-15)
Büyük Selçuklu Dönemi
Gülenaz, 2011:38

Anadolu'nun ticaret yolları üzerine inşa edilmiş olan han yapıları, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de önemlerini korumuşlar ancak deniz ticaretinin artması ile birlikte zamanla önemlerini yitirmişlerdir. Gelişen ticaret ile birlikte konaklama işlevlerini kaybederek şehirlerde ticaret hanı olarak kullanılmaya başlamışlardır.

2.2 Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Hanları (15.yy.-19.yy.)

İlk inşa edildikleri 11.yy.'dan itibaren Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar geçen sürede kale görünümüne sahip olan hanlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu içe kapalı kare şema görüntülü anlayış yerini bazı yapılarda cephelerde dükkanların olduğu, sokak ile bağlantılı plan şemasına bırakarak ticaret hayatında ön plana çıkmışlardır (Güran, 1978:74). İmparatorluk döneminde külliye mimarisi ve şehir içi ticaretin gelişmesi ile birlikte eski görünümlerinden uzaklaşarak gelişen han mimarisi, plan şeması ve işlevsel açıdan en yüksek seviye ulaşmıştır.15.yy.'da İstanbul'un fethinden sonra gelişmeye başlayan ticaret hayatı ile birlikte han yapıları işlevleri doğrultusunda şekillenmeye başlamışlardır. Konaklama yapısı olan kervansaraylardan farklı olarak Osmanlı döneminde büyük kentlerde, konaklamanın

yanı sıra birçok malın üretiminin de yapıldığı şehir içinde hanlar inşa edilmeye başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan Bursa, ilk şehir içi hanlarının görüldüğü kenttir. Alt katın depo üst katın ise ticaret faaliyetlerine ayrıldığı bu tipolojinin en eski örneği Bursa'da Orhan Gazi döneminde inşa edilmiş olan Emir Han'dır (1336) (Benli, 2007:10-11).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul'da inşa edilen hanlar, planlama ve inşaat açısından Bursa hanlarının devamı niteliğindedir. İki katlı avlulu ya da revaklı ve bodrum katı da ahırlara ayrılmıştır. Geometrik bir plan düzeni aranmayan bu hanların avlularında bir mescit olması ile yenilikçi bir şemaya sahiptir. Süslemeden çok yapının oranının ön plana çıktığı 15.yy. hanları her yönüyle sade bir şemaya sahiptir. Bu planlamanın yanı sıra kat sayısının artması 15.yy. han mimarisinin gelişimidir. Ahşap malzeme ile inşa edilmiş hanlarında yapıldığı bilinmektedir. Ancak 15.yy.'dan günümüze ulaşan ahşap han yapısı yoktur. Tuğla ve taşın birlikte kullanıldığı bu yapılarda, tuğla malzeme cephede ve saçaklarda süsleme unsuru olarak da kullanılmıştır. Örtü sisteminde tonoz ve kubbe kullanımı yaygındır. Bu yüzyıldan günümüze ulaşan tek han Kürkçü Han'dır (1461) (Güran, 1978:43)

Osmanlı şehir içi hanlarının plan şemalarına baktığımızda bu yapıları;

- Avlulu Hanlar
- Avlusuz Hanlar

olmak üzere iki gruba ayırabiliriz.

Avlulu hanlar simetrik ya da asimetrik bir plana sahip olabildiği gibi, tek ya da çok katlı olabilmektedir. Avlulu hanların birçoğunda göze çarpan mimari unsur, avlu cephelerindeki revaklardır. Osmanlı hanların da en çok görülen han tipi tek avlulu hanlardır. Bal kapanı Hanı (16.yy.), Leblebici Han (16.yy.) tek avlulu hanlardandır. Bunun yanı sıra iki ve üç avlulu hanlarda inşa edilmiştir. Örneğin İstanbul'un en eski

hanı Kürkçü Han (1461) iki avluludur. Üç avlulu olan Büyük Valide Han (1764) ve Taş Han (1763) avlulu hanlar arasında istisna örnekleri oluştururlar. Bu avlulu hanlarda tuğla malzeme ile sivri kemerli revakları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra revaklarda daire kemerlerin kullanıldığı hanlarda mevcuttur. Büyük Çorapçı, Burmalı Han, Küçük Çukur Han daire kemerli hanlara örnek teşkil eder. Revaklarla sivri kemerlerin birlikte kullanıldığı tek örnek yine Kürkçü Han'dır (Güran, 1978:37-38).

Avlusuz hanlar ise dikdörtgen bir planda koridora açılan mekanlardan oluşur. Bu hanlar kervanlar için tasarlanmamış tamamen şehir içi ticaretin yapıldığı mekanlardır. Genellikle zemin katı dükkanların oluşturduğu, arasta benzeri yapılardır. Şehir içinde inşa edilmiş olan bu hanlarında yapı malzemesi olarak taş, tuğla ve kesme taş malzemesi kullanılmıştır (Ersoy, 1994:80). Duvar örgü sistemi almaşık olarak uygulanmış pencere, kapı sövelerinde ve atkılarda bazen tek bazen de iki renk taş kullanılarak cephe hareketlendirilmiştir. “Kemerler ve çatı örtüsü genellikle tuğla, payeler kesme taştır. Örtü sistemi beşik, çapraz tonoz veya kubbe olup genellikle dışarıdan kurşun kaplıdır” (Gülenaz, 2011:64).

Selçuklu hanları ile Osmanlı hanlarının her ikisi de yol ile ilişkili yapılar olarak görünürler de Osmanlı hanları, zamanla yol güvenliğini sağlayan, yolcuların ihtiyaçlarını mutlak anlamda karşılayan tesisler olmaktan çok, ticari amaçların ön plana alındığı şehir içi yapıları olarak gelişmiş görülmektedir (İlter, 1969:9).

16.yy.'da Kanuni Sultan Süleyman döneminde hanların ve diğer birçok yapının ahşap malzemeden inşa edilmiş olmasına rağmen kentin geçirdiği yangınlar nedeniyle bu yaklaşım uzun süreli olamamış ve günümüze çok az sayıda ahşap han ulaşmıştır. Dönemin mimarisinde hanlar, külliyelerin bir parçası olarak inşa edilmiş ve ilerleme göstermemişlerdir (Güran, 1978:43).

İnşaat tekniği bakımından ve mescitli avlu şemasında bir gelişme yaşanmayan 17.yy. hanları, ticaret hayatının gerekleri doğrultusunda topografyaya uyumlu, insan ve mekan ilişkisinin düzenlediği plan şemasının başladığı bir dönemdir. Ahırsız hanların başlangıcı da bu yüzyıla rastlar. Geleneksel avlu etrafında şekillenen plan şeması topografya uyumu düşünülerek tasarlan Taş Han, 17. yy.'da başlayan bu yeniliğin ilk örneğidir. Ahırsız han inşası 17.yy.'da devam etmiştir. Her ne kadar 15.yy.'da Elçi Han'ın misafirhane olarak inşa edilmiş olduğu bilinse de, sadece misafirhane olarak kullanılmak üzere inşa edilmiş hanlar 17.yy.'da da karşımıza çıkmaktadır.

Han mimarisinin zirveye ulaştığı 18.yy.'da inşaat tarzı ve malzemede bir değişiklik göstermez. 18.yy.'da hanların kat sayılarının artması ile yeni cephe düzenlemeleri ortaya çıkmış zemin kat cephesinde dükkanların bulunduğu alanlarda açıklıklar kemerlerle geçilmiş, üst kat cephelerinde ise, geleneksel taş ve tuğla malzeme kullanımı devam etmiştir (Güran, 1978:36). Taş konsolların çıkmaları taşıdığı, basık kemerli ve kesme taştan girişler 18.yy'da genel bir özelliktir (Boyacıoğlu, 2010:14). Duraklama dönemi yaşayan han mimarisi 19.yy.'da cephe çıkmaları, revaklı avlu ve taş kemerli girişleri ile bir önceki dönem özelliklerini devam ettirmiştir. Zindan Han bu yüzyılda karşılaşılan en son örnek olarak bilinir.

15.yy.'dan 19.yy.'a kadar geçen süreç içerisinde Osmanlı hanları işlevsel açıdan da yolcu hanları, ahırlı, ahırsız ve misafirhane hanları vb. olarak karşımıza çıkmışlardır (Güran, 1978:76-77). İmparatorluk sürecinde inşa edilmiş han yapılarından birçoğu günümüze ulaşmıştır (Bkz. Ek.22).

2.2.1 Ticaret Hanları

Bizans döneminde önemli bir ticaret merkezi olan İstanbul'da fetihten önceki dönemde ticari ürünlerin cinslerine göre kentin belli yerleri bu ürünlerin satışı için

ayrılmış olan alanlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de kent dokusunda yer almıştır. İstanbul'un fethinden sonra 15.yy.'da şehrin ticari faaliyetleri Unkapanı ve Sirkeci arasında gelişmiştir. Fetihden önce Odun pazarı, Balık pazarı vb. depolama merkezleri önemini korumuş, yapıldığı ticaretin türü ile anılan bu mekanlar zamanla dükkanlardan oluşan çarşıları oluşturmuştur. "Esnaf ve zanaatkarların yerleştikleri hanlar, İstanbul'daki ticari merkezlerin oluşumunda en az çarşılar kadar belirleyici bir öneme sahiptirler" (Benli, 2007:35). Osmanlı İmparatorluğu'nda esnaflar arasında farklı cemaatlerin bulunması ticaretin gelişmesinde önemli bir faktör olmuştur. İstanbul'da ki hanların ticaret ve zanaat amaçlı kullanımı, 15. yy.'ın ikinci yarısında başlayarak Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar sürmüştür. Çoğunlukla iki ya da üç katlı, revaklı, açık orta avlulu olan bu hanlar kagir yapım sistemi ile inşa edilmiştir (Benli, 2007:13).

"İstanbul ticaret hanlarında mekanlar iç avlu etrafında diğer Osmanlı şehir hanlarında olduğu gibi düzenlenmiştir, tek fark konaklama işlevi olmamasıdır" (Gülenaz, 2011:64). Bu hanlarda 17.yy. öncesi han mimarisinde görülen ahırlar genellikle yoktur ve konaklama işlevi görmezler. Özellikle önemli bir ticaret merkezi olan Eminönü bölgesinde bulunan kagir tonozlarla örtülü olan Kapalı Çarşı, bedestenleri ve cephedeki dükkanları ile 18.yy.'a kadar gelişmeye devam etmiştir.

16.yy. ve 17.yy'da gelişen diplomasi ve ticaret ile birlikte Haliç ve çevresindeki gelişime paralel olarak han mimarisi Galata ve Pera bölgesinde yayılmaya ve kent dokusunda yer almaya başlamıştır.

18.yy.'da Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma dönemi ile birlikte artan ticaret kapasitesi ve ürün çeşitliliği fonksiyonel açıdan han mimarisinin şekillenmesinde önemli bir unsur olmuştur. 18.yy.'da imparatorluğun iktisadi gücünde önemli bir unsur olan ticaret yapıları önemli bir gelir kaynağı da olmuştur. (Bkz. Ek 24).

2.2.2 Büro Hanları

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19.yy.'da ticaret hanı inşası önemini yitirmeye başlamıştır. 19.yy.'ın sonlarında iş yerleri konumunu almaya başlayan ticaret hanları İstanbul şehir hayatındaki ticaretin öneminin artması ile birlikte büro hanları olarak devamlılıklarını sürdürmüşlerdir. Yazı ve çalışma işlerinin görüldüğü mekanlar olan bürolar ve bunların gereksinimlerini karşılayan hacimleri barındıran yapılara Büro Hanları denilmektedir (Mimarlık Sözlüğü, 2010:99). Kat ya da oda olarak kiralanmak üzere tasarlanmış olan büro hanları, sıkışık parseller üzerinde, yüksek ve arsa konumuna göre şekillenmişlerdir. Bu yapıların plan şemaları, Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilen hanlara göre fazla bir değişikliğe uğramamıştır (Benli, 2007:49-50).

Köroğlu, İstanbul büro hanları hakkında şunları yazmıştır: “*Tek bir avlunun etrafına odaların sıralandığı bu plan şeması gelişerek yeni eklenen fonksiyonların ihtiyacına göre şekillenmiştir. Giriş yine binanın önemli bir yeri olarak gözükmesine rağmen abartılmamıştır. İstanbul hanlarında yapı tonoz ve ya kubbeyle örtülmüş ancak endüstri devrimi ile kullanılmaya başlanılan sanayi ürünü malzemeler ile çatı strüktüründe değişimler meydana getirmiştir...*”(Köroğlu, 2004:31). İnşa edilen büro hanları, kökeni geleneksel bir temadan yola çıkarak yoğun şehir ve ticaret hayatına cevap verebilecek niteliklerde tasarlanıp uygulanmışlardır. 19.yy.'ın ilk çeyreğinde hız kazanan Osmanlı-Avrupa ticareti sanayileşmeyi de birlikte getirmiş yeni ticaret kolları oluşmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nda önceleri ticaret bedesten, han vb. yapılarda yürütülürken, gelişen ticaret ile şirketler ortaya çıkmıştır. Sigortacılık, bankacılık vb. iş kolları önem kazanmaya başlamış ve bunun ile birlikte yönetim yapıları ve ofisleri batı kentleri normlarında görünüm kazanmaya başlamışlardır. İşlevsel anlamda diğer han

yapılarından çok farkları olmasa da büro hanlarını biçimsel açıdan bazı farklılıklar göstermektedir. Yapının tüm arsayı kaplaması, kat yüksekliklerinin fazla olması, kalorifer ve asansör gibi konfor sağlayan farklı öğelerin kullanılmış olması farklılık yaratırken, sokak cephesine bakan dükkanların olması başlıca özelliklerindedir. Büro hanlarında avlunun örtülmesi, revakların yerini koridorların ve hollerin alması, volta döşemenin kullanılması mimari açıdan dikkat çekici unsurlardır. Endüstri devrimi ile gelişen malzemeler ile inşa edilen hanların strüktürleri, beton ve çelik vb. malzemeler ile şekillenmiştir (Köroğlu, 2004:43-44).

Büro hanları, 20.yy.'da İstanbul'un merkezi iş alanları konumundaki bölgelerde çoğalarak inşa edilmeye başlamışlardır. İstanbul, Batılı tasarım anlayışının benimsendiği Galata-Pera bölgesi ve diğeri ise, sur içerisinde büyük ölçekli çarşıların görüldüğü iki farklı ticaret alanına bölünerek ticaret hayatının merkezi konumunu almıştır.

19.yy. Sonları ve 20.yy. Başlarında İstanbul

Batılılaşma ile birlikte III. Selim'le başlayan askeri, eğitim vb. yenilikçi hareketler, 1808-1989 II. Mahmut döneminde 1839 Tanzimat Fermanı ile hızlanmıştır (Mantran, 2002:275-276). Tanzimat Fermanı'ndan önce batıya öykünme, teknoloji, bilim ve eğitim alanlarıyla sınırlı kalmış ve neredeyse tümüyle devletin askeri gücünü geliştirmekte kullanılmıştır. “Ancak Tanzimat Fermanı ile hayata geçirilen kurumsal reformlar, kentin dokusunda ve daha da detayına inilirse mimarisinde etkili olmuştur” (Köroğlu, 2004:19). Kentsel alanda başlayan değişim ile birlikte birçok meydan çeşmeleri inşa edilmiş, modern yaşamın göstergesi olan fabrika, gar, banka binaları vb. yeni mekanlar oluşmuş, özellikle Galata ve çevresi ticaretin yanı sıra eğlence merkezi haline de gelmiştir. 18.yy.'da İstanbul Boğazı çevresindeki

yerleşmeler bürokratların yazlık konutları çevresinde gelişirken, bu yapılaşma 19.yy.'da önemini yitirmeye başlamıştır.

Nüfusun giderek arttığı kentte 19.yy.'da Rusya'dan ve Güney Avrupa'dan gelen göçmenlerin yerleşmesi ve özellikle Galata bölgesinde gayrimüslim nüfusun, ticaret hayatının gelişimi ile birlikte artışı önemli bir etken olmuştur. 19.yy.'da Galata ve çevresi imparatorluğun Batılı yaşamının merkezi olmuştur. Kentin nüfusunun yoğun olduğu bölgelerdeki yaşam şekliyle ve mimarisi ile birlikte İstanbul'da ikili bir kent imajı yaratmıştır (Çelik, 1998:126).

Fotoğraf 2.1 19.yy'da İstanbul kent dokusundan görüntü
www.fotosov.comgaleristatik3423eski-istanbul-gravurleri-1

19.yy.'a kadar kentin silueti minarelerin ve kubbelerin yükseldiği surlar içinde bir kent iken sanayileşmenin başlaması ile birlikte, kent dokusunda çok katlı yeni yapılar yer almaya başlamıştır. Haliç'te ahşap sarayların yerinde yükselen yeni

yapılar modernleşmenin simgeleri olmuşlardır. Bu yüzyılda yapılan ticaret antlaşmaları ile artan ticari olanaklar kent dokusuna da yansımış devletin yönettiği imalathaneler kurulmuştur. Cam, porselen, çini metal ürünler vb. birçok küçük sanayi kuruluşları bu dönemde batılı anlayışla ortaya çıkmışlardır (Çelik, 1998:30). 19.yy.'da yangınlarla yok olan kent dokusunun yeni düzenleme çalışmaları ile ızgara planlı olarak uygulandığı mahallelerde yeni sokak ve yapılaşmanın planlanmasında uygulama gücü yaşanmazken ticaret merkezi durumunda olan sıkışık alanlarda günlük söz konusuydu (Bkz. Hrt. 2.1). Özellikle düzensiz sokak dokusu Batı kentleri ile tezat bir yapılanma oluşturuyordu. 19.yy.'da yaşanan bu kentsel planlama kara ulaşımını da etkilemiş, yaya ve atlı arabalarla sağlanan ulaşım ek olarak 1871 yılında Eminönü- Aksaray ve Karaköy- Ortaköy arasında iletilen atlı tramvay ile kent dokusu değişim göstermeye başlamıştır. 1876 yılında Karaköy-Pera arasında açılan ilk İstanbul metrosu da kentin ulaşım ağında yer almıştır.

Liman ve demiryolu tesisleri de II. Abülhamid döneminde gelişerek Haydarpaşa Garı ve Sirkeci Garı'nı birbirine bağlayan vapur hatları ile Anadolu kıyılarındaki yerleşimin karakteri değişmiş yazlık olarak kullanılan bu bölge artık sürekli yerleşim yeri haline gelmeye başlamıştır.

19.yy.'ın sonunda 20.yy.'ın başında yeni işlevlerin kent yaşamında yer alması ile birlikte modern okul binaları, bankalar, restoranlar vb. birçok yapı yoksul mahallerin dışında, bu yeni mimari anlayışı kendini göstermeye başlamıştır. Ticaretin yanı sıra Galata ve çevresi azınlık nüfusun yoğun olduğu bu bölge eğlence merkezi niteliğini de taşımaktadır. Bu yüzyılda kentin sosyal hayatında canlanmış tiyatro, opera vb. sanatsal faaliyetler önem kazanmaya başlamıştır. 1914 yılında elektrikli tramvayın kullanılmaya başlaması ile kentin ulaşımı hareketlenmiştir (Kuban, 2004:465-472).

3 Vakıflar ve Vakıf Hanlar

Arapça bir mastar olan vakıf kelimesinin anlamı “alıkoymak” olup, içinde ibadet ile birlikte insana hizmet anlayışını barındırmaktadır (Yediyıldız, 2003:8). Vakfeden tarafından baktığımızda yardımlaşma, merhamet ve insan sevgisi duygusunun yanı sıra dini duygular, ardında isim bırakma, yüksek sınıfta yer alma, servet arttırma gibi duyguları da içinde barındırır.

Türk ve İslam toplumlarında kesin olmamakla birlikte Suriye ve Mısır’ın Müslümanlaşmasından sonra, vakıf sistemi Hicretin 1.yy.’dan itibaren başlayarak günümüze kadar ulaşmış bir sosyal kurumdur (Köprülü, 1938:1). Tarihte ilk vakıf Hazreti Ömer’in Hayber’in fethinden sonra ganimet olarak kendisine düşen bir arazinin satılmaması, miras bırakılmaması ve hibe edilmemesi şartı ile fakir, köle, misafir ve Allah yolunda olanların istifadesi için vermesi ilk vakıf olarak kabul edilmektedir (<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=3>).

İslamiyet’ten önce de görülen Türk vakıfları, ilk kez bir Türk topluluğu olan Uygurlar’da görülmektedir (Kahraman, 2006:X). Vakıf, toplu olarak insana hizmet anlayışını barındıran birleştirici bir sistemdir. Din, dil, ırk, mezhep ayrımı yapmaksızın ihtiyaç sahiplerine hizmet vermek üzere İslam hukuk sisteminden doğmuş olan sosyal bir kurumdur. Kültür ve sanat ile birlikte ilerleyen vakıf anlayışı kentlerin yapılanmasında mimaride de önemli bir yere sahiptir. Birçok çeşme, sebil, medrese, mektep, hastane, kütüphane, camii vb. yapılar vakıflar tarafından inşa edilerek hizmete sunulmuşlardır (Kunter, 1959:7).

Hukuksal açıdan ise; bir anlaşma yani akid olan vakıf, Allah’a yaklaşma düşüncesiyle mülkü, mülkleri ya da gayri mülkü, gayri mülkleri dini, hayır ve sosyal bir amaçla kullanıma sunmaktır. Tüm vakf edilen menkul, gayrimenkuller ve vakıf tarafından inşa edilmiş, insanlık yararına sunulmuş olan bu varlıkların vakıf bilgileri, tapusal bilgileri, gelir kaynaklarının işletilmesi, personel ücretleri, vakıflar tarafından

belirlenen şartlar vb. konuları barındıran hukuki bir form niteliği taşıyan birer belgeleri vardır. Bu belgelere “Vakfiye ”denir. Vakfiyeler vakfın kurulmasında hukuki birer metin niteliğini taşırlar. Tarihe baktığımızda bu belgelerin yanı sıra vakfedilen bir bina ise, binaya ait vakfiyesinin özetinin yapının duvarına yazıldığı örnekler de mevcuttur. Bu vakfiyelerin şehri, topografyayı, iktisadi yapılanmayı çözümlenmede rolü oldukça büyüktür ve toplum hayatını, toplumun düşünce yapısını anlamamıza imkan sağlayan belgelerdir.

Bahaeddin Yediyıldız, vakıfları üç ayırmak gerektiğini savunmakta ve bunları;

1- Hayri veya Şer’i Vakıf

2-Aile Vakfı

3- Yarı Ailevi Vakfı

Olarak kategorize etmektedir (Yediyıldız, 2003:9). Bunlardan ilki olan Hayri veya Şer’i Vakıf, genellikle vakf edenin maddi hiç bir beklentisi olmaksızın sosyal statü kazanmak veya dinsel duygularla mülklerinden bir kısmını vakfederek bunların gelirlerini kendi veya bir başkası tarafından kurulan kamu kuruluşlarına ayırdığı tamamen halkın hizmetine sunulan vakıftır. Aile Vakfı ise, vakfın bakımı ve tüm gelirlerinin aileye sunulduğu vakıf türüdür. Bu kategorideki vakıflar, vakıf gelirlerini vakfedenin ölümünden sonra aileye geri vermek üzere anlaşma yapılan türdür. Ancak aile neslinin devamı yok ise vakıftan sağlanan gelirler kamu kurumlarına veya fakirlere dağıtılır. Üçüncü vakıf türü ise Yarı-Ailevi Vakıflar, diğer iki türün vakıf anlayışını da içinde barındıran türdür. Kişi kurduğu vakfın örneğin hastane, okul vb. bunların masraflarının ve personel giderlerinin karşılanması için vakfedilen malların bir kısmını bu giderlere ayırarak gelir fazlasını da aile fertleri arasında dağıtarak sürekli ve sağlam bir gelir kaynağı oluşturulmaktadır. Bu türdeki vakıflarda ise idare aileye aittir. Günümüzdeki döner sermaye anlayışı ile idare

edilen bu vakıflarda aile fertleri de çalışarak halka hizmet vermektedir (Yediyıldız, 2003.10-11).

Vakıflar, kamusal projelerin gelişmesinde önemli bir kaynak olmuşlardır. Başta para olmak üzere taşınmaz malların yanı sıra taşınır mallar da vakfedilebilirler. Ancak vakfedilen mallar ipotek edilemez teminat gösterilemezler, miras bırakılamazlar. Burada amaç vakfın gelirlerinin devamlılığını sağlamak ve toplumsal statüsünü korumaktır. Siyasal açıdan ise vakıflar ile devlet arasındaki ilişki kamu politikasının bir aracı olarak da düşünülebilir. Vakıf kurumu eğitim, sağlık, dini hizmet, konaklama vb. kamu ve mahalli hizmetlerin finansmanını sağlamasını yanı sıra, hayır işleri ile toplumsal gelirleri yeniden dağıtıcı rolü üstlenmektedir (Güran, 2006:2).

Geçmişteki önemini günümüzde de koruyan vakıf, gerçek ya da tüzel kişiler tarafından kurulabilir. Türk Medeni Kanununa göre gerçek veya tüzel kişilerin mal ve haklarını belirli ve sürekli bir amaç için ayırması ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır ve denetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Yardımlaşma esasına dayanan vakıf anlayışı daima tarih boyunca Türk toplumlarında kabul görmüş ve gelişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar geçen sürede önemli bir sosyal kurum olmuş, bunun ile birlikte birçok önemli eserin onarım çalışmalarını yaparak günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu temelinde yardımlaşma amacı taşıyan dinsel duygular içeren ve kamusal hizmetlerin insanlara sunulmasında aracı alan vakıf anlayışını kendinden önceki Türk-İslam devletlerinden miras alarak hüküm sürdüğü bütün topraklarda vakıf kurumuna önem vermiş ve uygulamıştır. Selçuklu döneminde gelişip Osmanlı İmparatorluğu döneminde zirveye ulaşmıştır. Birçok alanda hizmet vermiş olan vakıflar imparatorluğun ikinci iktisadi gücü olmuş, devlet ve halk arasında ilişkileri düzenlemede önemli bir unsur teşkil etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1324

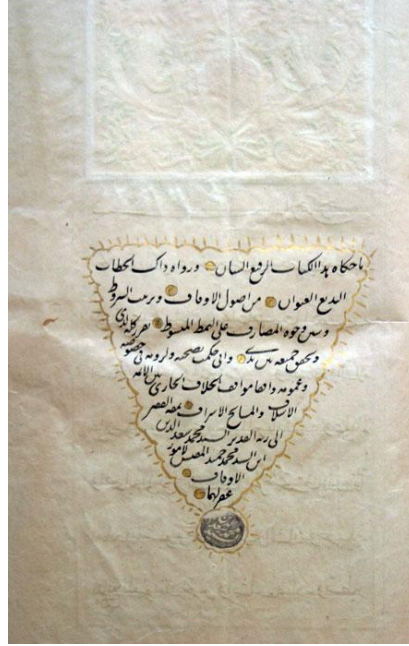
yılında vakfettiği hankah ile ilk vakıf kurucusu Orhan Gazi olmuştur (<http://www.akademikbakis.org/eskisite/16/1vakif.pdf>).

Osmanlı devlet anlayış sistemi halkının canını, malını korumak, güvenliğini sağlamak ve devlet sınırlarını korumaktı. Bununla birlikte eğitim, sağlık ve dini hizmetler, şehircilik vb. hizmetler vakıflar tarafından yürütülmekte ve görevlerinin başında yer almaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu döneminde vakıflar kamu kurumu değil, özel hukuk kuralları olan sivil bir kurum olarak hizmet vermekteydi. Vakıfların sosyal hizmetlerinin yanı sıra bayındırlık ve şehircilik hizmetleri çerçevesinde birçok yol, köprü, bent vb. yapılmalar vakıflar tarafından inşa edilmiş, bugünkü belediyeçilik hizmeti anlayışı içindeki kentin temizlik, aydınlatma, bahçelerin bakımı vb. hizmetlerin uygulaması vakıflar tarafından yapılmaktaydı. Tarımsal açıdan toprağın vakfedilmediği ancak toprak gelirinin vakfedilebildiği bu sistemde kırsal kesimden elde edilen gelir şehirlerdeki kamu ve mahalli hizmetlere sunulan finans kaynaklarından birini oluşturmaktaydı (<http://www.akademikbakis.org/eskisite/16/1vakif.pdf>).

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki vakıfların idaresi için iki önemli yöntem izlenmiştir. İlk yöntem öncelikle fethedilen topraklardan kazanılan arazilerin bir kısmını askerlere, alimlere ve kuruluşlara bağışlamak ve bu arazileri daha sonra şahıs vakıfları haline getirmek. Diğer bir yöntem ise, vakıflara ait tüm muhasebe işlemlerinin Divan-ı Hümayun ve kadılar tarafından denetlenmesidir. Bu yöntemlerle vakıfları merkezi idarenin kontrolü altında tutmayı başarmışlardır (İşpirli, 1996:35).

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki birçok vakıf hayır amaçlı özel kişiler tarafından kurulmuşlardır. Bunlardan en önemlileri sultanların ve devlet adamlarının kurdukları vakıflardır. Bu vakıflar her ne kadar dini duygu içeren ve yardım amaçlı olsalar da politik güç ve prestij arttırmakta önemli rol oynamışlardır. 16.yy. ve

18.yy.'da vakıflara ayrılan gelirler büyük oranda artmış, özellikle sultan vakıflarından ayrılan gelirler önemli bir yer tutmaktaydı. “Osmanlı uygulamasında kamuya ait gelirlerin vakfedilmesi sultan tarafından verilen bir temliknameye dayanmaktaydı” (Güran, 2006:8). İmparatorlukta kurucularının kadın olduğu vakıflar, önemli bir yer alırken bu vakıflar Osmanlı döneminde kadınların ekonomik gücünü ve statüsünü vurgulayan örnekler olmuşlardır (Güran, 2006:3). Örneğin, Kösem Sultan’ın yaptırdığı sıbyan mektebi, hamam gibi birçok yapı ile Hürrem Sultan Külliyesi özellikle şifahanesi ile dikkat çeken vakıf eserleridir.

Fotoğraf 3.1

Sultan II. Abdulhamid Vakfi'na ait 1306 H. (1888 M.) tarihli vakfiyenin giriş sayfası.

<http://www.vgm.gov.tr/popup.html?db/fotogaleri/35foto213.jpg>

Osmanlı İmparatorluğu'nda birçoğu külliyelerin içinde yer alan imarethaneler, aşevleri, hamamlar, konaklama sağlayan hanlar, darüşşifalar vb. yapılar ihtiyaç sahiplerinin önemli uğrak yerleri olmuş bu külliyelerin çevresinde gelişen yapılaşma ile birlikte Osmanlı mahallelerinin fiziki yapılarının şekillenmesinde önemli unsurlar

olmuşlardır. Osmanlı sanat dallarının gelişmesinde önemli bir kaynak olan Osmanlı vakıfları çini, tezhip, hat vb. sanata katkıda bulunmuşlardır. Vakıflar bunların dışında askeri alanda da hizmet veren saraçhane, baruthane, kılıçhane vakıfları vb. askeri çalışmalara da destek vermiştir (<http://www.akademikbakis.org/eskisine/16/1vakif.pdf>).

İmparatorluk tarihinde modern devlet anlayışında devletin görevi olan kamu hizmetleri niteliğini taşıyan birçok toplumsal hizmet vakıf yoluyla gerçekleştirilmiştir. 19.yy. başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda sosyal yaşamın önemli bir kurumu olan vakıflar, merkezi idarenin denetimine alınmış ve vakıfların yönetim ve denetim işlevini yürütmek üzere 1826'da Evkaf Nezareti kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde denetimsiz kalan vakıflar yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Cumhuriyet döneminde düzenlemelerle 1924 yılında Evkaf Umum Müdürlüğü kurularak yeni bir yapılanmaya gidilmiş ve 1935 yılında çıkan Vakıflar Kanunu ile şekillendirilmiştir. Cumhuriyet yönetimi ile birçok vakıf malı, başka kuruluş ve kurumlarına devredilerek bütçesi küçültülmüştür. Osmanlı vakıfları ve Cumhuriyet sonrası kurulan vakıflar olarak hukuk sisteminde yer almaktadırlar. Vakıflar toplumda oluşturdukları sosyal işlevlerinin sonucunda sosyal bütünleşmenin sağlanmasında önemli rol oynamışlardır (Ertem, 2011:60). Tarih boyunca toplumların ekonomik düzeyleri yaşam tarzlarını belirlemiş ve bu farklılıklar da mimariye yansımış ve işlevsel anlamda yeni bir yapılanmayı ortaya çıkarmıştır.

Vakıf Hanlar

18.yy.'da başlayan Avrupa'daki mimari akımların Osmanlı mimarlığına etkisi ile birlikte başlayan değişim 19.yy. mimarisinde yerini, geçmişin izlerini taşıyan geleneksel ancak dönemin ideolojisini de anlatan ve yeni tekniklerin uygulamaya

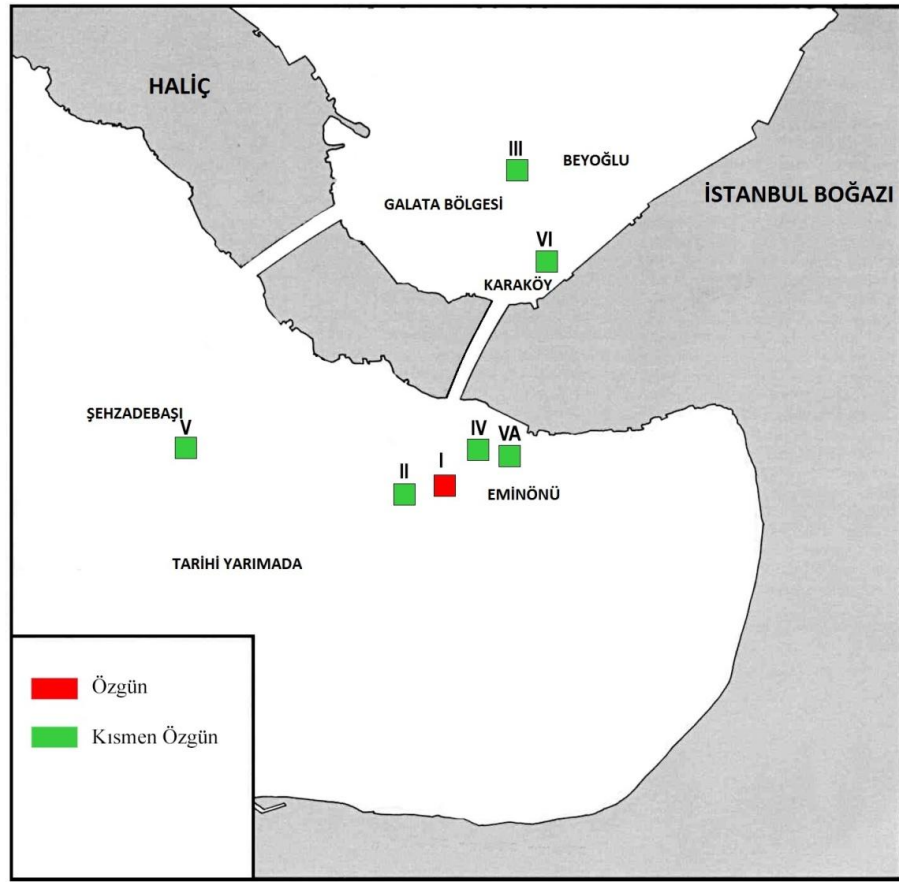
katıldığı yapılara bırakmıştır. 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Evkaf Nezareti tarafından dizi halinde yaptırılan bu iş hanlarına “Vakıf Han” adı verilmiştir (http://www.marmara.gov.tr/document/kitap/Hanlar_kervansaraylar.pdf:76).

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19.yy.'dan başlayarak inşa edilen vakıf hanlar Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte de devam etmiştir. 19.yy.'ın başlarında mevcut vakıfların birçoğunun taşınmaz malları oldukça eski yapılardan oluşmakta ve köhne bir halde bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin 19.yy.'ın sonunda girdiği savaşlardan yenilgiyle ayrılması, yapıların onarımına ayrılan gelirlerin azalmasına ve vakıf eserlerin yeniden kazanç getirir hale getirilme gereğini ortaya koymuştur. Şeyhülislam Hayri Efendi'nin Evkaf Nazırlığı döneminde 19 Mayıs 1327 (1911) yılında çıkarılan bir kanun (Harab Mebani-i Vakfiye ve Vakıf Arsalarının Nakde Tahvili Kanununun) ile yıkık ve harap durumda olan vakıf mallarının satılarak kazanılan para ile yeni hayır müesseseleri yapılmasına karar verilmiştir. (Bkz. Ek 25-26-27) Bu kanunun çıkarılmasından sonra lağvedilen bir kaç imaretin dışında geri kalan vakıf eserleri kaderine terk edilmeye başlamıştır (Bülbül, 2012:15). Bu süreçte dönemin Evkaf Nezareti mimarı Mimar Kemalettin Bey tarafından, İstanbul'da kiralanmak üzere yedi tane “Vakıf Han” tasarlanmıştır.

Tasarlanan yedi han projesinden beş tanesi hayata geçirilmiş diğer iki han projesi inşa edilmemiştir. Eminönü bölgesinde I. II. ve IV. Vakıf Han'lar birbirine yakın parseller üzerine inşa edilmiş, III. Vakıf Han Beyoğlu'nda, V.Vakıf Han Şehremeni'de Vefa Lisesi'nin bahçesinde inşa edilmişlerdir. VI. Vakıf Han Çemberlitaş'ta, VII. Vakıf Han ise Birinci Şehir Hanı adı ile Karaköy'de yeri bilinmeyen bir parsel için tasarlanmıştır (Yavuz, 2009:210). Ancak bunlardan Çemberlitaş'taki VI. Vakıf Han temelleri atılmış olmasına rağmen

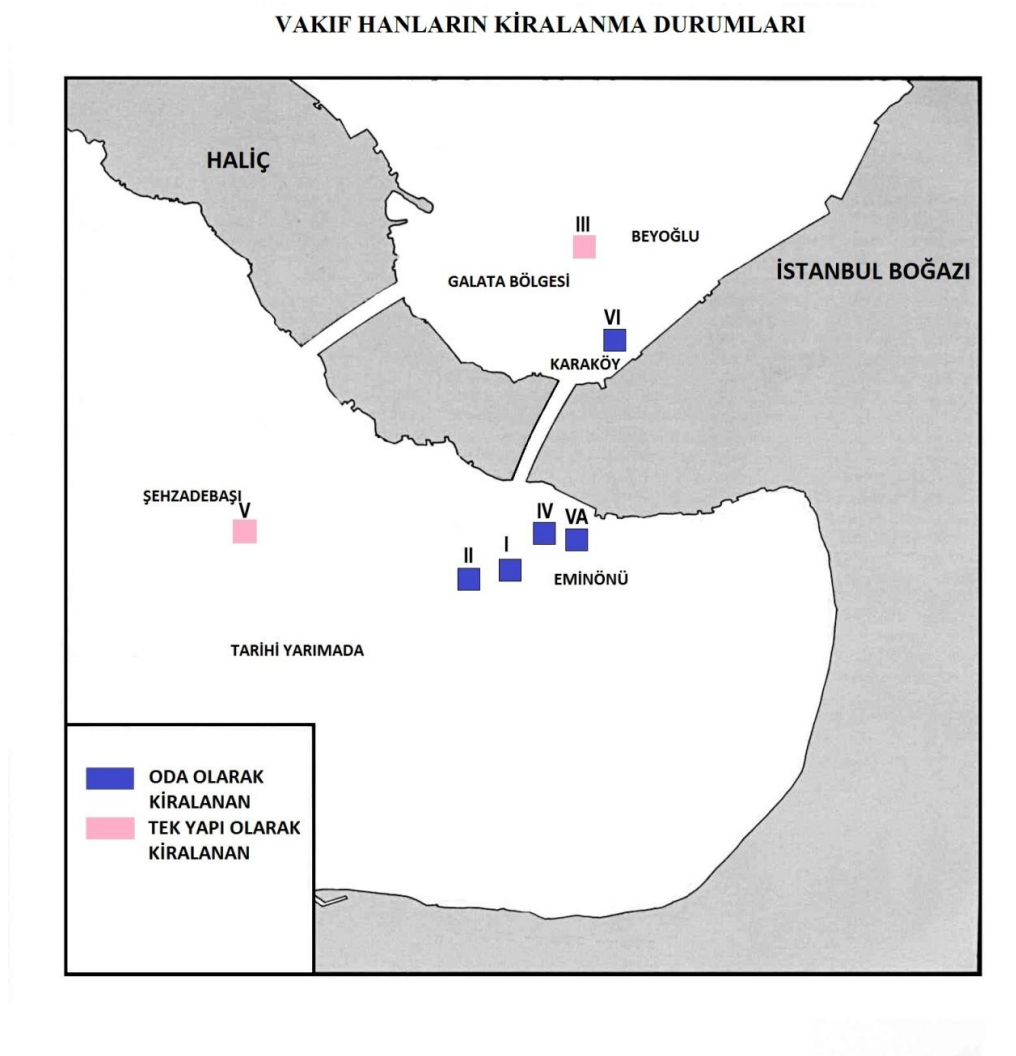
tamamlanmamıştır. Tahminen bundan sonra Karaköy’de inşa edilen iş hanına bu sebeple VI. Vakıf Han adı verilmiştir. Birinci Şehir Han ise, proje olarak kalmıştır. Bu tez çalışmasında ele alınan yedi vakıf hanın beş tanesi, Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlandığı bilinmekte, diğer iki yapının (Eminönü’ndeki V.Vakıf Han ve Karaköy’deki VI. Vakıf Han) mimarları bilinmemektedir (Bkz.Hrt.3.1-3.2).

VAKIF HANLARIN ÖZGÜNLÜK DURUMLARI

Şekil 3.1 Vakıf Hanların Özgünlük Durumları

Söz konusu yapılar vakıf han olarak adlandırılmış olmalarına rağmen I. II. ve IV. Vakıf Han ticarethane, III. Vakıf Han konut, Şehremeni’nde ki V.Vakıf Han okul yatakhane olarak tasarlanmıştır. Buradan anlaşılan söz konusu yapıların kiralanmak üzere inşa edilen gelir getirici yapılar olduğudur. I. II. ve IV. Vakıf Han’lar oda bazında kiraya verilirken III. ve Şehzadebaşı’ndaki V.Vakıf Han bütün yapı olarak kiralanmak üzere tasarlanmıştır (Bkz.Şkl.3.2).

Şekil 3.2 Vakıf Hanların Kiralanma Durumları

Mülkiyetleri Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan vakıf hanlar inşa edildikleri yıllardan günümüze kadar geçen sürede kuruma gelir kazandırmak üzere şahıs veya şirketlere kiralanmışlardır. Günümüzde ise birçoğu Restore Et- İşlet- Devret modeli ile belirli yıllar arasında kiralanarak yeni işlevlerle, özellikle turizmin hizmetine sunulmuşlardır. Bu model ile işlev değişikliğine gidilmeden önce kurum tarafından yapının bulunduğu çevrenin uygunluğu incelenmekte, resmi süreçten sonra kiracı tarafından hazırlanan onaylı restitüsyon ve restorasyon projeleri doğrultusunda onarımı yapılarak kullanımına başlanmaktadır. Ancak söz konusu yapılar işlev değişikliğine gidilmeksizin mevcut durumu ile kullanılmak üzere kiraya verilmeleri durumunda ihalede en yüksek teklifi verene kiralanıyorlar.

Harita 3.1 I.-II.-III.-IV.-V.(Şehzadebaşı) ve V.A(Eminönü)Vakıf Hanlari Harita üzerinde Yerleşimi
Necip Bey Haritası (1918) Tarihi Yarımada (Kubilay, 2009:219)

Harita 3.2 III. ve VI Vakıf Hanların Harita üzerinde Yerleşimi
Necip Bey Haritası (1918) Galata (Kubilay, 2010:224)

3.1 I.Vakıf Han

İstanbul'un Fatih ilçesi Eminönü Hobyar mahallesinde, Şeyhülislam Hayri Efendi Caddesi ve Vakıf hanı Sokağın kesiştiği köşede 39 ada,1 parsel üzerinde inşa edilmiştir. Taban alanı yaklaşık 397 m² dir. Karşısında Deutsche Orient Bank ve günümüzde zemin katta dükkanların mağaza, restoran ve kafe, üst katların ise ofis olarak kullanıldığı Orosdi Back binası yer alır (Bkz. Ek 1).

Harita 3.3 I.Vakıf Han <http://maps.google.com> (2013)

I.Vakıf Han, IV. Mehmet'in padişahlığı döneminde devlet hizmetinde bulunmuş olan Vani Mehmet Efendi'ye ait Medrese'nin bulunduğu arsa üzerine Mimar Kemalettin Bey tarafından 1911 yılında tasarlanarak 1918 yılında inşaatı tamamlanmıştır. Evkaf Nezareti'ne gelir getirmek üzere yaptırılan ilk iş hanı binasıdır. Hanın zemin katın bütünü kaplayan dükkan, 1942 yılında Sümerbank'tan devralınarak Halk bankası olarak kullanılmaya başlamıştır (İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.)

Fotoğraf 3.2 Günümüzde I. Vakıf Han

(F.B Erol 2013)

Fotoğraf 3.3 I. Vakıf Han (Tarihi Belli Değil)

<http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/DisplayPhoto.aspx?ID=6&DetailID=6&ExhibitionID=12>

Günümüzde de Yapı Kredi Bankası'nın Bahçekapı Şubesi olarak kullanılmaktadır. Üst katlarda ise birbirinden farklı iş kollarında hizmet veren ofisler bulunmaktadır. 26.1.2005 gün ve sayılı karar ile İstanbul 1.Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından tescillenmiş bir yapıdır (İst. IV No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müh.). Günümüze kadar geçirdiği basit ve teknik onarımlarla kısmen tahrip olmuş olsa da özgünlüğünü koruyan bir yapıdır (İst. Vkf .Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.).

Harita 3.4 I.Vakıf Han Pervetitch Haritası -1940

3.1.1 Tasarım Özellikleri

Tek kenarı bitişik nizamda köşe bir parselde inşa edilen I.Vakıf Han, bodrum+ 6 kattır. Kare, avlusuz bir plan şemasına sahip olan yapının iki sokağın birleştiği köşesi, yuvarlatılarak tasarlanmıştır. Yapının zemin katında Rahvancılar Sokak'tan ana giriş ile Vakıf hanı Sokağı ve Şeyhülislam Hayri Efendi Caddesine bakan yekpare bir mekan olarak tasarlanmış bir dükkan bulunmaktadır. Özgün projesinde zemin katta giriş sahanlığının karşısına kahve ocağı olarak düşünülmüş olan küçük bir oda yerleştirilmiştir. Her katta plan şemasına uygun kare merdivenin etrafında biçimlenmiş “U ” şeklindeki koridora açılan simetrik yerleştirilen on adet büro ve iki adet tuvalet bulunmaktadır. Odaların boyutları yaklaşık 20m² ile 30m² arasında değişmektedir. Kare formulu, üç kollu sahanlıklı merdiven ve merdivenkoyasına yerleştirilmiş asansör ile katlara ulaşım sağlanmaktadır (Bkz. Ek 2).

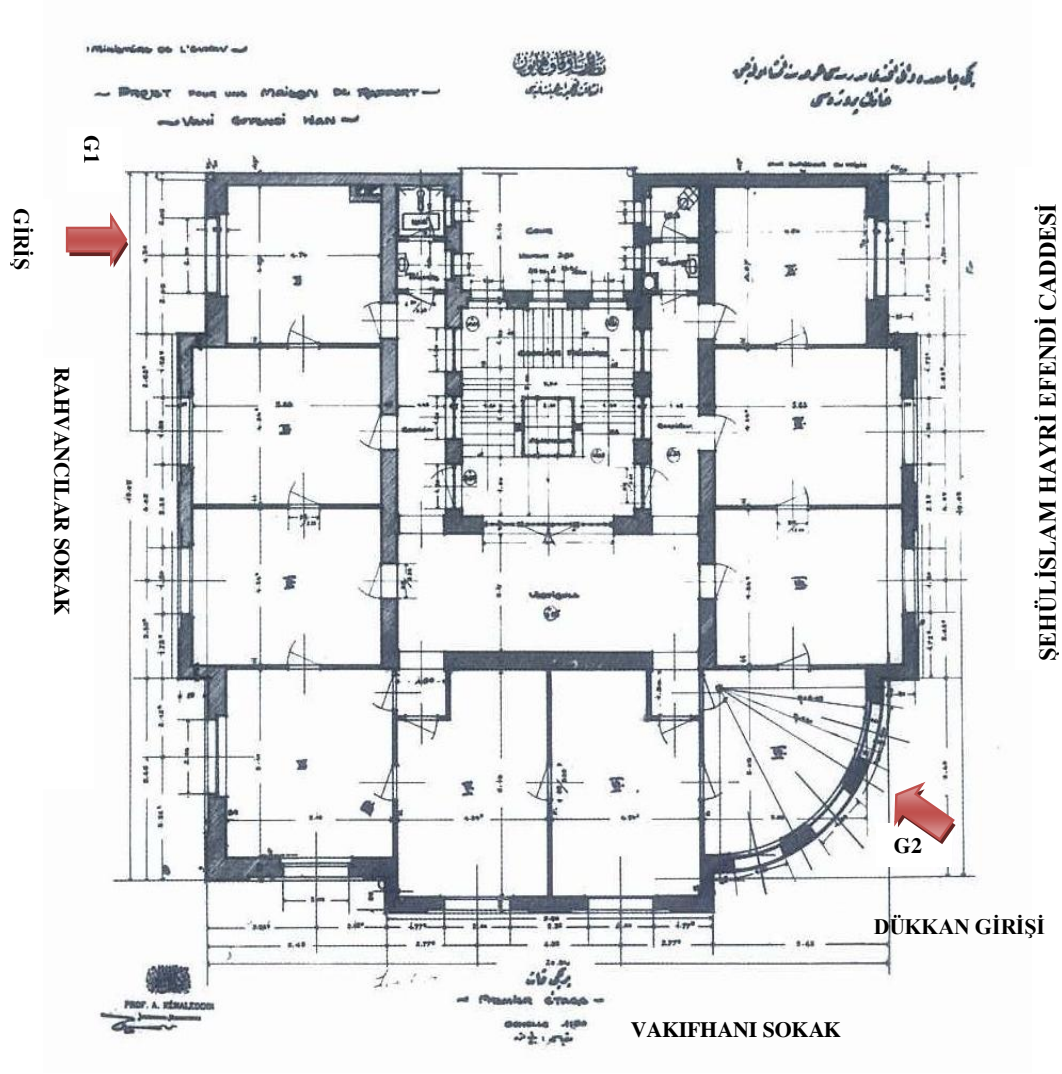
Yapının bir ana girişi ve bir de dükkan girişi olmak üzere iki adet giriş bulunmaktadır (Bkz.Şkl.3.3 G1-G2). Yapının ana girişi, dar bir sokak olan Rahvancılar Sokağı'ndandır. Sivri kemerli, üzerinde yapının adının yazılı olduğu bir kitabesi bulunur. Ana yapıdan ayrı olarak Vakıf han Sokak ve Şeyhülislam Efendi Caddesi'nin kesiştiği köşesinde tasarlanmış dükkan girişinin, iki yanına mermer sütun yerleştirilmiştir. Bu ayrı mekanın önemi cepheye yansıtılarak dikkat çekici kılınmıştır. Vakıf hanlar içinde cephede sütunlu giriş uygulaması yapılan tek yapı I.Vakıf Han'dır. "Sütunlar, Kemalettin Bey'in yapıtlarında, Ulusal Mimarlık ilkelerine uygun olarak, taşıyıcı niteliklerinden çok, yüzeylerdeki keskin çizgileri yumuşatıcı görsel özellikleri nedeniyle kullanılmışlardır" (Yavuz, 2009:120). Günümüzde bir banka şubesinin yer aldığı mekanın girişi olarak kullanılmaktadır (Bkz.Şkl. 3.3 G2).

Fotoğraf 3.4 I.Vakıf Han Ana Giriş Kapısı
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.5 I.Vakıf Han Dükkan Kapısı
(F.B Erol-2013)

Şekil 3.3 I.Vakıf Han Kat Planı (Yavuz, 2009:189)

3.1.2 Cephe Özellikleri

I.Vakıf Han'ın üç cephesi bulunmaktadır. Tüm cepheler dikey üçer aksın oluşmaktadır. Rahvancılar Sokağına bakan Batı Cephesi orta aksın geniş, diğer iki aksın dar olduğu Vakıfhanı Sokağına bakan Güney Cephesi ve Şeyhülislam Mehmet Efendi Caddesi'ne bakan Doğu Cephesi'nde ise, orta aksın geniş diğer aksın dar ve köşenin yuvarlanmasından oluşmaktadır. Yapının cephelerini, ikinci ve beşinci kat

döşeme düzeylerinden geçen taş silmeler üçe bölmüş ve kendi içinde bir bütün oluşturmuştur (Gürgen; Güven vd. 2000:276).

Şeyhülislam Hayri Efendi Caddesi ile Vakıf hanı Sokağı'nın kesiştiği bölümde yuvarlak bir form ile köşe yumuşatılmış, diğer iki yan cepheye göre daha hareketli tasarlanmıştır. Geleneksel Osmanlı mimarisinde görülen çıkmalar, cephelerde birinci katın döşeme hizasından başlayan konsollar tarafından taşınmış ve en üst katlarına balkonlar yerleştirilmiştir. Mimarın tüm yapılarında karşılaştığı gibi geniş saçaklar bu yapıda uygulanmış kırma çatının uzantısıdır. Bunlara ek olarak mimarın diğer yapılarında kullanılan sepet kulbu ve sivri kemerli pencere formları ile birlikte bezemeler de bu yapıda da ortaya çıkmaktadır.

I.Vakıf Han'da her katta kullanılan farklı pencere düzenleri kullanılmıştır. Zemin kattaki vitrinlerin açıklıkları dikdörtgen formda ve üzerine yerleştirilmiş olan lentolar mermerdir. Birinci katta ise, dikdörtgen formdaki pencereler yatay olarak düşünülmüş, çıkmaları taşıyan taş konsollar ile pencerelere derinlik sağlanmıştır. Birinci ve ikinci katta düz atkılı, üçüncü katta sivri kemerli, dördüncü ve beşinci katta sivri kemerli üçlü pencereler kullanılmıştır. Yuvarlatılmış köşede pencereler ise birinci katta sivri kemerli, ikinci katta düz atkılı, üçüncü katta sivri kemerli, dördüncü ve beşinci katta ikili sivri kemerli olarak kullanılmış, tüm bu pencere sistemi yapıyı yatay bölümlere ayırmıştır (Yavuz, 2009:187).

Mimar Kemalettin'in yapılarında sıkça kullandığı ve döneminin bir özelliği olan Osmanlı mimarisinin geleneksel bezeme öğelerinden kabara, gülçe, çini pano ve mukarnaslı konsollar vb. I.Vakıf Han'da da görülmektedir. Eski-yenin birlikte kullanımı özellikle cephelerdeki bezemeler Osmanlı mimarisinin devamı niteliğinde olup, toplumun bu yeni mimariye geçiş yumuşatmıştır. Yıldırım Yavuz'a göre, 19.yy Batı mimarisinde var olan, yapıların sokaktan algılanabilen cephe düzenlemelerinin

yoğunluğunun yapıyı kullandıktan çok, kent mekanlarını kullanan kentlileri ilgilendiren bir düşünceden kaynaklanabileceğidir (Yavuz, 2009:119).

Yapının çıkmasını taşıyan taş konsollarda mukarnas motifler kullanılmış, bu çıkmanın üstüne yerleştirilen açık balkon taş korkulukların formları küçük kemerlerden oluşurken üzeri yarım kubbeli taş babaların cepheleri ise geometrik şekillerden oluşmaktadır. “Mimarın yüzeyleri taşla kaplanmış yapıtlarında bazı dik açılı köşelerin görüntülerini yumuşatmak ve buradaki kırılmaları önlemek için pahlar ve köşe sütunceleri kullandığı görülmektedir”(Yavuz, 2009:122). Aynı uygulamayı bu yapıda yuvarlanmış formdaki dükkan girişinin yan duvarlarında da görmek mümkündür. Yapının yuvarlanmış köşesinde sütunlu giriş kapısının üzerindeki birinci katta sivri kemerli pencerelerin kenarlarında tek ve üçlü düzende güççeler kullanılmıştır. Vakıf hanı Sokağı'na bakan Güney Cephesi'nde birinci katta batı yönünde yerleştirilen kabartma kare içersine yerleştirilmiş daire formunda bir madalyon dikkati çekmektedir.

Kat silmelerinin arasına yerleştirilmiş olan pencerelerde bezeme düzenine baktığımızda, ikinci ve üçüncü katın pencere boşluklarının etrafını çevreleyen sivri kemer biçimli söveler kullanılarak adeta bu iki kata ait pencereler tek bir pencere görünümü verilmiştir. Üçüncü katta sivri kemerli pencere sövelerinin iki köşelerinde tekli gülçeler kullanılmıştır.

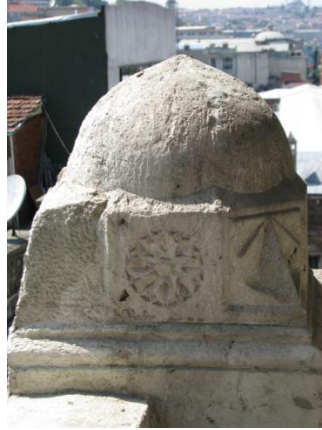
Dördüncü katta Osmanlı yapılarının birçoğunda kullanılan palmet dizisi saçak silmesi olarak kullanılmıştır. Beşinci katta ise, ikili sivri kemerli pencerelerin üzerinde turkuaz rengin ağırlıklı olarak kullanıldığı çiniler ile Türk üçgenlerinin süslediği silme ile saçak bağlantısı sağlanmıştır. Saçaklarda ise, Osmanlı bezeme geleneğini devam ettirilmiş Rumi desenli kalem işleri ile yapının yeni-eski bağı sağlanmış ve cepheye hareket kazandırılmıştır.

Fotoğraf 3.6 I.Vakıf Han Taş Konsol Bezemesi
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.7 I.Vakıf Han Üçlü Gülçeler
(F.B Erol-2013)

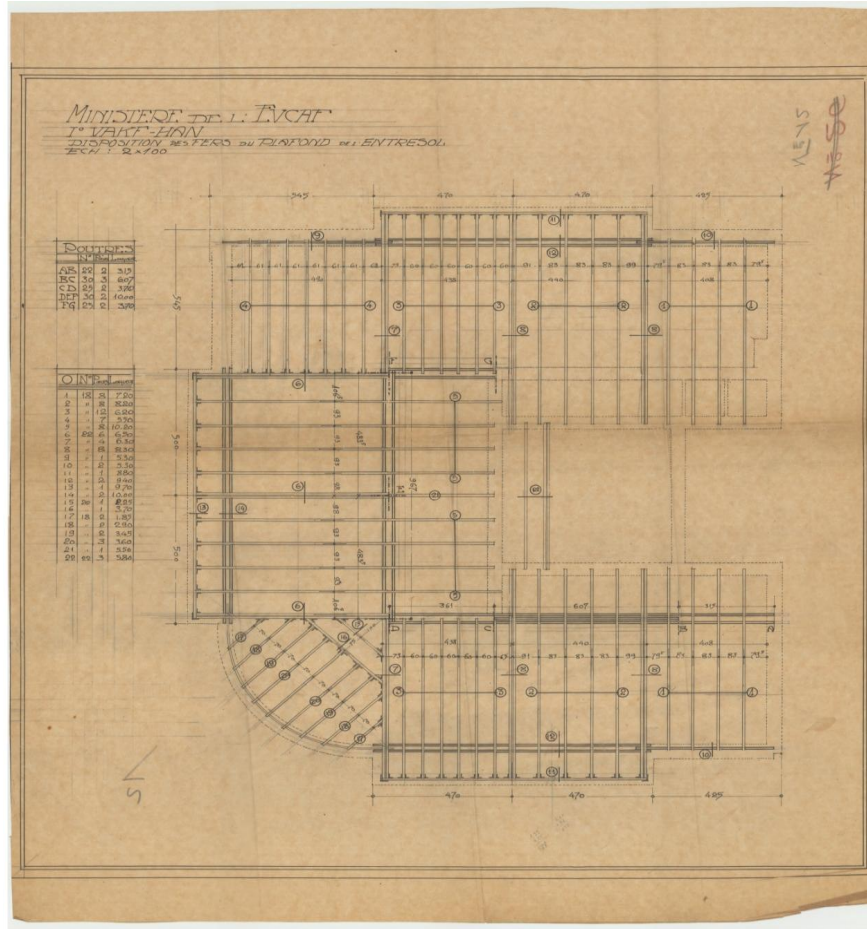
Fotoğraf 3.8

I.Vakıf Han Beşinci Kat Balkon Korkuluğu Yarım Kubbeli Baba (F.B Erol-2013)

3.1.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Döneminin modern teknik ve malzemesi ile inşa edilmiş bir yapıdır. I.Vakıf Han'ın döşemelerin çelik iskelet sistemine göre yapıldığı, yağma duvarlarda tuğla ve kesme taşın kullanıldığı, cephenin taş kaplama olarak inşa edilmiş bir yarı yağma kargir sisteme sahip olduğu anlaşılmaktadır (Yavuz, 2009:187). Taşıyıcı duvar kalınlıkları

yaklaşık 70cm.dir. Yapının özgün asma kat projesinden anlaşıldığı üzere döşemede kullanılan kirişler 60cm. İle 100cm. Arasında değişen aralıklarla kullanılmıştır (Bkz.Şkl. 3.4). Paris'te bulunan Hennebique adlı bir şirket tarafından üretilen beton malzeme kullanılarak İstanbul'da inşa edilen yapıların ilk örneklerinden biri de I.Vakıf Han'dır. İlk betonarme kullanılan yapılarından biri olan I.Vakıf Han temel ve çatısında betonarme malzeme kullanılmıştır (Hastaoğlu-Mardiniti, 2011:144-150).

Şekil 3.4

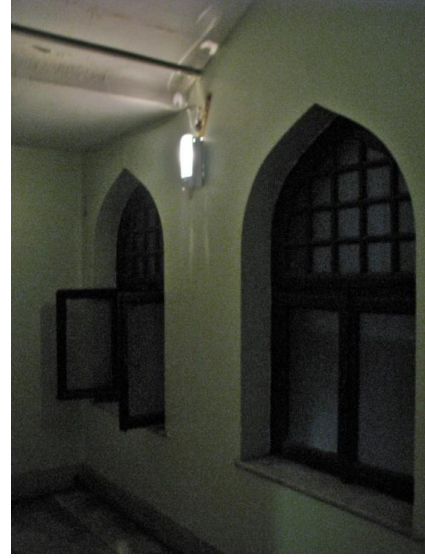
I.Vakıf Han Mimar Kemalettin Bey'e ait 1911 tarihli özgün asma kat proje
İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Müd. Arş.

Yapıda kullanılan malzemeler arasında, geleneksel Osmanlı mimarisinde yoğun olarak kullanılmış olan mermer, ahşap ve kesme taş malzeme karşımıza çıkmaktadır. Döşeme kaplaması olarak merdiven ve koridorlarda mermer ve karo seramik kullanılmıştır. Islak hacimlerde zemin seramik, duvarlar fayans kaplıdır. Tavanlarda ise, üzeri sıva boya uygulanmıştır. Pencere ve iç kapılarda ahşap malzeme kullanılırken, ana giriş kapısı ve merdiven korkuluklarında dökme demir malzeme uygulanmıştır.

Fotoğraf 3.9

I.Vakıf Han Büro Kapıları (F.B Erol 2013)

Fotoğraf 3.10

I.Vakıf han Havalandırma Boşluğuna Açılan
Pencereler (F.B Erol 2013)

I.Vakıf Han'ın köşesinde yer alan tek dükkanın özgün malzeme bilgisine sahip değiliz. Günümüzde ise yeni malzemeler ile dekorasyonun yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra cephe kaplaması olarak kesme taş ve zemin katta sütunlarda somaki mermer kullanıldığı görülmektedir. Çatı örtü malzemesi olarak kiremit ve ahşap saçakları taşıyan paraçollar ile yapı tamamlanmıştır.

Fotoğraf 3.11 I.Vakıf Han Özgün Karo mozaik Döşeme Kaplaması (F.B Erol-2013)

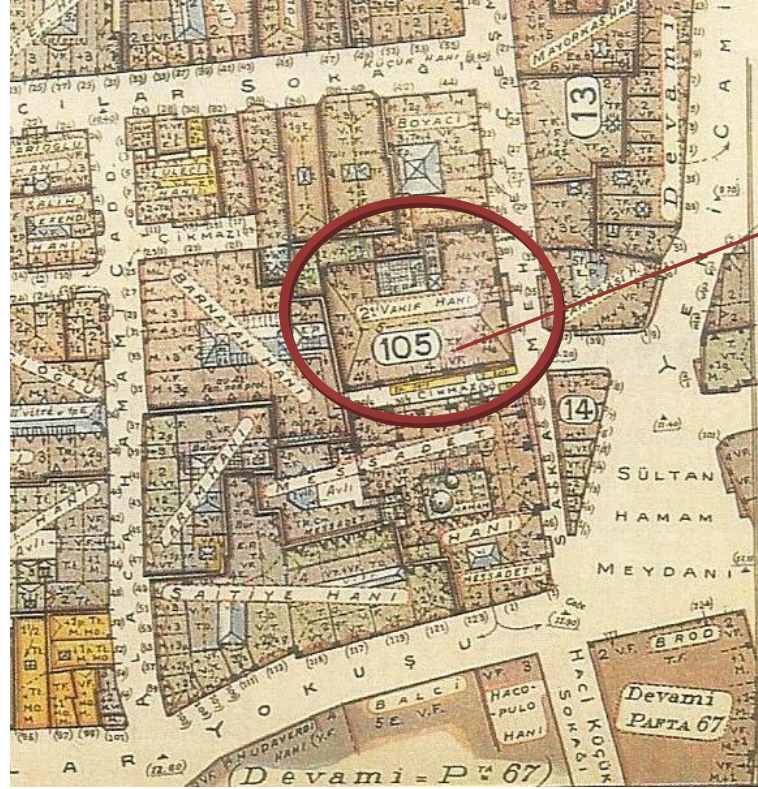
3.2 II. Vakıf

İstanbul'da Fatih ilçesi Eminönü Sultan hamam'da 395 ada, 39 parselde bulunan II. Vakıf Han, Saka Mehmet Çeşmesi Sokak üzerinde sıkışık bir parsel üzerine bitişik nizam olarak inşa edilmiş, yaklaşık 423m² taban alanına sahip bir yapıdır (Bkz.Ek 4).

Harita 3.5 II.Vakıf Han <http://maps.google.com> (2013)

1911 yılında Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanan yapı 1912-1914 yılları arasında Evkaf Nezareti'ne gelir sağlamak üzere inşa edilmiş ikinci handır. İlçenin bu bölgesinde günümüzde tekstil ürünleri vb. farklı ürünlerin satışı yapıldığı bir alandır. İşlevini kaybetmiş olsa da eskiden sandık imalatçılarının yoğun olması nedeniyle hanın bulunduğu alan ve çevresine “Sandıkçılar” denilmektedir (Tures Ltd. Şti., 2012:13). Ayrıca, Yıldırım Yavuz'un araştırmalarında M.İnal'ın II. Vakıf Han'ın üzerinde bir çeşme ve su deposu olan bir arsa üzerine inşa edildiğini ve hatta sokağın adını buradan aldığını savunduğunu anlatmaktadır (Yavuz, 2009:193).

II. Vakıf Han

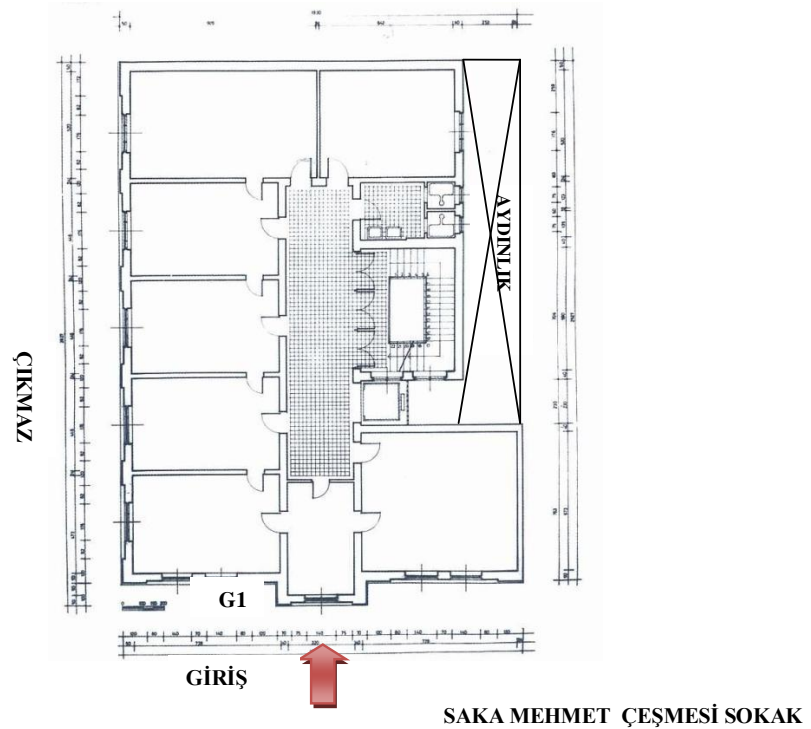
Harita 3.6 II. Vakıf Han Pervetitch Haritası -1940

Günümüzde diğer vakıf hanları içerisinde kısmen özgünlüğünü koruduğu görülen, yapı, 26.1.2005 gün ve sayılı karar ile İstanbul I.Numaralı Kültür ve Tabiat

Varlıkları Koruma Kurulu tarafından tescillenmiştir (İst. IV No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd.). Han, günümüze kadar ticari işlevini korumuş ancak 2012 yılında restorasyon projeleri hazırlanarak otel işlevi ile turizm alanına hizmet vermek üzere projelendirilmiştir. Restorasyonu yapılmak üzere beklemektedir.

3.2.1 Tasarım Özellikleri

İki kenarı bitişik nizamda, Güney Cephesi dar bir çıkmaza bakan, köşe bir parsel üzerinde iki cepheli olarak tasarlanmıştır II. Vakıf Han, bodrum+5 katlı olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Yapıya giriş sokak üzerindeki orta aksa göre düzenlenmiş, uzun ve geniş bir koridora ve dış cepheye açılan dükkanlar bu kata yerleştirilmiştir. (Bkz. Ek 5). Her katta sekiz adet, toplamda yirmi dört adet büro bulunmaktadır. Odaların boyutları yaklaşık 30m² ile 40m² arasında değişmektedir. Odalar, ortasında merdivene bağlanan bir koridora açılmaktadır.

Şekil 3.5 II. Vakıf Han Kat Planı (Rölöve Yıldırım Yavuz, 2009:194)

Yapının Kuzey yönüne üç kollu köşede sahanlıklı merdiven yerleştirilmiştir. Asansör, merdiven ve tuvaletler, bitişikteki yapı ile hanın arasında bulunan boşluktan aydınlanmaktadır. Dükkanlarla büro katları Saka Mehmet Çeşme Sokak'tan ve yanındaki yapı ile arasındaki dar çıkmaza bakmaktadır.

3.2.2 Cephe Özellikleri

II. Vakıf Han, bitişik nizamda yerleştirildiğinden iki cepheye sahiptir. Simetrik ve aksiyal bir kurgusu olan yapının Doğu Cephesi Saka Çeşme Sokağı'na, Güney Cephesi ise Saka Çeşme Sokağı'na bağlanan, dar bir çıkmaza açılmaktadır (Batur, 2008:25).

Şekil 3.6

Mimar Kemalettin Bey'in 1911 tarihli II. Vakıf Han Ön Cephe (Doğu Cephesi) Özgün Çizimi

İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Şb. Müd. Arş.

Yapının doğu cephesi orta aksı dar olmak üzere dikey üç akstan oluşurken, dar çıkmaza bakan Güney Cephesi birbirinin tekrarı eşit beş akstan oluşmaktadır. Ayrıca zemin katta özgün çizimlerde de görülen bugün ancak musluğu ve yalağı mevcut olmayan bir duvar çışmesi bulunmaktadır.

II. Vakıf Han'da ana giriş orta aksa yerleştirilmiştir. Sivri kemerli olan girişin üzerinde yapının adının yazılı olduğu kitabesi bulunmaktadır (Bkz.Şkl 3.5 G1).

Doğu Cephesi'nde giriş üzerine gelen küçük ofisler mukarnaslı konsolların taşıdığı çıkma, saçak düzeyinden dışarıya doğru taşırılarak giriş vurgulanmıştır. Böylece yapının dışarıdan daha kolay dikkat çekmesi sağlanmıştır (Gürgen; Güven vd. 2000:276).

Fotoğraf 3.12 II. Vakıf Han Doğu Cephesi Kat Pencereleri (F.B Erol -2013)

Tüm yapıyı üçe bölen silmelerin arasında kalan pencere açıklıkları farklı kemer sistemleri ile geçilmiştir. Zemin katta bulunan dükkan vitrin açıklıkları düz atkılı, birinci kat pencereleri sepet kulbu kemerlerle geçilmiştir. İkinci katta düz atkılı

pencereler, üçüncü katta sivri kemerli ve dördüncü katta ise penci kemerli pencereler kullanılmıştır.

Bezemenin oldukça sade olduğu yapıda giriş kapısının iki yanında çıkmayı taşıyan konsollarda mermer malzeme üzerinde mukarnaslar, Rumi bezemeler ve kökeni Anadolu Selçuklu mimarisine dayanan kabaralar kullanılmıştır. Giriş kapısının iki yanında ve dükkan vitrin pencere açıklıklarının iki yanında sütünceler mevcuttur. Yapının Doğu Cephesi'nde günümüzde kullanılmayan çeşmenin küçük bir kitabesi bulunur ve iki yanında bitkisel motiflerin kullanılmıştır. Yapının son katında bulunan pencerelerin üst kısımlarında desensiz, turkuaz renkli çiniler kullanılmış ve ahşap saçakların altındaki kasetlerle cephe renklendirilmiştir. Çini panoları çevreleyen mukarnas dizisi kullanılırken, saçak silmesi ise, Türk üçgenidir. Paraçollarla taşınan oldukça sade geometrik motifli ahşap geniş ahşap saçaklar Osmanlı geleneğini sürdürmektedir. İç mekanın bezemesiz olduğu yapıda, odaların tavan silmelerinde mukarnaslı diziler kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.13 II. Vakıf Han
Taş Konsol Bezemesi
(F.B Erol -2013)

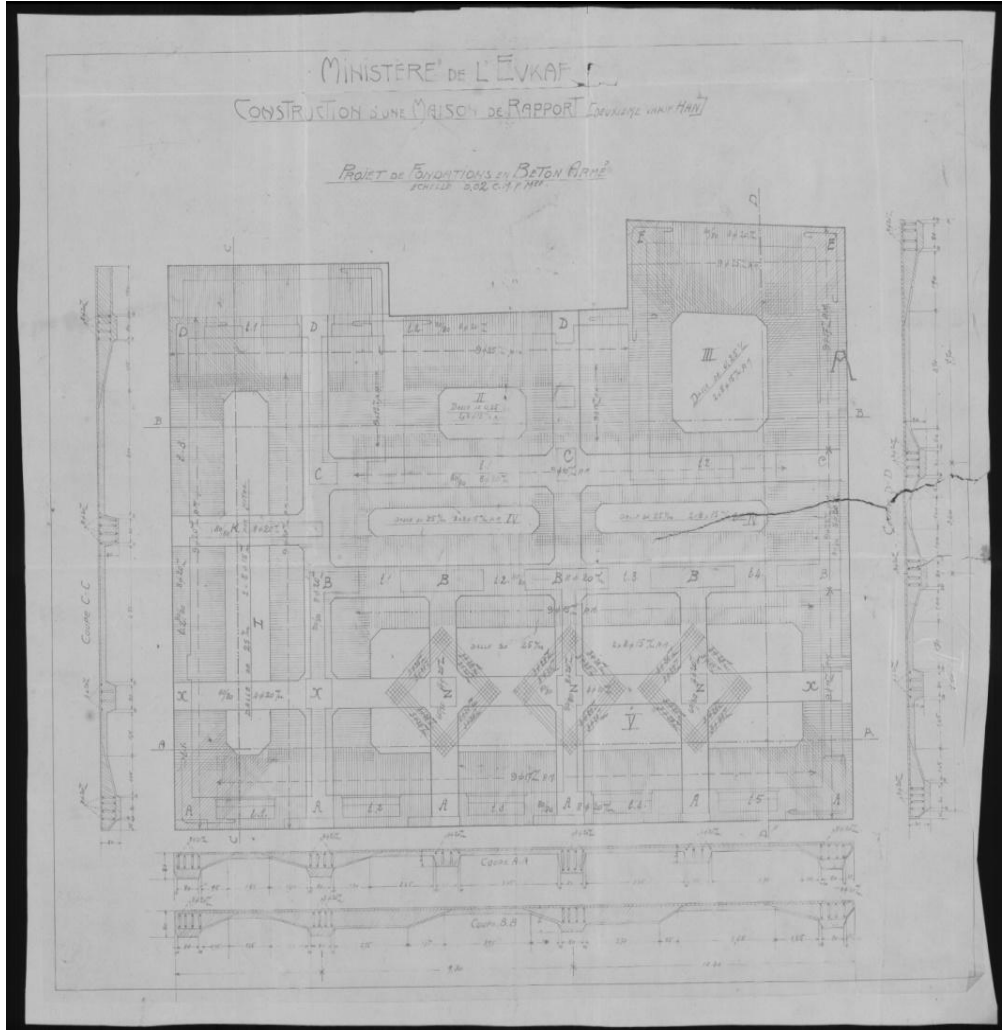
Fotoğraf 3.14 II. Vakıf Han
Kum Saati
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.15 II. Vakıf Han
Doğu Cephesi'ndeki Çeşmenin Bezemesi
(F.B Erol -2013)

3.2.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Dış duvarların taşıyıcı, iç duvarların tuğla olduğu, volta döşeme sistemine göre yapılmış yarı yığma kagir bir yapıdır. Taşıyıcı duvarların kalınlıkları yaklaşık 50 cm.dir. Merdiven evi örtüsü cam, çatı örtüsü kiremittir. Cephelerde yatay kesme taşlarla kaplı Ahşap geniş saçaklı kırma bir çatısı vardır (Yavuz, 2009:193).

Şekil 3.7 Mimar Kemalettin Bey'in 1911 I.Vakıf Han tarihli Betonarme Temel projesi
İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Müd. Arş.

Fotoğraf 3.16 II. Vakıf Han Çelik Çatı Makasları (F.B Erol -2013)

II. Vakıf Han'ın iç mekanında mermer, ahşap ve dökme demir malzeme kullanılmıştır. Zemin kat ve üst katların koridor döşeme kaplamaları mermerdir. Dükkanların döşeme kaplaması ise seramik ve mermerdir. Katlarda odaların döşemelerinin özgün malzemesi ahşap rabıta olduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde farklı döşeme kaplamaları kullanılmıştır. Cephe kaplama malzemesi olarak küfeki taşı ve mermer malzeme kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.17 II. Vakıf Han

Özgün Mermer Merdivenleri (F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.18 II. Vakıf Han

Özgün Ahşap Pencere Örnekleri (F.B Erol-2013)

Zemin kat ve üst katların koridor döşeme kaplamalarında mermerdir. Islak hacimlerin duvarları fayans, döşeme seramik kaplıdır. Yapıda ahşap pencere doğramaları ve iç kapılarda özgün yapım malzemeleri ile bir kısmı günümüze ulaşmıştır (Bkz. Foto. 3.18-19).

Cephe kaplama malzemesi olarak küfeki taşı ve mermer malzeme kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.19 II. Vakıf Han Özgün Ahşap Kapı
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.20 II. Vakıf Han Bir Odadan
Zemin Döşeme Örneği (F.B Erol-2013)

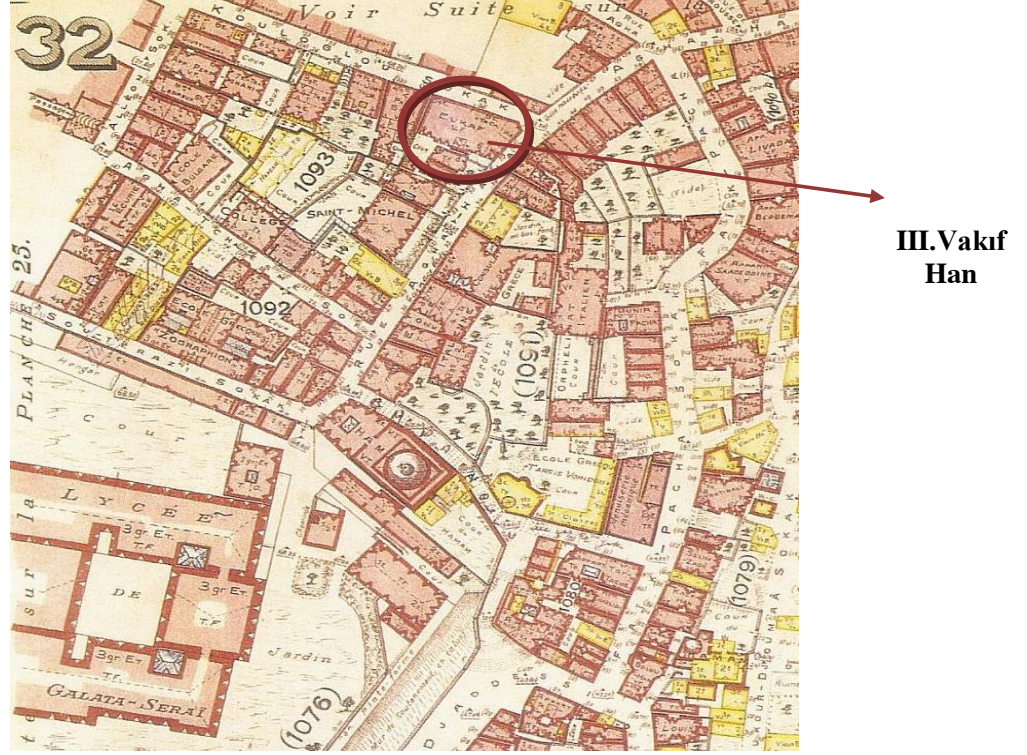
3.3 III. Vakıf Han

İstanbul Beyoğlu İlçesinde Ağahamamı, Kuloğlu Mahallesi'nde Kuloğlu Sokak ve Turnacıbaşı Sokak'ın köşesinde 479 ada, 1 parselde bulunan eğimli bir arsa üzerinde köşe parselde inşa edilen yapı, Turnacıbaşı sokaktaki tarihi Galatasaray Hamamı ve Yunanistan Başkonsolosluğu ile aynı sokak üzerinde bulunmaktadır. Yaklaşık 368m² bir taban alanına sahiptir (Bkz. Ek.7).

Harita 3.7 III. Vakıf Han <http://maps.google.com> (2013)

Mimar Kemalettin Bey tarafından 1911 yılında tasarlanmış olan yapının hangi yılda inşa edildiği bilinmemektedir. Batur ‘‘Hanın yerinde daha önceleri Kuloğlu Mustafa Bey’in 1602’de yaptırdığı Kuloğlu Camisi ile buna bitişik Hacı Ferhat Ağa’nın yaptırdığı bir sübyan mektebi olduğundan bahsetmektedir (Batur, 2008:56). Bunun ile birlikte Yıldırım Yavuz, 19. yy’da Beyoğlu ve çevresinde Hıristiyan nüfusun artması ile birlikte Kuloğlu Camisi’nin işlevini yitirdiğini ve gelir getirmesi düşüncesi ile hanın inşa edildiğini savunmaktadır (Yavuz, 2009:273).

Harita 3.8 III. Vakıf HanPervetitch Haritası -1927

Bu yapı Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanan ilk apartman uygulamasıdır. Yapı, Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 14.7.1978 gün ve 1508 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiş, İstanbul I.No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu 14.8.1991 tarih ve 2878 sayılı kararı ile 2.Grup olarak belirlenmiş daha sonra, 30.06.2006 tarihli 418 numaralı karar ile 1.Grup kararı verilmiş yapıdır (İst. II No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd.). Önceleri konut olarak, daha sonraları kurumlara ve dizi çekimleri seti olarak kiraya verilerek kullanılmıştır. 2012 yılında restorasyon projesi onaylanarak turizm amaçlı kullanılmak üzere otele çevrilmiştir (Beyoğlu Bld. İmr. Ve Şeh. Arş.).

Fotoğraf 3.21 III. Vakıf Han (Tarihi Belli Değil)
www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/DisplayPhoto

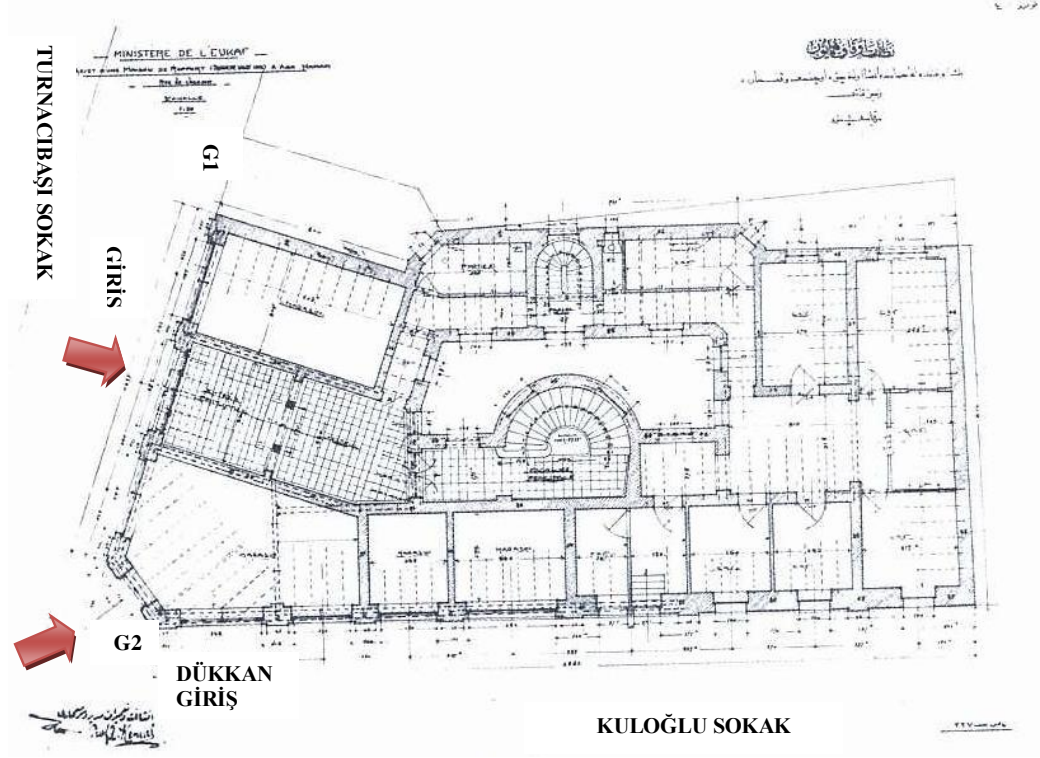
Fotoğraf 3.22 Günümüzde III. Vakıf Han
(F.B Erol-2013)

3.3.1 Tasarım Özellikleri

III. Vakıf Han iç avlulu, yamuk bir plan şemasına sahiptir. Eğimli bir arsanın üzerine konumuna uygun olarak iki kenarı bitişik nizamda yerleştirilmiştir. Yapı 6 katlıdır. Eğimli bir parselde yer alan yapıda zemin katta mekanlar arasında kot farkı vardır. (Bkz. Foto.3.37). Özgün projesinde konut olarak tasarlanmış olan yapının zemin katında dükkanlar, kömürlükler ve kalorifer dairesi bulunmaktadır. Bunlara ek olarak iki ayrı sokak cephesinden girişleri olan dört adet dükkan olduğu görülmektedir. Üst katlarda ise her katta ikişer olmak üzere dokuz daire mevcuttur. Özgün kullanımında kapalı teras katına çamaşırlıklar yerleştirilirken bu alan daha sonra daireye dönüştürülmüştür (Bkz.Şkl.3.8). Planın orta aksına yerleştirilmiş olan üç kollu yarım daire merdiven ile üst katlara ulaşım sağlanmıştır. Zemin katta bulunan kapıcı dairesi ile bağlantılı bir servis merdiveni yerleştirilmiştir (Yavuz, 2009:273).

Konut olarak tasarlanmış olan yapıda katlardaki oda biçimlenmesi Mimar Kemalettin Bey'in diğer han yapılarından farklılık göstermektedir. Yapıda bulunan oda boyutları

yaklaşık 10 m² ile 19 m² arasında değişmektedir (Bkz. Ek 8). Ancak günümüzde işlev değişikliği ile birlikte özgün projesinde değişiklikler yapılmıştır.

Şekil 3.8 III. Vakıf Han Zemin Plan (Yavuz, 2009:275)

3.3.2 Cephe Özellikleri

III.Vakıf Han, cephede Neo klasik mimarinin esintileri kullanılarak inşa edilmiştir. Beyoğlu ve civarındaki Neoklasik mimarisine uygun olarak tasarlanmış ve bu bölgede bulunan yapılarla uyumu sağlanmıştır. Afife Batur'a göre, III. Vakıf Han'da Mimar Kemalettin Bey'in bölgenin mimari morfolojisine uygun bir stil tercih ettiği ve uygulamış olduğudur (Batur, 2008:56).

Yapının Doğu ve Güney Cepheleeri simetrik olarak düzenlenmiştir. Turnacıbaşı Sokak'a bakan Güney Cephesi dikey üç akstan oluşmaktadır. Orta bölüme balkon ile

biten bir çıkma yerleştirilmiştir. Turnacıbaşı Sokak'a bakan Güney Cephe'nin orta bölümüne taş konsolların taşıdığı üç kat boyunca yükselen çıkma ile ana giriş vurgulanmıştır. Yapının iki sokağın birleştiği noktaya bir çıkma yerleştirilmiştir. Kuloğlu Sokak'a bakan Doğu Cephesi ise, beş akstan oluşmaktadır. Bu cephede üç kat boyunca yükselen çıkmaların oluşturduğu aksları birbirine bağlayan balkonlar ile birleştirilmiştir. Balkonlarda kullanılan korkulukları ahşap küpeşteli demir profildendir. Bitişik nizamda parsel konumuna göre şekillenen yapının Turnacıbaşı Sokak'tan algılanan Batı Cephesi ise tek bölümden oluşmaktadır. Cephede yatay derzler açılmış ve böylece cephede taş kaplama hissi verilmeye çalışılmıştır. İki farklı renk cephe boyası kullanılarak cephe hareketlendirilmiştir.

III. Vakıf Han'da bir ana giriş ve dört adet dükkan girişi ve kömürlüklere giriş bulunmaktadır. Ana giriş, Turnacıbaşı Sokak'a bakan Güney Cephesi'ndendir. Ana giriş düz atkılı üzeri mermer lentoludur. Dükkanlara girişler ise ikisi Turnacıbaşı Sokak'tan, diğer ikisi ise Kuloğlu Sokak'tandır (Bkz. Şkl.3.8 G1). Bunlara ek olarak arazinin eğimine uygun tasarlanmış Turnacıbaşı Sokak'a açılan dört basamaklı düz atkılı küçük bir giriş bulunmaktadır. Ancak günümüzde otel olarak kullanılan yapıda, dükkanların bulunduğu zemin kat tek girişli bir mekan olarak yeniden şekillendirilmiştir. Turnacıbaşı Sokak'tan olan basamaklı giriş özgünlüğünü korumaktadır (Bkz.3.8 Şkl.G1-G2).

Fotoğraf 3.23 III. Vakıf Han Ana Giriş Kapısı
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.24 III. Vakıf Han Dükkan Girişi
(F.B Erol-2013)

III. Vakıf Han'ın pencere düzenlemesi oldukça sade tasarlanmıştır. Zemin katta dükkan vitrinleri bulunmaktadır. Birinci, ikinci, üçüncü ve beşinci kat pencere açıklıkları düz atkılı olarak şekillendirilmiş ancak dördüncü kat pencere açıklıklarında düz atkılı pencereler ile birlikte sepet kulbu kemerli pencereler kullanılmıştır. Pencerelerin etrafı geniş kuşak şeklinde yapay taş sövelerle çerçevelendirilmiştir. Pencerelerde denizlikler dışa taşırılarak belirginleştirilmiştir. Pencerelerde kullanılan farklı renk boya ile pencereler ön plana çıkarılmıştır.

Fotoğraf 3.25

III. Vakıf Han Köşesinde Bulunan Pencere
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.26

III. Vakıf Han Batı Cephesi Pencere
(F.B Erol-2013)

Cephelerinde kullanılan bezemeleri Osmanlı mimarisinin bezeme referansından oldukça uzak olarak tasarlanmış ve sadedir. III. Vakıf Han'ın cephelerinde çıkmaları ve balkonları taşıyan konsollarda kabartma defneyaprakları kullanılmış, sepet kulbu kemerli pencerelerin söveleri, pencere tepeliği alçıdan yapılmış defneyaprakları ile bir ay-yıldız bezemesi kullanılmıştır. Pencerelede söveler kullanılarak çarpıcı kılınmış ve ampir bir görünüm verilmiştir (Yavuz, 2009:276). Yapıyı yatayda üç bölün kat silmeleri kullanılmıştır. Birinci kat hizasından geçen silme sade, beşinci kat hizasında ise, bir dizi silme kullanılmıştır (Batur, 2008:56).

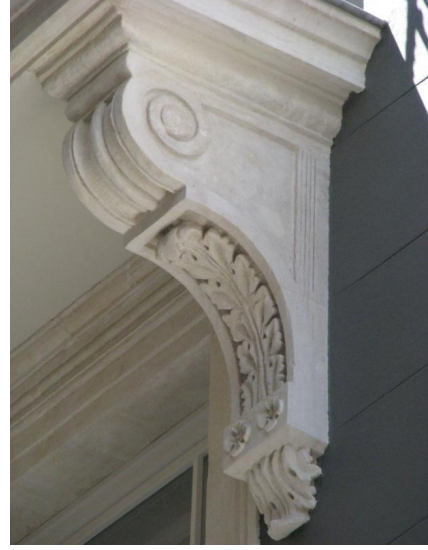
Alçıdan yapılmış bezemeler, sınırlı da olsa iç mekan duvarlarında ve kornişlerde kullanılmıştır. Sade bir bezemeye sahip olan han, Mimar Kemalettin Bey'in mimaride Ulusalcılık fikrinin öncülerinden biri olması yapılarına da yansımıştır. Yapıda kullandığı ay-yıldız figürü ile gayrimüslim nüfusun yoğun olduğu Beyoğlu ve çevresindeki diğer yapılar arasında Türk kimliğini vurgulamaktadır. Mimar bu eserinde de eski-yeni geleneğini bozmamış bezemede kullandığı defneyaprağı

motifleri ile Neoklasik mimarinin esintini kullanırken, ay-yıldız figürü ile de dönemin ulusal mimarisini de ön plana çıkarmıştır. Ancak diğer vakıf han yapılarına göre işlevsel tasarımı ve cephelerde kullanılan mimari öğeleri ile en kural dışı yapısı III. Vakıf Han olmuştur.

Fotoğraf 3.27

III. Vakıf Han Çıkmaları Taşıyan Taş Konsollar
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.28

III. Vakıf Han Balkonları Taşıyan Taş Konsollar
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.29 III. Vakıf Han Pencere Tepeliği
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.30 III. Vakıf Han Oda Duvarı Alçı
Bezemesi (Reha Arcan-2013)

3.3.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Döşemelerinde çelik kirişlerin kullanıldığı III. Vakıf Han, taşıyıcı duvarların tuğla olduğu bir sistemle inşa edilmiş yarı yığma kargır bir yapıdır (Yavuz, 2009:273). Zemin kat duvarında moloz taş ve tuğla birlikte kullanırken, zemin ve birinci katta taşıyıcı duvarda iki sıra harman tuğla kullanılmış diğer katlarında ise, bir buçuk harman tuğla kullanılmıştır (Beyoğlu Bld. İmr. Ve Şeh. Arşv. , İşler, 2011). Taşıyıcı duvar kalınlıkları yaklaşık 50 cm. ve 60 cm. arasında değişmektedir. Yapının çatı örtüsü ahşap kırma bir çatıdır, iç avlunun üzeri ise cam çatı ile örtülmüştür.

Fotoğraf 3.31

Zemin Kat Taşıyıcı Tuğla Duvarlar
(Reha Arcan -2013)

Fotoğraf 3.32

Zemin Kat Moloz Taş ve Tuğla Malzemenin Kullanımı
(Reha Arcan -2013)

Döşeme kaplaması yoğun olarak mermer ve renkli karo seramiktir. Koridorlar, giriş vb. renkli ve beyaz mermer birlikte kullanılmıştır. Merdiven ve koridorlarda döşeme kaplaması olarak mermer kullanılırken odalarda döşeme kaplaması ahşap, ıslak hacimlerde ise günümüzde mermer malzeme kullanılmıştır. Zemin katta kullanılan taşıyıcı tuğla malzeme özgünlüğünü korumaktadır.

Fotoğraf 3.33

III. Vakıf Han Zemin Kat Taşıyıcı Tuğla Duvarların kullanılan Mühürlü Harman Tuğla
(F.B Erol -2013)

Günümüzde yapının diğer katlarında duvarlar sıva üzeri boya tavanlarda ise asma tavanlar kullanılmıştır. Yapıda ana giriş kapısında, diğer girişlerde ve pencerelerde demir ve ahşap birlikte kullanılmıştır. Katların pencere ve kapıların doğramaları ahşap malzemelidir. Merdivenin korkulukları dökme demir ve ahşap küpeştelere özgünlüğünü korumaktadır.

Dış cephede ise, zemin katta küfeki taşı, diğer katlarda ise sıva üzeri boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.34 (Reha Arcan -2013)
III. Vakıf Han Lobi

Fotoğraf 3.35 (Reha Arcan -2013)
III. Vakıf Han Kafe

Fotoğraf 3.36

III. Vakıf Han Merdiven Kovası
(Reha Arcan -2013)

Fotoğraf 3.37

III. Vakıf Han Giriş Hölü Özgün Mermer Merdiven
(Reha Arcan -2013)

3.4 IV. Vakıf Han

İstanbul Fatih İlçesinde Eminönü'nde Hoybar Mahallesi, Hamidiye Caddesi üzerinde 969 ada, 6 parseldeki daha önce I.Abdülhamit Külliyesi'nin bulunduğu arsa üzerine inşa edilmiş olan han, yaklaşık 1936 m² dir. Denize yakın düz bir köşe parselde inşa edilmiş olan yapının karşısında, I. Abdülhamit Türbesi, İstanbul tarihi Borsa binası ve Doğu yönünde Sansaryan Han bulunmaktadır (Bkz. Ek 10).

Harita 3.9 IV.Vakıf Han <http://maps.google.com> (2013)

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminin en görkemli yapısı olan ve Mimar Kemalettin Bey'in başyapıtı olarak bilinen yapı, 1911 yılında Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanmış 1912 -1926 yılları arasında inşa edilmiştir. Ancak hanın yapım yılı hakkında Yıldırım Yavuz, araştırmalarının sonucunda yapının 1916-17 yıllarında yapımına başlandığını ve 1919 yılında yapımının büyük oranda bittiğini ancak savaş nedeniyle yarım kaldığından ve 1926 yılında kullanıma açıldığını belirtmektedir (Yavuz, 2009:195).

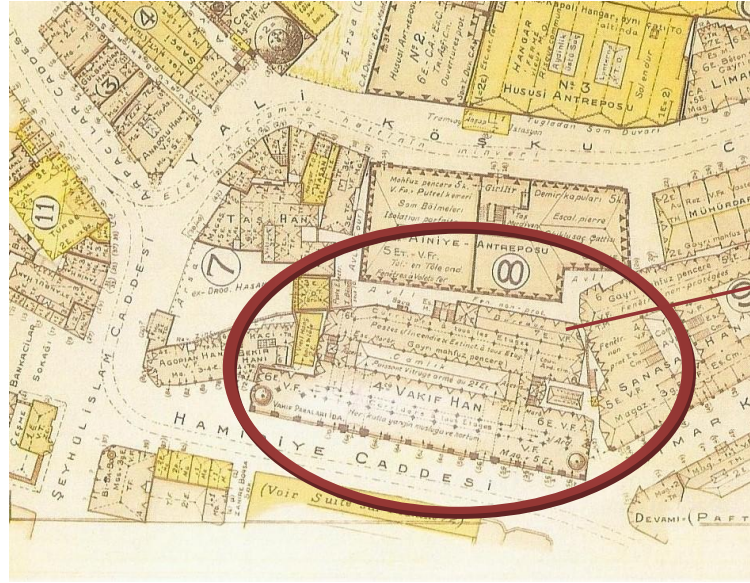
I.Abdülhamit Külliyesi'nin (1775-1777) imaret, sebil ve sübyan mektebinin bulunduğu parsel üzerinde, 1911 yılında vakıflara ait harap malların satılarak yerine yeni gelir getirecek müesseslerin yapılması kararı sonrası yapımı gündeme gelmiştir. Hamidiye İmaret'i'nin önemi yitirmesi ve tramvay yolu için yapılan yıkımlardan nasibini alması ile birlikte imaretin köşesinde bulunan sebil taşınarak bugün Sultanahmet'e tramvay yolu üzerinde Zeynep Sultan Camisi'nin köşesinde varlığını sürdürmektedir.

Fotoğraf 3.38 (Bülbül,2012:11) Hamidiye Mektebi ve Köşesindeki Sebili

Emil Römler Jonas, Y.A.90479/24 notlu albüm

Ahmet Hamdi Bülbul araştırmalarında Celal Esat Arseven'in daha önce bu imaretin bulunduğu yerde Bizans zamanında Saint Suvor Kilisesi'nin var olduğundan bahsederken, Mehmet Ziya'da imaretin bulunduğu yerde Komnenler döneminde Bizanslılara ait bir kilise olan St. Soteris Kilisesi'nin olduğunu belirttiklerinden bahsetmektedir (Bülbul, 2012:10).

Harita 3.10 IV. Vakıf Han Pervetitch Haritası 1940

Fotoğraf 3.39

Henüz inşaat halinde olan yapının kapısına asılmış “Caserne Victor” tabelası (İşgal Altındaki İstanbul'da Kentsel ve Mimari Ortamı) (Ar, 2006:56) Haziran-1919

Savaş yıllarında karargah olarak kullanılan yapı ‘‘Caserne Victor’’ adı ile sevk halindeki Fransız ordusunun tarafından kullanılmış, 1926 yılından sonra ticarethane kullanıma açılmıştır. 1928 yıllarında İstanbul tüccarlarının ofislerinin yer aldığı yapı daha sonraki yıllarda hizmet vermeye devam etmiş, 2000 yılında İstanbul Adliye binası olarak kullanılması düşüncesi ile boşaltılmış ancak adliye binası olarak kullanılmamıştır. IV. Vakıf Han 1927-1948 tarihlerinde tüccarların, komisyoncuların bankerlerin ofisleri ve İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası olarak faaliyet göstermiştir (Fidan, 2009:108). Burada bulunan bürolar ise uzun yıllar bankerler tarafından ofis olarak kullanılmıştır.

Yapılan araştırmalar sırasında, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi’nde 1923 tarihli ve dosya numarası 46 sayılı belgede Fransızlar tarafından işgal edilmiş olan IV. vakıf hanın tahliyesi hakkında Osmanlıca ve Fransızca yazışmalar bulunmaktadır. İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sanat Eserleri Şube Müdürlüğü Arşivi’nden ulaşılan bilgilere göre 1929 yılından 2004 yılına kadar geçen sürede birçok onarım geçirmiş olan yapı ile ilgili olarak tarihi ve ismi bilinmeyen çatı arasında uygulanmak üzere bir kütüphane projesine de ulaşılmıştır.

25.6.1983 gün ve 15185 sayılı karar ile İstanbul 1.Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Gayrimenkul Eserler Kurulu tarafından tescillenmiştir (İst. IV No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd.). Kaderine terk edilerek işlevini yitiren harap haldeki han, 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü’nden kiralanarak turizm alanında hizmet vermek üzere otele çevrilmiştir (http://istanbulavrupa.vgm.gov.tr/editor/file/Vak%C4%B1f%20Restorasyon%20Y%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1/SAYI%202/2015%20IV_%20Vak%C4%B1f%20Han.pdf).

Fotoğraf 3.40

Fotoğraf 3.41

IV. Vakıf Han'ın tarihi belli olmayan bir onarım sırasındaki iç avlunun çatı ile örtülmesi
İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş. Muhafaza: 34T1179-1000-1511-BİL-EM 2030 ZA

Fotoğraf 3.42 Çatı Örtüsü

Fotoğraf 3.43 Çatı Örtüsü

IV. Vakıf Han'ın tarihi belli olmayan bir onarım sırasındaki fotoğrafları
İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş. Muhafaza: 34T1179-1000-15114 BİL-EM 0053 NC

Fotoğraf 3.44 IV. Vakıf Han Eski Görünümü

(Sebah Joallier- Tarihi belli değil)

İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Şb. Müd. Arş.

Fotoğraf 3.45 Günümüzde IV. Vakıf Han

(F.B Erol -2013)

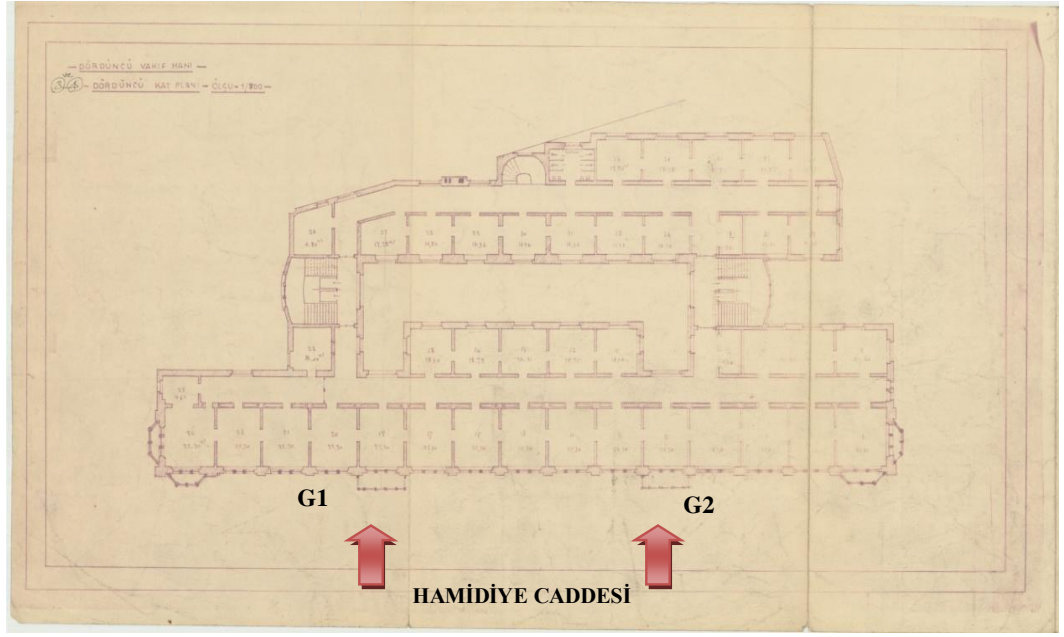
3.4.1 Tasarım Özellikleri

IV. Vakıf Han yamuk bir arsa üzerine parselin tümü kullanılarak tasarlanmış, karmaşık ve avlulu bir plan şemasına sahiptir. Tek kenarı bitişik inşa edilen yapı, bodrum+ 6 katlıdır. Zemin katta Hamidiye Caddesi'ne ve "U" formundaki iç avluya bakan dükkanlar yerleştirilmiştir. Yapının kuzey yönü ise arsaya uygun formda kademeli olarak tasarlanmıştır (Bkz. Ek 11).

Katlarda avlunun konumuna göre şekillenmiş olan uzun koridorlara açılan odalar bulunmaktadır. Her katta otuz yedi oda, tüm yapıda yüz kırk sekiz oda bulunmaktadır. Odaların boyutları yaklaşık 17m² ile 28m² arasında değişmektedir. Ancak günümüzde otel olarak kullanılan yapıda oda sayısı arttırılmıştır. Ön cepheye bakan çıkımlar ve yapının iki köşesine çatı seviyesinden yükselerek soğan kubbeli kule görünümü verilen birer oda yerleştirilerek yapı anıtsallaştırılmıştır (Yavuz,

2009:195). Yapının katlar ile bağlantısı “U”şeklindeki iç avlunun köşelere yerleştirilen iki kollu sahanlıklı merdivenler ve asansörle sağlanmıştır. Bunun yanı sıra yapının kuzey yönünde bir servis merdiveni de mevcuttur.

İşlev değişikliğine bağlı olarak yapının projesinde değişiklikler yapılmıştır. Örneğin bodrum kat sauna ve spor salonuna, çatı arası ise restorana dönüştürülmüştür. Islak hacimler yapının yeni işlevine göre şekillenmiştir.

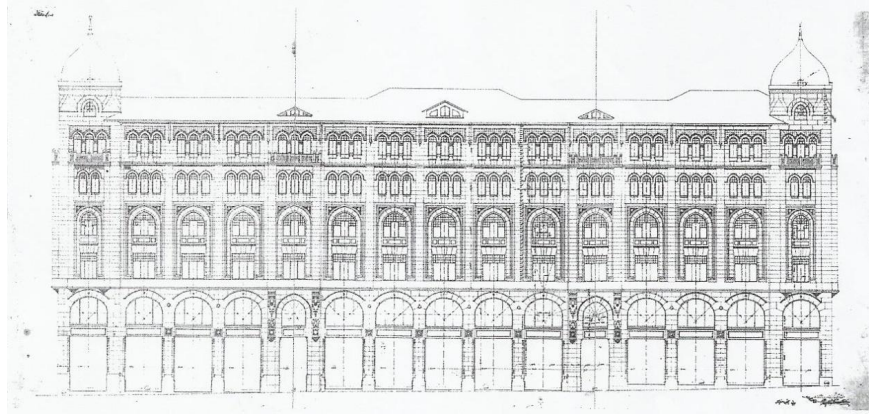
Şekil 3.9 IV. Vakıf Han Kat Planı İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Şb. Müd. Arş.

3.4.2 Cephe Özellikleri

Uzun bir cepheye sahip olan IV. Vakıf Han'ın Hamidiye Caddesi'ne bakan Güney Cephesi oldukça görkemli tasarlanmışken arkaya bakan Kuzey ve Doğu cepheleri oldukça sade tasarlanmıştır. Sıkışık bir parselde yerleştirilen hanın ön cephesine önem verildiği düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Batur “Plandaki asimetriye karşılık ön cephede simetrik ama aksiyalitesi vurgulanmamış bir kurgu olduğunu ifade etmektedir” (Batur, 2008:27).

Güney cephesi birbirinin aynı dikey on beş yüzey alanının yan yana gelmesiyle oluşmaktadır. Birinci ve dördüncü kat döşemeleri düzeyinden geçen taş silmelerle yapı yatayda üçe bölünmüştür. Bu bölümler kendi içlerinde de bir bütün oluşturmaktadırlar (Yavuz, 2009:198). Güney Cephesi'ne yerleştirilen iki giriş kapısı üzerlerindeki taş konsolların taşıdığı çıkmalarla girişlerin vurgulanması sağlanmıştır.

Ön cephe kesme taşlarla kaplı arka cephe ise, sıva üzeri boya olarak inşa edilmiştir. Yapının iki köşesinde kullanılan yarım soğan kubbeli kuleler yapının görkemini arttırmaktadır. Cephede konsolların taşıdığı çıkmalar son katta kullanılan balkonlarla tamamlanmış ve böylece cephe hareketlendirilmiştir. Mimar Kemalettin Bey'in tasarımlarındaki paraçolların taşıdığı geniş ahşap saçak biçimlenmesi bu yapıda da kullanılmıştır. İki köşede yükselen kubbeler ile Osmanlı İmparatorluğu'nun ihtişamı ve geçmişe bağlılık tezi burada bir kez daha vurgulanmıştır. Yapının kuleleri, kare bir form üzerine Selçuklu kümbet mimarisini hatırlatan üçgenlerden oluşan bir kasnak üzerine, Osmanlı mimarisinin bir mimari ögesi olan kubbe oturtularak yapı tamamlanmıştır.

Şekil 3.10

IV. Vakıf Han Ön Cephe (Güney Cephesi) (Yavuz, 2009:198)

IV. Vakıf Han'ın zemin katında iki adet geniş açıklıkla girişler sağlanmış, ancak yapılan restorasyonda ana giriş teke indirilerek yapının orta aksına yerleştirilmiştir. Girişler düz atkılı ve üzeri mermer lentoludur. İki kat yüksekliğinde olan girişlerin üzerinde önceleri IV. Vakıf Han yazılı bir kitabe bulunurken sonra bu yazılar silinmiştir (Bkz. Foto.3.46-47). Özgün projesinde zemin katta caddeye ve iç avluya açılan dükkanların girişleri bulunurken, günümüzde işlev değişikliği nedeniyle iç avluya açılan girişler kullanılmamaktadır.

Fotoğraf 3.46 IV. Vakıf Han
Kapı Üzerinde Yazıtı Duruyor

wowturkey.com/t.php?p=/tr80/engin_itu_IMG_0019.jpg

Fotoğraf 3.47 IV. Vakıf Han
Günümüzde Kapı Üzerindeki Yazı Silinmiş

(F.B Erol- 2013)

IV. Vakıf Han'da cephe biçimlenmesine göre şekillenen pencere düzeni zeminde geniş açıklıklarla başlayarak üst katlarda daralan bir düzende yerleştirilmiştir. Zemin katta simetrik olarak yerleştirilen dükkan vitrinleri düz atkılı mermer lentoludur. Zeminden başlayarak birinci katta kullanılan yarım daire kemerli pencerelerle birleşen açıklıklar oluşturmuştur. Yapıda birinci kat pencerelerinde sepet kulbu kemerler kullanılmıştır. Çeşitli boyutlarda sivri kemerlerin kullanıldığı yapıda ikinci katta düz atkılı ve üçüncü katta kullanılan sivri kemer ikinci kat penceresini de çevreleyerek tek bir sivri kemerli pencere görünümü vermektedir. Üçüncü kat pencereleri ise sivri kemerlerle geçilmiş, son iki katta üçlü pencereler kullanılmıştır.

Yapının iki yanda yükselen kulelerin aydınlanmasını sağlayan pencerelerde diğer pencere formlarına göre daha küçük sivri kemerli pencereler kullanılmıştır. Doğu Cephesi'ndeki ön ve arka bloğu birleştiren merdiven sahanlığındaki pencereler, zemin katta sivri kemerli kademeli olarak, diğer katlarda ise tek eksene yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.48 IV. Vakıf Han
Güney Cephe Pencereleri
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.49 IV. Vakıf Han
Güney Cephesi Vitrin ve Pencereler
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.50 IV. Vakıf Han
Doğu Cephesi Pencereleri
(F.B Erol -2013)

Yapının Doğu Cephesi'nde sivri kemerli bir kısmında pencere düzeni devam etmektedir. Kuzey Cephe pencereleri ise düz atkılı ve sadedir. Ancak B.Agopyan Han'a bitişik olan Batı Cephesi'nde pencere düzeni devam ederken, kuleli kütlelerin arkasında bulunan kat pencerelerinin bir bölümünü komşu hanın duvarı kapatmaktadır.

Avrupa'da eğitim görmesine rağmen, özellikle bezemelerde Osmanlı mimarisini referans almış olan Mimar Kemalettin Bey, diğer yapılarında olduğu gibi en görkemli yapısı olan IV. Vakıf Han'da da Osmanlı bezeme örneklerini cephe biçimlenmesinde yoğun bir şekilde kullanmıştır. Örneğin taş konsollarda

mukarnaslar, cephede kabaralar gülçe ve çini panoları kullanmıştır (Bkz. Foto.3.52-54). Yapı yatayda silmelerle üçe bölünmüştür. Birinci kat silmeleri Türk üçgeni, üçüncü kat silmesi ve son katında mukarnaslı silme kullanılmıştır.

İki ana giriş kapısının üzerinde çıkmaları taşıyan konsollar stalaktitler, mukarnaslar ve Rumi desenlerle bezenmiştir. Yapıda köşelere yerleştirilmiş olan çıkmaların alt bölmelerinde bezemeler kullanılmıştır. Ön cephede köşeleri yumuşatmak üzere tasarlanmış motifli sütünceler zemin katta her bir birimin köşelerinde kullanılmıştır. Yapının mermer kaplı ön cephesinde dükkan vitrinlerinin iki yanında birinci kat döşeme hizasında kullanılan kabaralar mevcuttur. Birinci katta sepet kulbu kemerli pencerelerin aralarına simetrik olarak gülçe motifleri yerleştirilmiştir.

Üçüncü kat pencerelerin iki kenarında, Rumi desenli motiflerle birlikte güçleler yerleştirilmiştir. Dördüncü kat pencerelerinin aralarında simetrik olarak Rumi desenli motifler yerleştirilmiştir. Beşinci ise, katta bitkisel motiflerin bulunduğu turkuaz ve lacivert çini panolar kullanılmıştır (Yavuz, 2009:198). Çıtalarla küçük karelere bölünen desenlerden oluşmuş paraçolların taşıdığı ahşap geniş saçaklarla yapı tamamlanmıştır. Yapının iki kulesinin kubbesini saran saçak silmeleri klasik Osmanlı mimarisinin dini yapılarında karşılaştığımız Rumi desenli palmet dizisinden oluşmaktadır. Kubbe bir alem ile bitirilmiştir.

İç mekanda günümüzde otelin lobisi olarak kullanılan zemin katında taşıyıcı sütunların köşelerinde kum saatleri özgünlüğünü korumaktadır. Avluya bakan cephelerde birinci kat döşeme hizasında kabaralar kullanılmıştır (Bkz. Foto.3.51). Tüm katlarda tavanlarda silmeler mevcuttur.

Foğraf 3.51

IV. Vakıf Han Güney Cephede Mermer Kabara
(F.B Erol-20139)

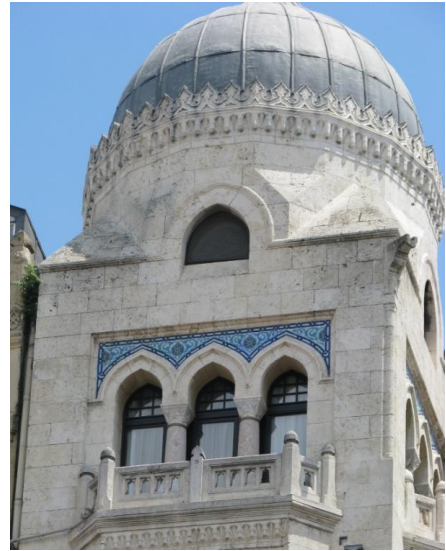
Fotoğraf 3.52

IV. Vakıf Han Pencere Kemerlerinin Yanında
Desenli ve Gülçeli Bezeme (F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.53

IV. Vakıf Han Bezemeli Konsollar
(F.B Erol-2013)

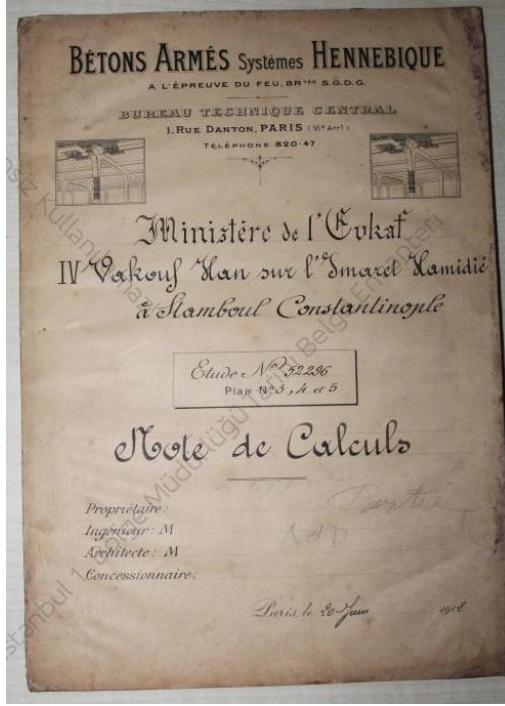

Fotoğraf 3.54

IV. Vakıf Han Kule Kubbesi Palmet Dizisi
(F.B Erol-2013)

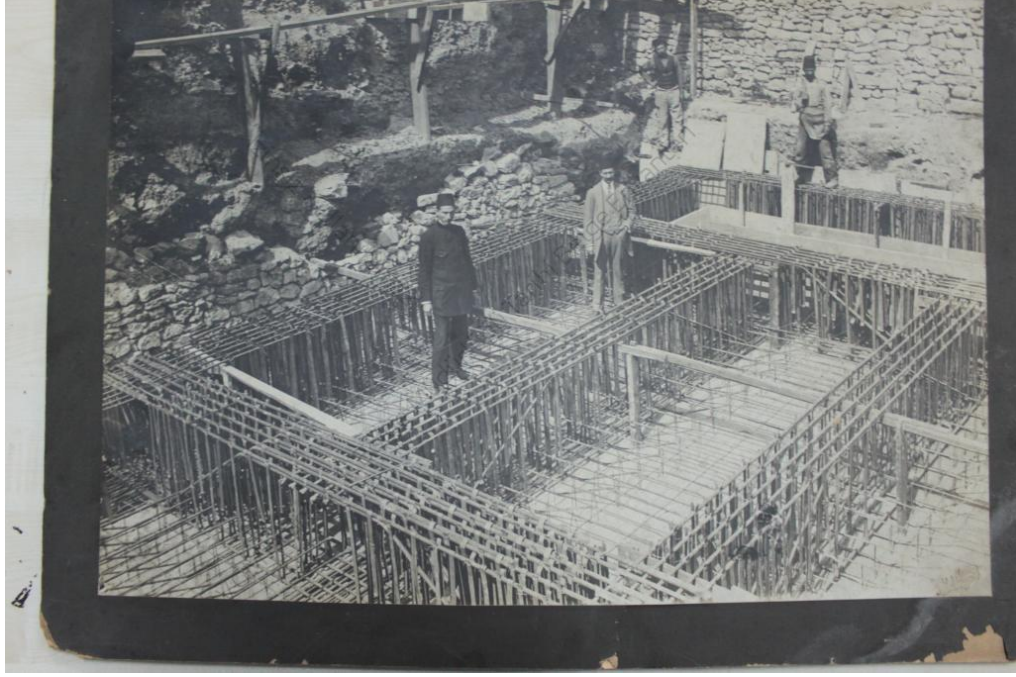
3.4.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

IV. Vakıf Han, taşıyıcı sistem çelik iskelet sistemine göre tasarlanmış, cephede kesme taş kullanılırken bölme duvarlar ve arka cephe tuğla üzeri sıva olarak inşa edilmiştir (Batur, 2008:27). Taşıyıcı duvarlar yaklaşık 70cm.dir. İstanbul'da temelleri ve iskeletleri beton malzeme ile inşa edilen ilk yapılardan biridir (Hastaoğlu-Martinidi, 2011:148). Çatı çelik makasların uygulandığı bir kırma çatıdır. Çatı örtüsünün ise özgün durumda düz asbest levhalarla kaplandığı belirtilmektedir (Yavuz, 2009:195). Ancak günümüzde çatı örtüsü kurşun kaplıdır. İç avlunun çatı örtüsü camdır. Kemalettin Bey'in bu yapının inşaatı sırasında bir defter tuttuğunu bilinmektedir (Bkz. Foto. 3.55).

Fotoğraf 3.55 IV. Vakıf Han İnşaat Defteri

İst. Vkf. Blg. MÜd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. MÜd. Arş.

Fotoğraf 3.56 IV. Vakıf Han Betonarme Temel İnşaatı Esnasında Bir Fotoğraf

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

Boyutları ve görkemli işçiliği ile dikkat çeken yapıda mimarın diğer vakıf hanlarda kullandığı malzemeler tekrar etmektedir. Zemin döşeme kaplaması olarak mermerin yoğun olarak kullanıldığı katlarda, karo mozaik döşeme kaplaması da kullanılmıştır. Özgün projesinde iç avluya bakan birinci kat ve ara kat cepheleri mermer kaplıdır. Günümüzde otelin lobisi olarak düzenlenmiş olan iç mekanda avluya bakan cephelerin mermer kaplaması özgünlüğünü korumaktadır. Odaların kapıları ve pencereleri ahşap malzemedir. Merdivenlerin döşeme malzemesi mermerdir ancak günümüzde halı kaplanmıştır. Islak hacimlerin özgün malzemesi bilinmemektedir. Yeni Őlevi doğrultusunda ıslak hacimlerde mermer, seramik vb. döşeme malzemeleri kullanılmıştır. Yapının Güney cephesinde mermer ve kfeki taşı birlikte kullanılmıştır. Ana giriş kapılarında dökme demir malzeme kullanılırken vitrinlerin doğramaları ahşaptır.

Fotoğraf 3.57 Günümüzde IV. Vakıf Han
İç Avlu (F.B Erol 2013)

Fotoğraf 3.58 Günümüzde IV. Vakıf Han
İç avlu ve Avluya Bakan Kapılar(F.B Erol 2013)

Fotoğraf 3.59 Günümüzde IV. Vakıf Han
Resepsiyon-Lobi'de Kolonlar (F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.60 Günümüzde IV. Vakıf Han
Lobi (F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.61 IV. Vakıf Han Sebah Joallier Objektifinden İç Mekan (Tarihi Belli Değil)

İst. Vkf. Blg. MÜd. K. T. Şb. MÜd. Arş.

Fotoğraf 3.62 IV. Vakıf Han Sebah Joallier Objektifinden İç Mekan (Tarihi Belli Değil)

İst. Vkf. Blg. MÜh. K. T. Şb. MÜd. Arş.

3.5 Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf Han

İstanbul Fatih İlçesinde Şehzadebaşı'nda Kalenderhane Mahallesi, Dede Efendi Caddesi üzerinde 950 ada, 19 parselde bağımsız olarak Vefa Lisesi'nin bahçesinde inşa edilmiştir. Yaklaşık 770 m² taban alanı sahiptir. Az eğimli bir parsel üzerinde olan yapı, Şehit Ali Paşa Kütüphanesi'nin karşısında, Şehzade Külliyesi'ne ait olan Tabhane'nin ve Mütercim Rüştü Paşa Konağı'nın yanındadır (Bkz. Ek 13).

Harita 3.11 Şehzadebaşı V.Vakıf Han <http://maps.google.com> (2013)

Mimar Kemalettin Bey'e ait Şehzadebaşı'ndaki bu yapı, araştırma sırasında Yıldırım Yavuz'un kitaplarından ve bazı yazılı kaynaklarından alınan bilgi doğrultusunda Beşinci Vakıf Han olarak değerlendirilmiştir.

Vefa Sultanisi adı ile Mütercim Rüştü Bey Konağı'nda hizmet veren okul binasının yanında Mimar Kemalettin Bey'in 1911 tarihli özgün projelerinden ve projenin

Yapı, 9.4.1977 gün 9776 sayılı karar ile Gayrimenkul Eski Eserler Kurulu tarafından tescillenmiştir (İst. IV No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd.). Kuzeydoğu Cephesi'nde bulunan kapısının yanındaki panoda 1999 depreminde hasar gören yapının İstanbul Menkul Kıymetler Borsası tarafından onarılarak tekrar kullanıma açıldığı yazmaktadır. Günümüzde yapı, Vefa Lisesinin Kız Öğrenci Pansiyonu olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 3.63 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Görünüş

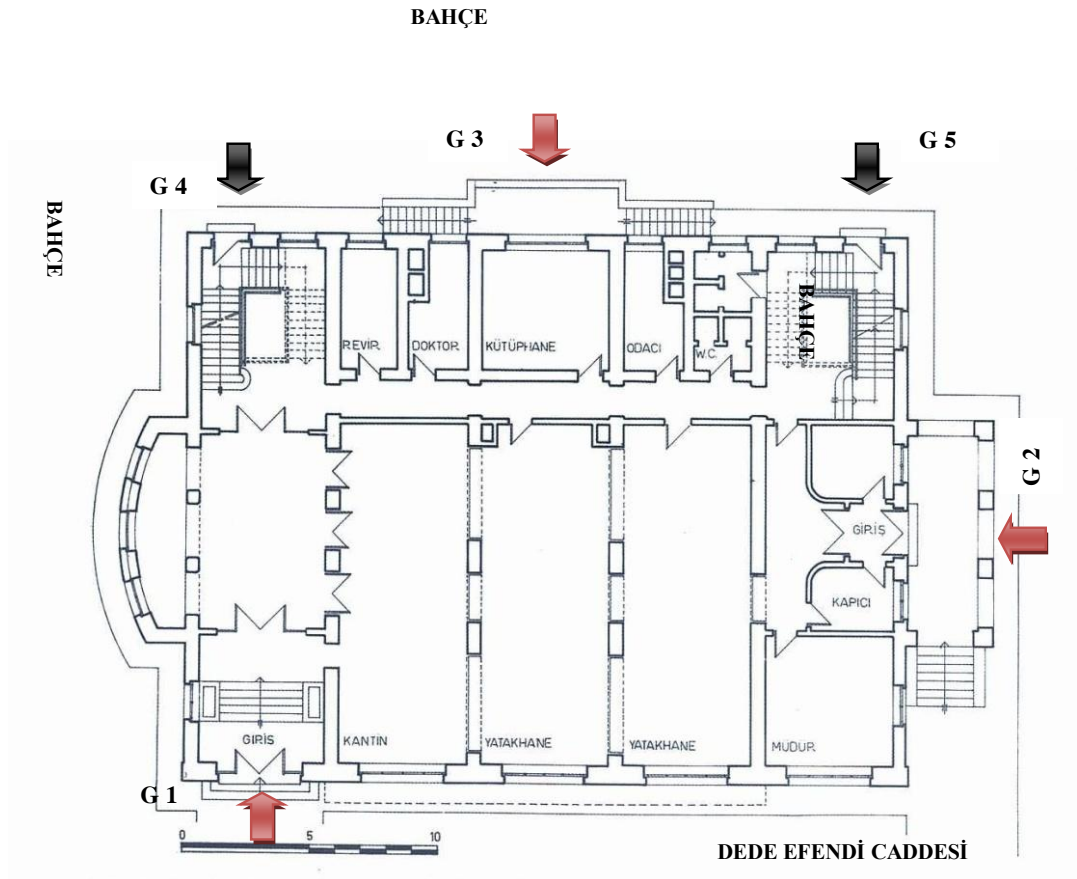
(Batur, 2008:30)

3.5.1 Tasarım Özellikleri

Avlusuz, dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı, diğer vakıf hanlardan farklı olarak bağımsız bir parselde bahçe içinde tasarlanmıştır. Özgün projesinde 5 kat olarak tasarlanmış, ancak bodrum+ 3 katlı olarak inşa edilmiştir. Yurt binası olarak tasarlanan yapının özgün projesinde geniş bir sahanlıklı giriş ve zemin katta dar bir koridora açılan müdür, revir, etüt ve yemekhane vb. odalar yerleştirilmiştir.

Katlardaki tüm odalar uzun bir koridora açılmaktadır. Odaların boyutları yaklaşık 10 m² ile 70 m² arasındadır. Yapının üst katları yatakhanelere ayrılmıştır. Tüm katlarda merdivenin yanına tuvaletler yerleştirilmiştir. Katlara ulaşım ise yapının iki köşesine yerleştirilen iki kollu köşe sahanlıklı merdivenlerle sağlanmıştır.

Günümüzde bodrum katta yemekhane, çamaşırlık ve bir bölümü kalorifer daresi olarak kullanılmaktadır (Bkz.Ek14).

Şekil 3.11 Şehzadebaşı V. Vakıf Han Plan (Yavuz, 2009:205)

3.5.2 Cephe Özellikleri

Diğer vakıf hanlarından farklı olarak bahçe içersine bağımsız yerleştirilmiş olan yapının dört cephesi bulunmaktadır. Simetrik bir cephe düzenlemesi olan yapıda,

yalnız Kuzeybatı Cephesi'nde pencere düzeni ile asimetri yaratılmıştır. Cephe düzenlemesinde, sadece Dede Efendi Caddesine bakan Güneydoğu Cephesi'ne önem verilmiş, üç dikey akstan oluşan yüzeyler taş malzeme ile kaplanmıştır. Güneydoğu, Kuzeydoğu ve Güneybatı Cepheleri'nde yapıyı üçe bölen taş silmeler bulunmaktadır. Kuzeydoğu ve Güneybatı Cepheleri'nde bulunan birer aks genişliğinde yapı öne çıkarılmıştır (Batur, 2008:31). Girişin bulunduğu Kuzeydoğu Cephesi'nde merdivenle ulaşılan, revaklı bir giriş mekanı oluşturulmuştur (Bkz.Foto.3.64).

Fotoğraf 3.64 Şehzadebaşı V.Vakıf Han Kuzeydoğu Cephesi
(F.B Erol-2013)

Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'ın iki ana giriş, bir bodrum girişi ve ikisi sonradan açılmış olan beş adet girişi vardır (Bkz.Şkl.3.11 G4-G5). Dede Efendi Caddesi'ne bakan ana giriş ve Kuzeydoğu Cephesi'ndeki giriş geniş açıklıklı ve sivri kemerlidir. Bodrum girişi ve sonradan açılan iki giriş düz atkıdır.

Fotoğraf 3.65

Şehzadebaşı V. Vakıf Han Ana Giriş Kapısı
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.66

Şehzadebaşı V. Vakıf Han Giriş Kapısı
(F.B Erol-2013)

Her iki merdivenin bulunduğu alanda Kuzeybatı Cephesi'nde mevcut ilk kattaki pencereler iptal edilip girişe dönüştürülerek kullanılmaktadır.

Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'ın kat pencereleri sivri kemerli ve düz atkılı dikdörtgen açıklıklar şeklinde kullanılmıştır.

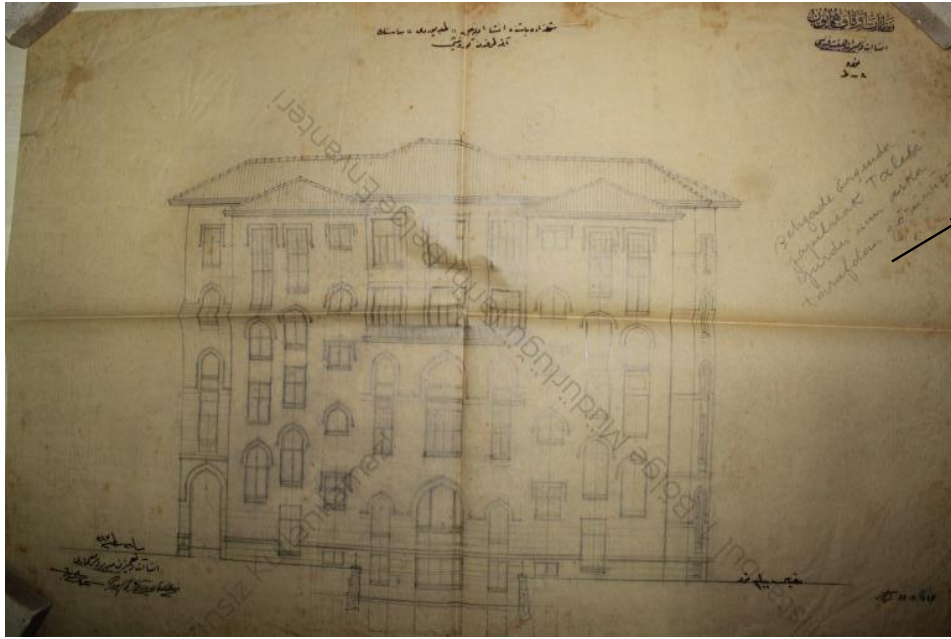

Fotoğraf 3.67 Şehzadebaşı V.Vakıf Han
Kuzeybatı Cephe Pencereleri
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.68 Şehzadebaşı V.Vakıf Han
Güneybatı Cephe Pencereleri
(F.B Erol-2013)

Bodrum ve birinci kat düz atkılı, zemin kat ve ikinci kat pencereleri ise sivri kemerli açıklıklarla geçilmiştir. Kuzeybatı Cephesi'nde pencere düzeni diğer cephelere göre farklı olarak düzenlenmiştir. Merdivenlerin bulunduğu alanda pencere açıklıkları kademeli olarak yerleştirilmiştir. Özgün projesinde pencerelerde lokmalı demir pencere şebekeleri kullanılmış ancak şebekeler özgünlüğünü yitirmiştir (Bkz. Şkl.3.13)

Şehzadebaşı'nda yapılacak talebe yurdunun tarafından görünüşü

Proje üzerine Türkçe not düşülmüştür

Şekil 3.12

Şehzadebaşı V. Vakıf Han Mimar Kemalettin Bey'e ait Kuzeybatı Cephesi Özgün Çizimi

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf Han'ı diğer han yapılarının cephe bezeme sistemini ile karşılaştırdığımızda yarım kalan bir yapı olduğunu mümkündür. Neredeyse yok denecek kadar bezemesi azdır. Güneydoğu Cephesi'nin ikinci kat döşeme hizasında yer alan çıkmayı taşıyan taş konsolların bezemeleri tamamlanmamıştır. Birinci ve

üçüncü katta sivri kemerli pencerelerin kenarında kullanılmış olan dairesel formdaki alanlar için gülçeler bırakılmış boşluklardır. Ancak tamamlanmamış olduğunu görülmektedir (Bkz. Foto.3.71). Yapıyı üçüncü bölen taş silmeler oldukça sade ve bezemesizdir. Yapının Güneydoğu Cephesi'nin iki köşesine üçüncü kat döşeme hizasından başlayan Rumi desenli sütünceler yerleştirilmiştir. Saçaklar ise betonarme olarak bitirilmiştir.

Fotoğraf 3.69

Şehzadebaşı V. Vakıf Han
Güneydoğu Cephe
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.70

Şehzadebaşı V. Vakıf Han
Köşe Bezemesi Taş Konsol
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.71

Şehzadebaşı V. Vakıf Han
Tamamlanmamış Gülçeler
(F.B Erol-2013)

3.5.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

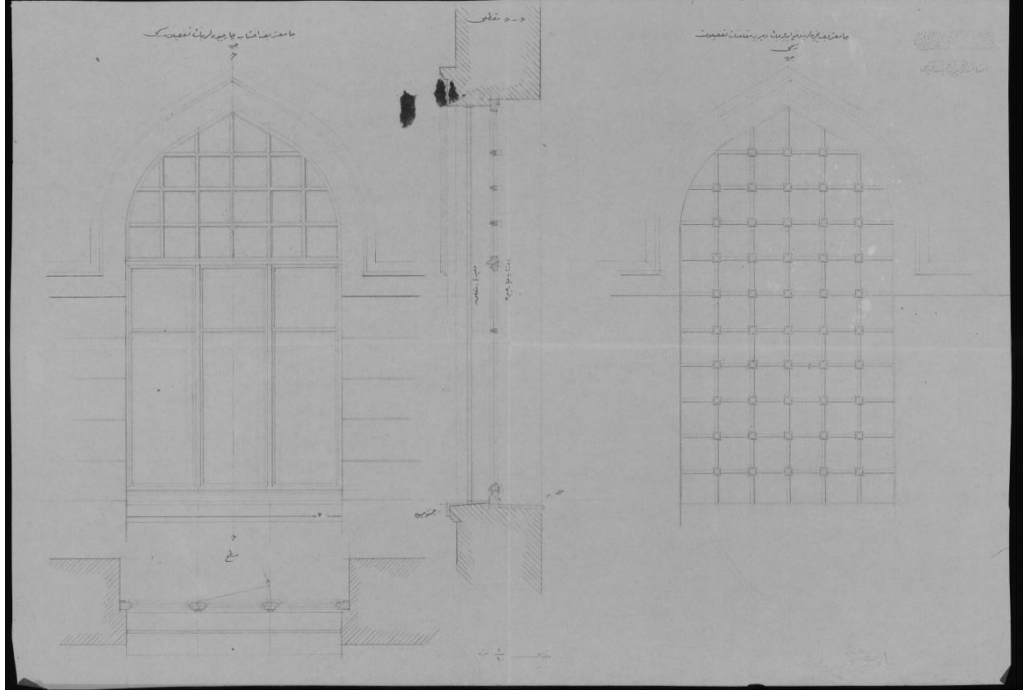
Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf döşemelerinde çelik kirişlerin kullanıldığı, taşıyıcı duvarların tuğla olduğu yarı yığma kargir bir yapıdır. Yapının çatı döşemesi ve saçakları betonarmedir. Ahşap kırma çatılı olan yapının çatı örtüsü kiremittir (Yavuz, 2009:203).

Fotoğraf 3.72
Şehzadebaşı V. Vakıf Han Taşıyıcı Kolonlar
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.73
Şehzadebaşı V. Vakıf Han Putrel Döşeme
(F.B Erol -2013)

Şekil 3.13 Şehzadebaşı V. Vakıf Han Mimar Kemalettin Bey'e Ait Özgün Pencere Çizimi
İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Şb. Müd. Arş.

Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han zemin katta döşeme kaplaması olarak dökme mozaik kullanılmış ancak günümüzde bazı bölümler pvc zemin kaplama malzemesi ile kaplanmıştır. Merdivenlerin mermer döşeme kaplamaları özgünlüğünü korumaktadır. Merdiven korkulukları ve küpeşte dökme demirdir. Islak hacimlerin duvarları fayans kaplıdır. İç mekan kapılarında ve ana giriş kapılarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Ancak pencere doğramalarında kullanılan özgün ahşap malzeme, günümüzde pvc malzeme ile değiştirilmiştir.

Yapının Dede Efendi Caddesi'ne bakan Güneydoğu Cephesi taş kaplama diğer üç cephe ise, tuğla üzeri sıva ve boyadır.

Fotoğraf 3.74
Şehzadebaşı V. Vakıf Han
Koridor Dökme Mozaik
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.75
Şehzade başı V. Vakıf Han
Mermer Kaplı Kat Merdiveni
(F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.76
Şehzade başı V.Vakıf Han
Ahşap İç Kapı
(F.B Erol -2013)

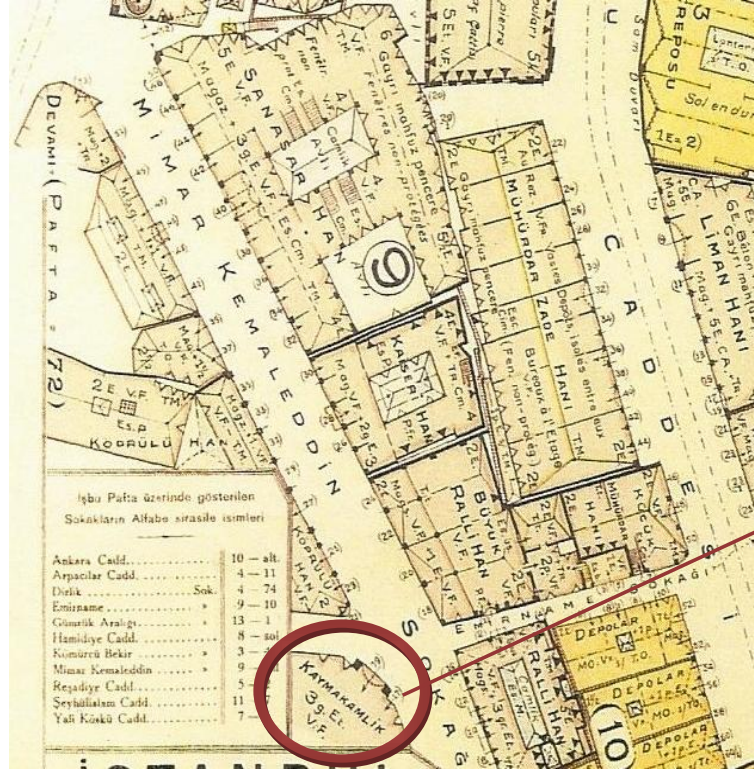
3.6 Eminönü'ndeki V.Vakıf Han

İstanbul'un Fatih ilçesinde, Eminönü'nde Hoybar Mahallesi'nde Mimar Kemalettin Caddesi ve Emirname Sokağın köşesinde yer almaktadır. Bitişik nizamda 17 pafta, 409 ada ve 2 parsel üzerine yaklaşık 692 m² taban alana sahiptir. Denize yakın üçgen bir parsel üzerinde inşa edilmiştir (Bkz. Ek 16).

Harita 3.13 <http://maps.google.com> (2013)

Bu yapının yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir. Ancak Vakfiyesi Ahmet Dai Vakfi olup, Vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğü Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Şube Müdürlüğü Arşivi'nde yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Yapı 1954 -2003 yılları arasında tesisat onarımları, 2005 yılında ise yıllık onarım geçirmiş olduğu bilgisine ulaşılmıştır. 1940 tarihli Pervetitch haritası incelendiğinde yapının bu yıllarda Kaymakamlık binası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yapı 2005 yılında 405 sayılı karar ile İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından tescillenmiştir (Fatih Bld.İmr.ve Şeh. Arş.). Günümüzde yapı, III. IV. ve VI. Vakıf Han gibi işlev değişikliğine gidilmiş otele dönüştürülmek üzere işlemleri başlatılmıştır.

**Eminönü
V. Vakıf**

Harita 3.14 Pervetitch Haritası 1940

Fotoğraf 3.77 Günümüzde Eminönü V. Vakıf Han
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.78 Eminönü V. Vakıf Han
(Tarihi belli değil)

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

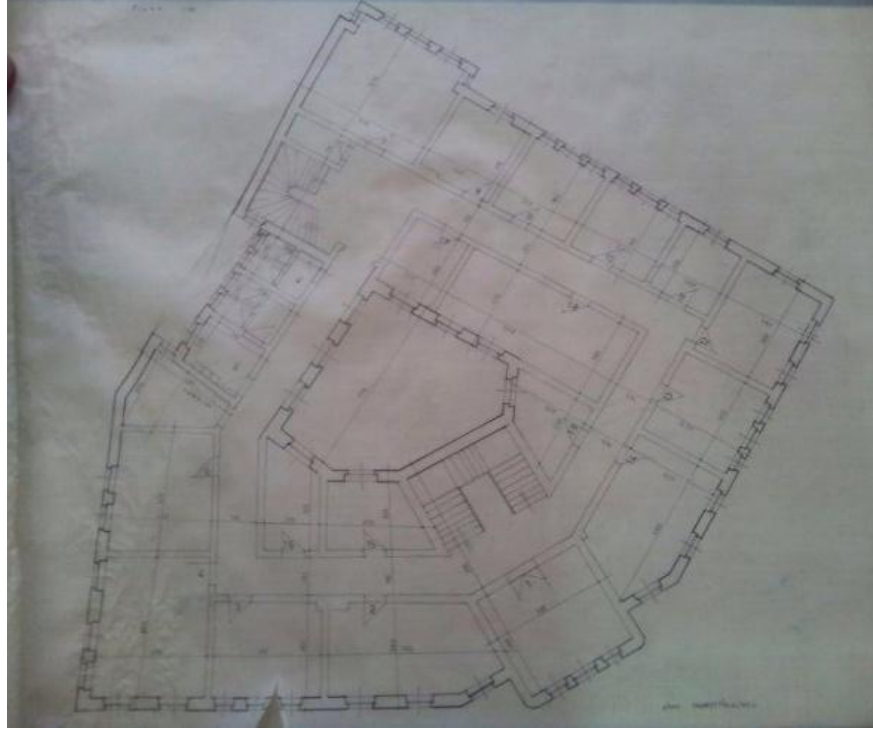
3.6.1 Tasarım Özellikleri

Eminönü'ndeki V.Vakıf Han, tek kenarı bitişik nizamda köşe bir parselde yerleştirilmiştir. Avlulu ve üçgen bir plan şemasına sahiptir. Yapı, bodrum+ 4 kattır. Zemin katta Mimar Kemalettin Caddesi'ne ve Emirname Sokağına açılan iki giriş ve bir birine yakın boyutlarda tasarlanmış dükkanlar yerleştirilmiştir (Bkz. Ek 17). Merdivenin altına yerleştirilen dar bir geçitten iç avluya geçiş sağlanmıştır. İç avluya tuvaletler yerleştirilmiştir. Katlarda bulunan odalar ve koridorlar avlu formuna göre şekillenmiştir. Her katta on dokuz adet oda bulunmaktadır. Odalar yaklaşık 8m² ile 30m² arasında değişmektedir. Kat tuvaletleri ise, servis merdivenin yanına yerleştirilmiştir. Plan şemasının orta aksına yerleştirilen üç kollu köşede sahanlıklı bir merdiven ile diğer katlara ulaşılmaktadır. Yapının güney yönüne yerleştirilmiş olan servis merdiveni Emirname Sokak'a açılan giriş ile ilişkilendirilmiştir. (Bkz.Şkl. 3.14-15).

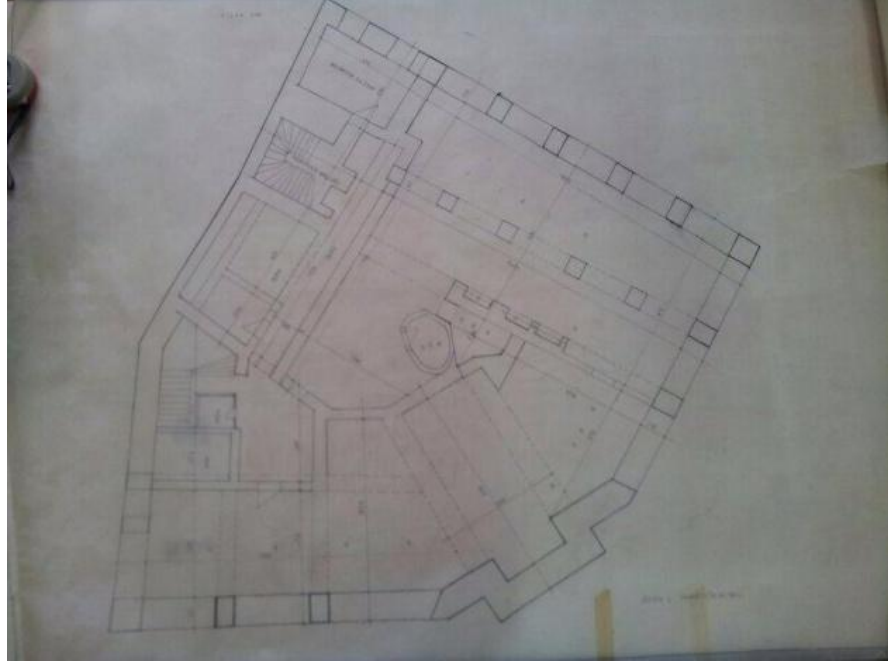
Şekil 3.14 Eminönü V.Vakıf Han Zemin Kat Projesi

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd.

Şekil 3.15 Eminönü V.Vakıf Han 1-2-3. Kat Projesi

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

Şekil 3.16 Eminönü V.Vakıf Han Bodrum Kat Projesi

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

3.6.3 Cephe Özellikleri

Biri dar diğer üçü geniş olan dört cephesi bulunan yapının, Mimar Kemalettin Caddesi'ne bakan Kuzey Cephesi ikisi geniş biri dar akstan, Emirname Sokak'a bakan Doğu Cephe ise, biri kısa diğeri uzun olan iki akstan oluşmaktadır. Küçük dar bir çıkmaza bakan kısa kenarı olan Doğu Cephesi ise tek akstır. Simetrik bir cephe düzenlemesine sahip olan Eminönü'ndeki V.Vakıf Han'ın, dar akslarına çıkmalar yerleştirilerek cephe hareketlendirilmiştir. Yapının köşesine yerleştirilen çıkma ile giriş çarpıcı kılınmıştır. Yatayda tüm cepheleri saran iki kat silmesi ve saçak silmesi ile de yapı tamamlanmıştır.

Fotoğraf 3.79 Eminönü V.Vakıf Han Kuzey Cephesi
Fotoğraf 3.80 Eminönü V.Vakıf Han Doğu Cephesi
Fotoğraf 3.81 Eminönü V.Vakıf Han Kuzey Cepheleri
Fotoğraf 3.82 Eminönü V.Vakıf Han Batı Cephesi

Fotoğraflar (F.B.Erol-2013)

Eminönü'ndeki V.Vakıf Han'da özgün projesinde iki giriş ve on bir dükkan girişi vardır. Ancak günümüzde dokuz dükkan girişi bulunmaktadır. Ana giriş Mimar Kemalettin Caddesi'ne ve Emirname Sokak'a açılan girişler ve dükkan açıklıkları düz atlı ile geçilmiştir (Bkz.Şkl. 3.14 G1-G2). Hanın köşesinde bulunan ana giriş geniş açıklıklı ve düz atlıdır. Bunun yanı sıra Kuzey Cephesi'nde bulunan zemin kat

dükkan girişleri yol kotundan yüksekte olduğu için üç basamakla giriş yapılırken, Batı Cephesi'nde girişler yol kotunda ve tek basamaklıdır.

Fotoğraf 3.83 Eminönü V.Vakıf Han
Ana Giriş Kapısı (F.B Erol-2013)

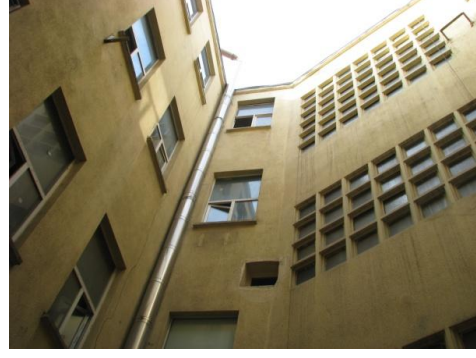

Fotoğraf 3.84 Eminönü V.Vakıf Han
Emirname sokaktan Giriş Kapısı (F.B Erol-2013)

Eminönü'ndeki V.Vakıf Han tüm pencereleri dikdörtgen formda tasarlanmış ve simetrik olarak yerleştirilmiştir. Zemin kattaki mevcut dükkanların vitrin pencereleri kat yüksekliği kadardır. Birinci ve ikinci kat pencereleri gruplanarak tek denizliğe sıralanmış dar uzun üçlü ve tekli olarak kullanılmıştır. Üçüncü kat pencereleri ise, dar uzun ve tekli olarak düzenlenmişlerdir. Cephede bulunan iki çıkmanın pencere düzeni üçlüdür. İç avluya bakan pencere düzeni dikdörtgen formda, merdivenlerde her katta ayrı olarak kullanılan kırk iki adet küçük kareden oluşturulmuş dikdörtgen pencere düzeni mevcuttur. Yapının cephelerinde hiçbir bezeme yoktur.

Fotoğraf 3.85 Kuzey Cephe Pencereleeri
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.86 İç Avluya Bakan Pencereleer
(F.B Erol-2013)

3.6.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yarı yığma kargir bir yapım sistemine göre inşa edilmiş olan yapının çatısı kırma çatı olup kiremit kaplıdır. Bodrum kat betonarme, üst katlar ise yığma kargir olarak inşa edilmiştir (Bkz.Şkl.3.16)

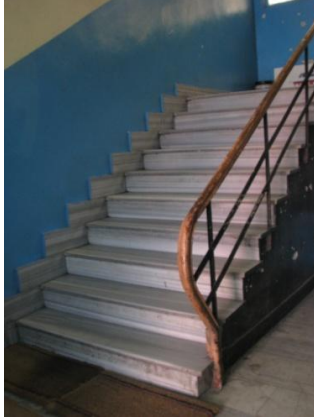
Eminönü'ndeki V.Vakıf Han'ın giriş katı döşemesinde ve tüm katların merdiven sahanlıklarında beyaz ve renkli mermer, basamakların da ise beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Merdiven korkulukları demir, küpeşterleri ise ahşaptır. İç avlunun döşeme kaplaması dökme mozaiktir. Merdiven sahanlığında iç avluya bakan pencereler dizini özgündür. Hanın tüm koridorları ve servis merdiveni linolyum malzeme ile kaplıdır. Katlarda odaların birçoğu laminat vb. farklı malzemelerle kaplanmıştır. Duvarlar ve tavan sıva üzeri boyadır. Çoğunluğunun özgünlüğünü koruyan odaların kapıları ahşaptır. Katlarda ön cepheye bakan pencere doğramaları pvc ile değiştirilmişken iç avluya bakan ahşap pencerelerin bir kısmı özgünlüğünü korumaktadır. Islak hacimlerde duvarlar fayans zemin kaplaması seramiktir.

Fotoğraf 3.87

Eminönü V.Vakıf Han

Ahşap İç Kapı (F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.88

Eminönü V.Vakıf Han

Ana Merdiven (F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.89

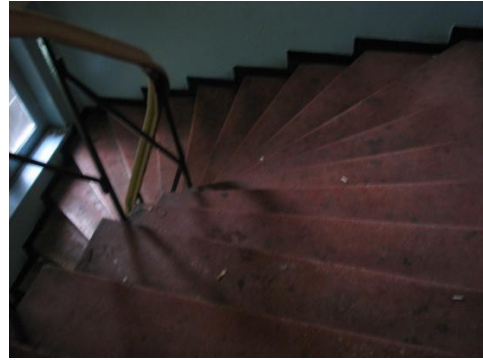
Eminönü V.Vakıf Han

Linolyum Malzeme Kaplı Koridor
(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.90 Eminönü V.Vakıf Han İç Avlu

(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.91 Eminönü V.Vakıf Han

Servis Merdiveni (F.B Erol-2013)

3.7 VI. Vakıf Han

İstanbul'un Beyoğlu İlçesi'nde, Karaköy'de Kemankeş Mahallesi Galata Şarap İskelesi ile Kemankeş Caddesi'nin köşesinde bulunan yapıdır. Denize yakın köşe bir parselde, bitişik nizamda inşa edilmiştir. 80 ada ve 21 parsel üzerine yaklaşık 207 m² taban alana sahiptir. Han'ın karşısında, günümüzde İstanbul Gümrükler Başmüdürlüğü olarak kullanılan Çinili Rıhtım Han vardır. Gümrük ve yolcu salonu

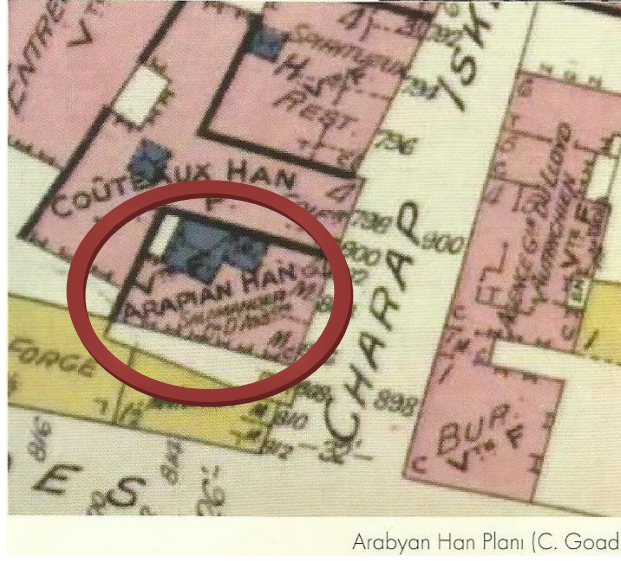
ile ilgili bir konumda yer alan yapı, ticari fonksiyonu yüksek olan bir bölgede yer almaktadır (Bkz.Ek19).

Harita 3.15 VI.Vakıf Han <http://maps.google.com> (2013)

İstanbul Beyoğlu İlçesi Karaköy’de bulunan VI. Vakıf Han’ın yapım tarihi ve mimarı kesin olarak bilinmemekle birlikte 1905 Goad’ın İstanbul sigorta haritalarında aynı parselde Arabyan Han adlı bir yapı mevcuttur. Günümüzde mevcut olan yapının, İstanbul Vakıflar Genel Müdürlüğü Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Şube Müdürlüğü Arşivi’nde yapılan araştırmada 1938 tarihli bir rölöve projesine ulaşılmıştır. Buna ek olarak yapının 1945-2005 tarihleri arasında onarımlar geçirmiş olduğu bilgisine de ulaşılmıştır.

Mehmet Selahattin Fidan'ın Geçmişten Günümüze İstanbul Hanları kitabında 1909 ve 1930 tarihleri arasında Arabyan Han'da Galata bölgesinin ticari limanla ilişkili konumundan dolayı bu handaki bazı ofisleri tanımlamıştır. Tüccarların ofislerinin ve 1913-1914 yıllarında Norveç Başkonsoloslugu olarak kullanıldığına yer vermiştir (Fidan, 2009:207). 1936 -1940 yılları arasında Estonya Büyükelçiliği olarak kullanılmıştır.

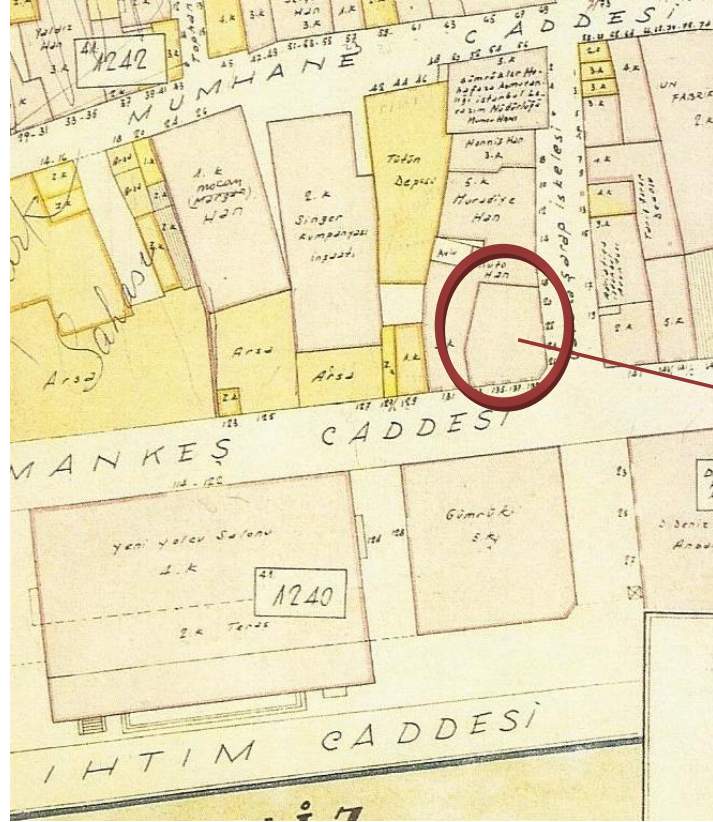
Arabyan Han Planı (C. Goad)

Harita 3.16

E. Goad İstanbul Sigorta Haritasında 1905 VI. Vakf Hanın bulunduğu Parselde bulunan Arabyan Han (Fidan, 2009:206) (Geçmişten Günümüze İstanbul Hanları)

Goad'ın 1905 tarihli haritasındaki mevcut han ile günümüzdeki VI. Vakıf Han aynı parsel üzerinde olmasına rağmen yapının form ve kapladığı alan farklıdır. Bu da bu han yapısının yıkılarak yerine VI. Vakıf Han'ın inşa edilmiş olma olasılığını arttırmaktadır. 2005 tarihli Belediye teknik raporlarında yapının son yaklaşık 80 yıl öncesi inşa edildiğinden bahsederken, Pera Gayrimenkul'ün VI. Vakıf Han 2011 tarihli değerlendirme raporunda yapının yaşının 68 olduğunu yazmaktadır (http://www.peragyo.com/vImages/pdfler/SvP_11_PERAGYO_%206VAKIFHAN.p

df). Yapı, tahminen daha önce bu parselde bulunan yapı yıkılarak yeniden 1925-30 yılları arasında inşa edilmiştir. Son iki katın ise sonradan inşa edildiği anlaşılmaktadır (Bkz. Foto.3.95).

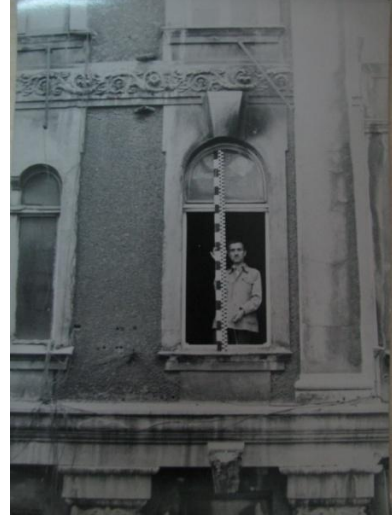
VI. Vakıf Han

Harita 3.17 Yüksek Mimar Suat Nirven Haritası Ö: 1 / 500 -1948

Günümüzde işlevinden uzak olarak 2004 yılında Restore et- işlet devret projesi ile turizm alanında otel ve restoran olmak üzere işlevsel değişikliğe uğramıştır. Yapı, Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 8.9.1976 gün ve 10609 sayılı karar ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Kentsel sit alanı içerisinde kalan yapı 2.gurup eski eserdir (İst. II. No. Kül. Var. Kor. Böl. Kur. Müd.).

Fotoğraf 3.92 VI. Vakıf Han
Cephesi Kemankes Caddesine Bakan Son İki Kat

Fotoğraf 3.93 VI. Vakıf Han Güney
Batı Cephesi Pencere Kuloğlu Sokak'tan
Bakış

VI. Vakıf Han'ın Bir Restorasyon Öncesi Fotoğraflar (Tarihi belli değil)

Muhafaza:34T 1750-1000 598 YOU EM0499 ZA

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

Fotoğraf 3.94 VI. Vakıf Han Batı Cephesi'nden Görünüş

VI. Vakıf Han'ın bir restorasyon çalışmasından fotoğraf (tarihi belli değil)

Muhafaza:34T 1750-1000 598 YOU EM0499 ZA

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

Fotoğraf 3.95

VI. Vakıf Han 1970'lerin sonu 1980'lerin başı
İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Şb. Müd. Arş.

Fotoğraf 3.96 Günümüzde VI. Vakıf Han
(F.B Erol -2013)

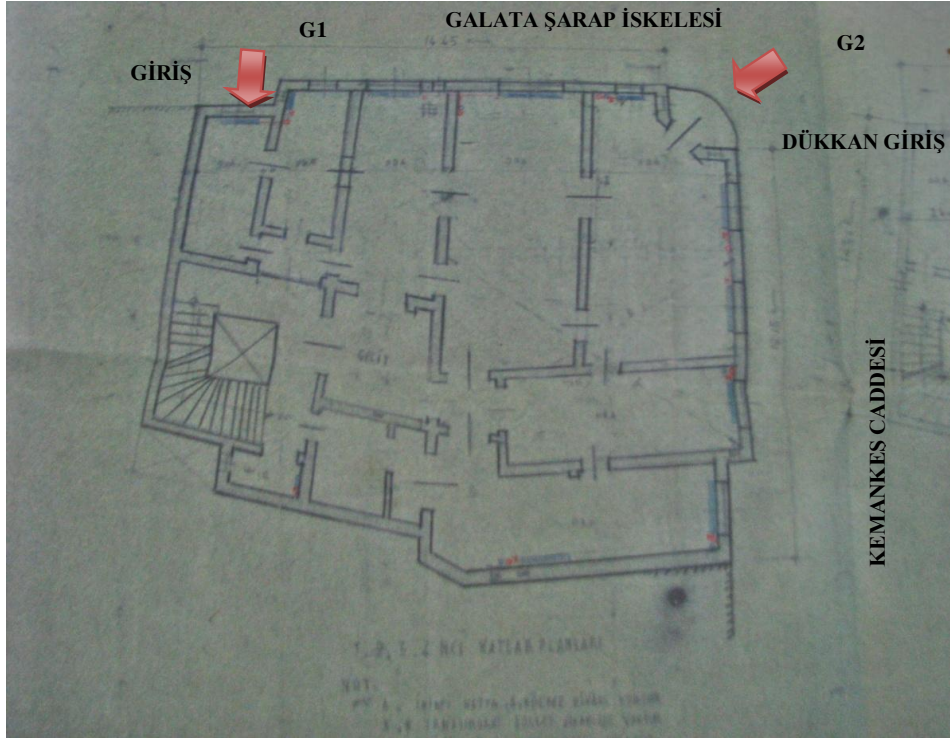

Fotoğraf 3.97

VI. Vakıf Han 1970'lerin sonu 1980'lerin başı Galata Şarap İskelesi Sokaktan Görünüş
İst. Vkf. Blg. Müd. K. T. Şb. Müd. Arş.

3.7.1 Tasarım Özellikleri

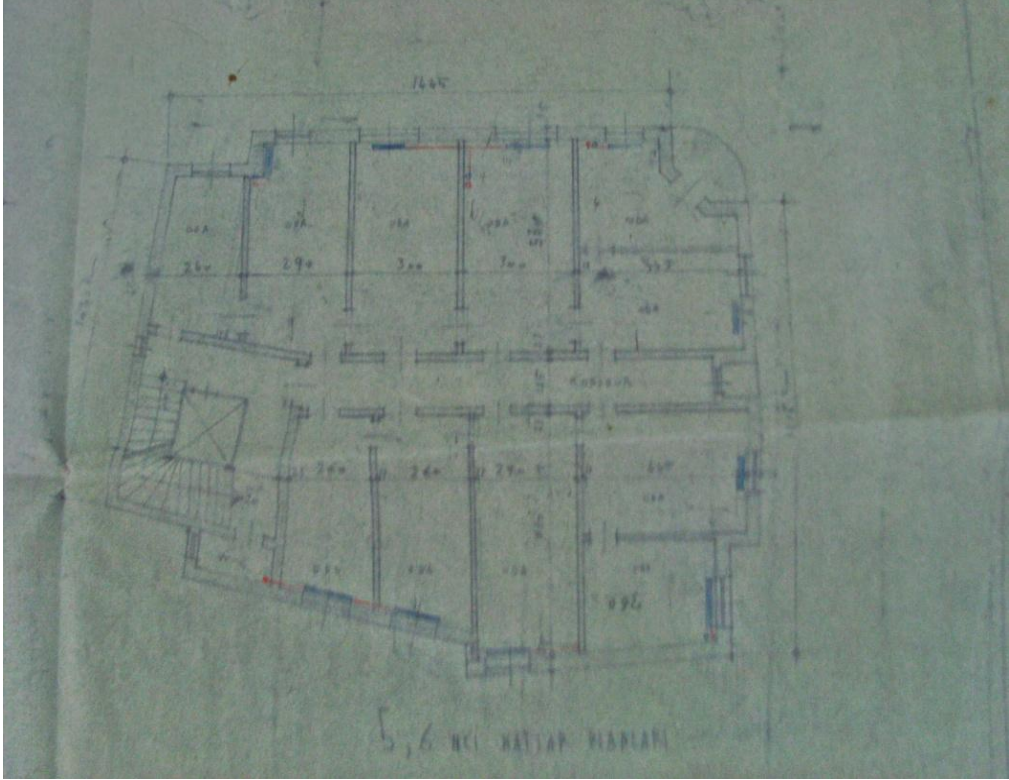
VI. Vakıf Han iki kenarı bitişik nizamda 7 katlı inşa edilmiştir. Avlusuz, dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Yapının, ana giriş ve dükkan girişleri Galata Şarap İskelesi Sokak'tan ve Kemankeş Caddesi'nden sağlanmıştır (Bkz. Ek 20). Özgün projesinde zemin katta altı adet dükkan, bir adet kalorifer odası ve merdiven bulunmaktadır. Birinci, ikinci ve üçüncü katlarda odalara giriş kare bir hol'den sağlanırken, beşinci ve altıncı katlarda ise odalar simetrik olarak yerleştirilerek uzun bir koridora açılmaktadır. Katlara ulaşım tek kollu döner bir merdivenle sağlanmış tüm katlarda kullanılan tuvaletler merdivenin yanına yerleştirilmiştir. Yapının batı yönüne bir servis merdiveni yerleştirilmiştir.

Şekil 3.17 VI. Vakıf Han (Karaköy) Kat Planı 1938 Tarihli Rölöve

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

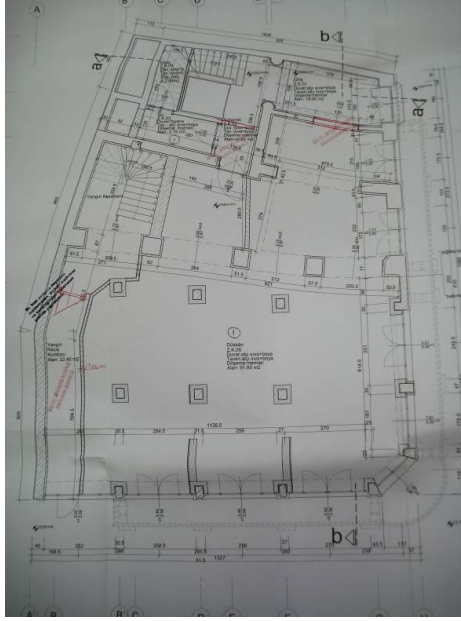
Ancak günümüzde proje değişikliğe uğramış zemin kattaki dükkanlar tek bir mekana dönüştürülerek restoran olarak kullanılmaktadır. Zemin katta bulunan döner merdivenle birinci kata ulaşılmaktadır. Birinci kat ise, ofisler ve restoranın bir bölümü bulunmaktadır.

Şekil 3.18 VI. Vakıf Han 5-6 Kat Planı 1938 Tarihli Rölövesi

İst. Vkf. Blg. Mūd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Mūd. Arş.

Üst katlarda bulunan odalar otel odasına dönüştürülmüştür. Katlarda bulunan odalar uzun bir koridora açılmaktadır. Odaların günümüzde boyutları yaklaşık, 35 m² ile 45 m² arasında değişmektedir. İki cephenin birleştiği noktaya dairesel bir form verilerek köşede oluşan sivrilik yumuşatılmış bu alana balkonlar yerleştirilmiştir (Bkz.Şkl. 3.17-18)

Şekil 3.19 Zemin Kat Planı

Şekil 3.20 İkinci Kat Planı

Yapının Restütisyon ve Restorasyon Projeleri

http://www.peragyo.com/vImages/pdfiler/SvP_11_PERAGYO_%206VAKIFHAN.pdf :39

3.7.2 Cephe Özellikleri

Galata ve civarının Neoklasik mimarisine uygun olarak tasarlanmış olan yapı, biri Galat Şarap İskelesi Sokak'a diğeri ise Kemankeş Caddesi'ne bakan simetrik iki cepheye sahiptir. Cepheler dikey iki akstan oluşmaktadır. Çıkmaların olduğu aksın geniş, diğeri aksın dar olduğu bir düzene sahiptir. İki cephenin kesiştiği köşesi ise, yuvarlatılmış bir formda düzenlenmiştir.

Zemin katta taşıyıcı duvarlar taş ile kaplanmıştır. Diğer katların cepheleri ise sıvadır. Yapıyı yatayda dörde bölen, ikinci ve üçüncü kat silmeleri ile dördüncü ve altıncı kat saçak şeklini almış silmeler kullanılmıştır. Pencere aralarında püskürtme sıva kullanılarak dikey kuşaklar oluşturulmuştur. Sonradan eklendiği bilinen altıncı ve yedinci katlarda cephe sistemi aynı şekilde devam etmektedir. Balkonlarda kullanılan korkuluklar demir profillerden oluşmakta ve özgünlüğünü korumaktadır.

Fotoğraf 3.98 VI. Vakıf Han Kemankes Caddesi Güney Cephe

(F.B Erol -2013)

VI. Vakıf Han'ın özgün projesinde Galata Şarap İskelesi Sokak'tan bir ana giriş ve altı adet dükkan girişi vardır. Yapının ana giriş açıklığı düz atkılı geçilmiştir. Geçirdiği restorasyonlarla zemin katta bulunan dükkanlar birleştirilerek tek bir mekan olarak tasarlanarak tek girişli hale getirilmiştir (Bkz.Şkl.3.17 G1-G2).

Pencere düzeni diğer vakıf hanlarına göre farklı bir anlayışla yapılanmıştır. Mimar Kemalettin Bey'in tasarımı olan I. II. III, IV. ve Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'da katlarda kullanılan pencereler geleneksel Osmanlı mimarisinin öğelerini taşımaktadır. Sözü edilen hanlarda pencere boyutları birbirine yakın ve kemerlerin formları aynı kullanılmıştır. VI. Vakıf Han'daki uygulamaya bakıldığında ise pencere açıklıkları ve kemerlerinde farklılık görülmektedir.

Farklı boyutlarda pencereler ile zemin katta geniş vitrinler kullanılmıştır. Katlara yerleştirilen pencerelerin etrafı söveli ve belirgin kilit taşından oluşturulmuştur.

Birinci kat pencereleri düz atkılıdır. İkinci katta ise Galata Şarap İskelesi Sokak'a bakan Doğu Cephesi'ndeki pencere açıklıkları yarım daire kemerlerin kullanıldığı tek ve üçlü pencere formu kullanılmıştır. Kemankeş Caddesi'ne bakan ikinci kat pencereleri ise yarım daire kemerli ve tek olarak yerleştirilmiştir. Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı kat pencereleri dikdörtgen açıklıklarla geçilmiştir.

Fotoğraf 3.99 VI. Vakıf Han
Galata Şarap İskelesi Sokak Doğu Cephesi
Pencereleri (F.B Erol -2013)

Fotoğraf 3.100 VI. Vakıf Han
Kemankeş Caddesi Güney Cephesi 2.kat penceresi
(F.B Erol-2013)

VI. Vakıf Han, Osmanlı bezeme motiflerinden oldukça uzak ve sade bir bezeme sistemine sahiptir. Neoklasik tarza inşa edilmiş olan yapıda, çıkmayı taşıyan sade taş konsollara rağmen birinci katta pencerelerin arasına şematik olarak yerleştirilmiş olan kompozit başlıklı plaster bezemeler dikkat çekicidir. Birinci kat pencerelere kemerlerine yerleştirilen kilit taşları akant yapraklı motifli iken birinci, ikinci, dördüncü ve altıncı katların pencere kemerlerinin kilit taşları sadedir. İki cepheyi saran dördüncü kat döşeme hizasında kabartma yapraklardan oluşan silme ve beşinci

kat parapetlerinde girland kullanılmıştır. Yapının köşelerine yerleştirilen Neoklasik sütun başlıklı plasterlerle cephe hareketlendirilmiştir.

Fotoğraf 3.101 VI. Vakıf Han

Fotoğraf 3.102 VI. Vakıf Han Sütun Başlıklı Plaster

Silme Altındaki Akant Yapraklı Cephe Bezemesi

(F.B Erol -201)

(F.B Erol-2013)

Fotoğraf 3.103 VI. Vakıf Han Kabartma Girland (F.B Erol -2013)

3.7.3. Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yarı yığma kargir sistemde yapılmış olan yapı, köşe bir parsele iki kenarı bitişik nizam olarak inşa edilmiştir. Beton malzemedan geniş bir saçakla ile bitirilen yapıya daha sonra ki yıllarda eklenen iki kar yarı kargir sistemde inşa edilmiştir. Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi'nde yapının 2005 tarihli teknik raporlarında yapının üç aşamadan yığma, betonarme ve çelik elemanlardan oluşan karışık bir sisteme sahip olduğundan bahsetmektedir (Beyoğlu Belediyesi, Yılmaz, 2005) Yapıda taşıyıcı duvarlar yaklaşık 35cm. dir. Çatı teras satırlıdır.

VI. Vakıf Han'ın özgün iç mekan malzeme bilgisine ulaşılamamıştır. Ancak günümüzde zemin kat ve koridorlarda döşeme kaplaması karo mozaik, odalarda ise balıksırtı masif ahşap parkedir. Merdivenlerde cilalı mermer malzeme kullanılmıştır. Islak hacimler seramik kaplıdır. Tavanlar alçı tavan, duvarlar yağlı boyadır. İç kapılar ahşap, pencere doğrama malzemeleri alüminyumdur. Zemin kat vitrin doğramalarında ve zemin katı birinci kata bağlayan merdivende dökme demir malzeme kullanılmıştır. Dökme demir ana giriş kapısı özgünlüğünü korumaktadır.

Fotoğraf 3.104

VI. Vakıf Han Koridor Döşeme Malzemesi

Fotoğraf 3.105

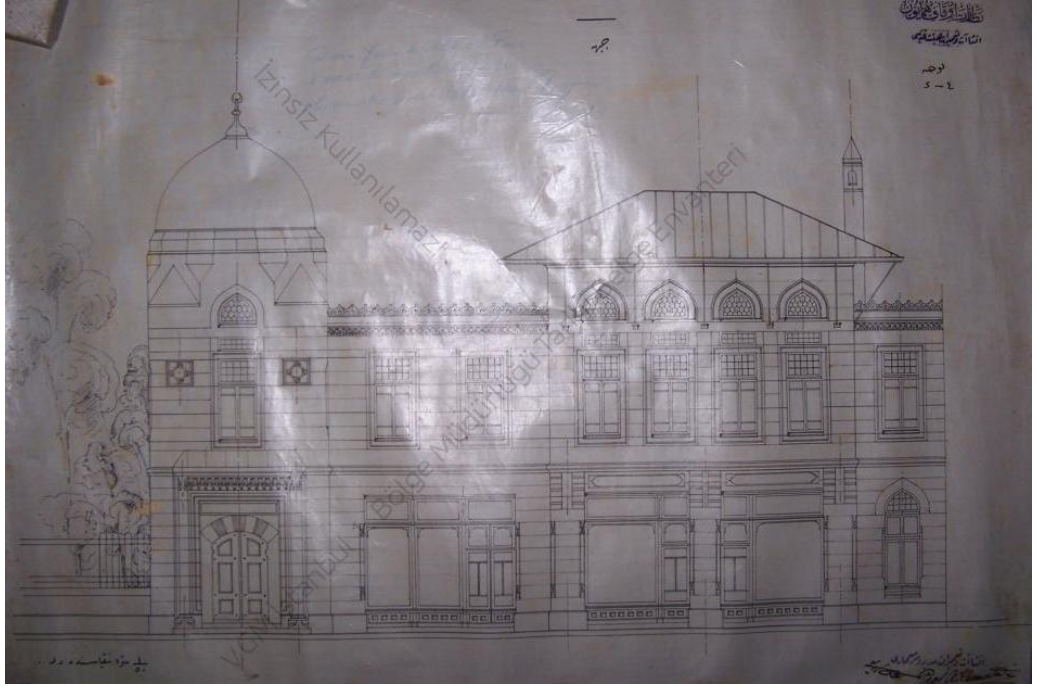
VI. Vakıf Han Mermer Kaplı Kat Merdiveni

http://www.peragyo.com/vImages/pdfiler/SvP_11_PERAGYO_%206VAKIFHAN.pdf :35

3.8 İnşa Edilmemiş Olan VI. Vakıf Han

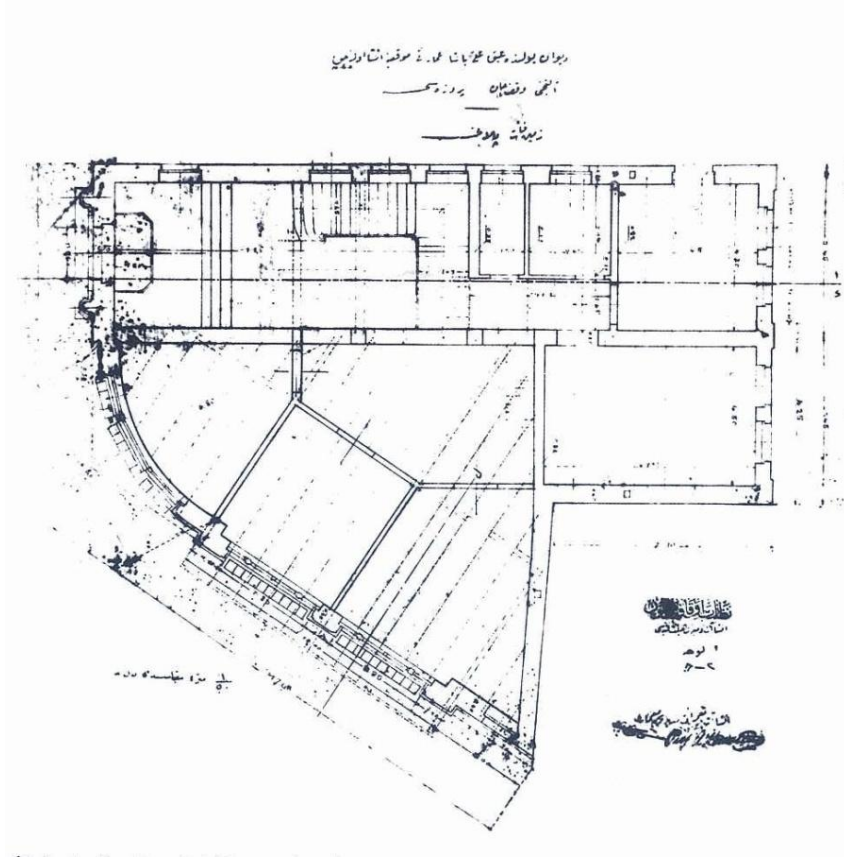
İstanbul'da Fatih İlçesi'nde Çemberlitaş semtinde Atikali Paşa Camii ile Dikilitaş'ın arasında bir yerde yapımı tasarlanmıştır. Ancak bugün sadece projelerine ulaşabilmekteyiz. Mimar Kemalettin Bey tarafından 1911-1913 yılları arasında Divan Yolu'nun genişletilmesi esnasında yıkılan Atikali Paşa Külliyesi'nin bulunduğu alanda tasarlanmış üçgen bir plan şeması olan hanın, temelleri atılmış ancak silüet bozduğu gerekçesiyle inşasından vazgeçilmiştir (Yavuz, 2009: 207).

Bodrum+ 2 katlı olarak tasarlanmış olan han, üçgen bir plan şemasına sahiptir (Bkz.Şkl.3.22). Cepheleri kesme taş olarak tasarlanmış girişin üzerindeki oda kubbeyle, üst kattaki büyük odanın üzeri kırma bir çatıyla örtülmüştür. Yapının geri kalan kısımların üzeri düz bir teras çatı biçiminde tasarlanmıştır.

Şekil 3.21 VI. Vakıf Han Muşamba Üzerine Özgün Cephe çizimi

İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

Şekil 3.22 Çemberlitaş'ta İnşa Edilmemiş VI. Vakıf Han Zemin Kat Planı (Yavuz, 2009:209)

4 Vakıf Hanların Tasarım Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilmiş olan söz konusu yapıların tasarım özellikleri öncelikle strüktür, plan şemaları ve cepheleri açısından değerlendirilecektir. Bu yapılar, aralarında görülen benzerliklerin yanı sıra farklılıkları da içermektedirler. Yapım tekniği, plan şeması, cepheleri, tasarım şekli ile bu yapıları dört tipte incelemek mümkündür. Vakıf hanlarından Mimar Kemalettin Bey'in tasarımı olan yapılar plan özellikleri, yapım teknikleri, yapım malzemeleri, pencere formları ve cephe bezemeleri ile benzer özellikler içerirken, Eminönü'ndeki V.Vakıf Han ve VI. Vakıf Han'lar ticarethane

olarak tasarlanmış olmalarına rağmen yapım tekniği, cepheleri ve cephe bezemeleri ile farklılıklar göstermektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü eliyle seri olarak inşa edilen vakıf hanlarından Mimar Kemalettin Bey'in eserlerinde modernizmin etkisinin yanında bezemeler, kullanılan kemer formları Ulusal Mimarlık hareketinden yola çıkılarak tasarlanmıştır.

4.1 Plan Özellikleri

Vakıf hanların planlarına baktığımızda iki tip farklı plan şeması ile karşılaşmaktayız. Birinci tip iç avlulu ikinci tip ise, avlusuz plan şemasıdır. Bu plan şemalarını incelediğinde mimarın yapıyı tasarlarken arsanın konumunu ve çevre yapıları da değerlendirerek işlevine uygun bir şema ve tasarım gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Yapıların Arsalara Yerleşimi Açısından Değerlendirilmesi

Konu olan vakıf han yapıların konumlama özellikleri incelendiğinde, yapıların plan şemalarının parsel formlarına göre şekillenmiş olduğunu görmekteyiz. Buldukları bölgenin topografyasına göre inşa edilmiş olan bu han yapıları genellikle bitişik nizam olarak inşa edilmişlerdir. Özellikle Mimar Kemalettin Bey'in tasarladığı yapılar vakıflara ait Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde harap ve kullanılmayan külliye yapılarının bulunduğu arsalar üzerine inşa edilmişlerdir. Genellikle bu arsalarda su haznelerinin bulunması dikkat çekicidir. II, III. ve IV. Vakıf Han bu tür arsalar üzerine inşa edilmişlerdir.

Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han bahçeli nizamda, diğer tüm han yapıları ise tek ve iki kenarı bitişik nizam olarak, köşe parselde yerleştirilmişlerdir. Topografyaya göre şekillenmiş olan tüm vakıf han yapılarından topografya ile ilişkisi açısından en dikkat çekici olan Beyoğlu'ndaki III. Vakıf Han'dır. Eğimli bir arsa üzerine inşa edilerek bulunduğu bölgenin arazi koşullarına uygun olarak tasarlanmıştır (Bkz.Şkl.3.23)

Şekil 3.23 Mimar Kemalettin Bey'e Ait Özgün III. Vakıf Han Cephe Çizimi
İst. Vkf. Blg. Müd. S. Es. Ve Y. İş. Şb. Müd. Arş.

IV. VI. Eminönü'ndeki V.Vakıf Han denize yakın düz bir arazi üzerinde I. II. ve Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han eğimleri az olan araziler üzerine yerleştirilmişlerdir. Yapıların işlevleri arsaların bulunduğu yerlere uygun olarak belirlenmiştir. Örneğin sıkışık bir dokuda inşa edilmiş olan I. II. IV. VI. ve Eminönü'ndeki V. Vakıf Han ise kentin ticaretin merkezi olan Hanlar Bölgesi'nde büro olarak tasarlanmıştır. Buna karşılık III. Vakıf Han, konutların yoğun olduğu Galata bölgesinde işlevi apartman olarak tasarlanmıştır. Vakıf hanların inşa edilecekleri arsaların seçimleri yapılırken rastgele değil, planlı olarak seçildikleri anlaşılmaktadır. Oda ve dükkan bazında kiralanın I. II. IV. VI. ve Eminönü'ndeki V. Vakıf Han arsa değerlerinin finansal açıdan yüksek olduğu ticaret bölgelerinde inşa edilerek daha fazla gelir getirmeleri amaçlanmıştır. Diğer yandan Beyoğlu'ndaki III. Vakıf Han, ticaret bölgesine oranla kira gelirlinin daha az olduğu konut alanında daire bazında kiralanmak üzere apartman olarak inşa edilmiştir. Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf Han ise, bütün olarak kiralanmak üzere inşa edilmiştir.

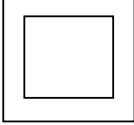

İç Avlulu Hanlar

Han mimarisinde ticaret hanlarına dayanan avlulu plan şeması, çalışma konusu olan vakıf hanlarında da uygulanmış bir plan şemasıdır. Osmanlı hanlarında avlulu plan şeması yapıların inşa stili olarak çıkarken, 19.yy'ın sonlarında inşa edilen hanlarda avlu aydınlatma mekanı olarak tasarlandığı görülmektedir. Birden fazla kat sayısının olduğu, bu yapılarda avlunun çevresinde yer alan dükkanlar üst katlarda ise bu avluya bakan odalar bulunmaktadır. Vakıf hanlardan IV. Vakıf Han'da merdiven avlunun iki kısa kenarında, III. ve Eminönü'nde ki V.Vakıf Hanların bu plan şemasında merdivenler avluya bitişik olarak şekillenmişlerdir (Bkz. Tablo-1). Konu olan hanlardan üç tanesinde III. IV. ve Eminönü'ndeki V.Vakıf Han avlulu plan şeması uygulanmıştır. Avlulu vakıf hanlarının planları incelendiğinde III. ve IV. Vakıf Hanlarda avlunun planın orta aksına yerleştirildiği görülmüş ve bitişik nizam olarak inşa edilmiş olan bu yapılarda bu boşluklardan ışık sağlanmıştır. Avluya ışık alan bu bölümler III. ve IV. Vakıf Han'da cam çatı örtüsü ile kapatılırken, Eminönü'ndeki V.Vakıf Han'da avluda çatı örtüsü kullanılmamıştır.

Avlusuz Hanlar

Avlusuz plan şemasına sahip vakıf hanları biçimsel açıdan değerlendirdiğimizde yapının tüm arsayı kapladığı görülmektedir. Zemin katlarda dükkanlarda mal satışı gerçekleşmekte üst katlar ise ofislerin bulunduğu ticaretin yönetim mekanları olarak tasarlanmıştır. Ticaret merkezi olan Eminönü Hanlar Bölgesi'nde ve Karaköy'de inşa edilmiş olan bu yapılar 20.yy.'ın başlarında ticari malların çeşitliliği ve bununla birlikte yeni gelişen sigortacılık, bankacılık vb. iş kollar ile birlikte gelişen ticaretin gereksinimleri doğrultusunda avlusuz hanların plan şemaları gelişmiştir. Çalışma konusu olan vakıf hanlarından Eminönü'ndeki I. II ve Şehzadebaşı V.Vakıf Han ve Karaköy'deki VI. Vakıf Han avlusuz plan şemasına sahip olan hanlardır. Avlusuz

vakıf hanların plan şemalarında merdiven konumları I.Vakıf Han'da simetri eksenine yerleştirilmiş, II. VI. ve Şehzadebaşı V.Vakıf Hanlar'da yapının köşesine yerleştirilmiştir. Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'da ise kullanılan iki merdiven yapının iki köşesine yerleştirilmiştir.

AVLUSUZ – AVLULU VAKIF HANLAR							
AVLULU	I.Vakıf Han	II.Vakıf Han	III.Vakıf Han	IV.Vakıf Han	V.Vakıf Han	V.Vakıf Han	VI.Vakıf Han
			•	•	Şehzadebaşı	Eminönü	
						•	
AVLUSUZ	I.Vakıf Han	II.Vakıf Han	III.Vakıf Han	IV.Vakıf Han	V.Vakıf Han	V.Vakıf Han	VI.Vakıf Han
	•	•			•		•
 Avlulusuz Avlulu							

Tablo-1 Avlu-Avlusuz Vakıf Hanlar

Sirkülasyon- Oda ilişkisi Açısından Değerlendirilmesi

Mekan tasarımlarında boyut ve biçimlenmenin belirlenmesinde mekanların kullanıcıları ve kullanım amaçları önemlidir. Bu nitelikler çerçevesinde hazırlanan plan şemalarında programlama, tasarım ve kullanım önemli rol oynamaktadır. Yapıların tasarımlarında kütsel boyutları ve oda sayıları ile doğru orantılı olarak tasarlanmış olan koridor düzenlemesi önemli bir temel noktası olmuştur. Vakıf hanların plan şemalarının tasarımlarında da önemli bir alan oluşturan koridor

yapılanması birbirleri arasında farklılık göstermektedir. Vakıf hanlarda oda boyutları birbirine yakın ölçekte tasarlanmıştır. Bu düzenleme odaların bağlantılarını sağlayan koridorların şekillenmesinde yardımcı olmuştur. Arsanın konumuna göre planlanmış olan bu yapılarda üç tip koridor düzenlemelisi mevcuttur. Avlu formuna göre şekillenmiş koridorlar, tek hat üzerinde odaların açıldığı uzun koridorlar ve merdiven çekirdeğine göre şekillenmiş koridorlar. Vakıf hanlarda sadece VI. Vakıf Han'ın özgün projesinde katlarda iki koridor şekillenmesi birlikte kullanılmıştır. Beşinci ve altıncı katlarda tek hat üzerinde odaların koridora açıldığı, diğer katlarda ise, odaların bir sahanlığa açıldığı tek örnektir. Ancak VI. Vakıf Han'ın koridor düzenlemesi restorasyon çalışmalarında değiştirilmiştir. Günümüzde katlarda odalar tek hat üzerinde bir koridora açılmaktadır (Tablo-2).

Avlu Formuna Göre Şekillenmiş Koridorlu Vakıf Hanlar

- III. Vakıf Han
- IV. Vakıf Han
- Eminönü'ndeki V. Vakıf Han

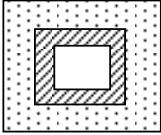
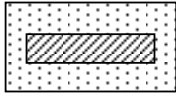
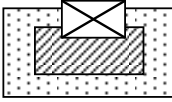
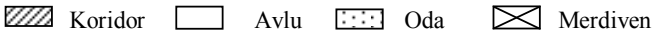
Tek Hat Üzerinde Odaların Açıldığı Uzun Koridorlu Vakıf Hanlar

- II. Vakıf Han
- Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf Han
- VI. Vakıf Han

Merdiven Çekirdeğine Göre Şekillenmiş Koridorlu Vakıf Hanlar

- I. Vakıf Han

Vakıf Han yapılarında sirkülasyon değerlendirmesi önemli bir ölçüt olmuş bu doğrultuda planlanmışlardır. Arsa konumun yanı sıra işlevlerine göre koridor boyutları düzenlenmiştir.

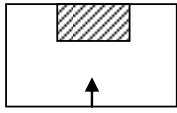
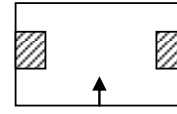
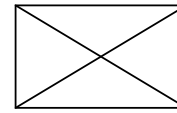

KORİDOR – ODA İLİŞKİSİ							
AVLUYA GÖRE ŞEKİLLENENLER	I.Vakıf Han	II.Vakıf Han	III.Vakıf Han	IV.Vakıf Han	V.Vakıf Han	V.Vakıf Han	VI.Vakıf Han
			•	•	Şehzadebaşı	Eminönü	
TEKHAT ÜZERİNDE OLANLAR							
		•			•		•
MERDİVEN ÇEKİRDEĞİNE GÖRE ŞEKİLLENMİŞ							
	•						
							

Tablo-2 Koridor - Oda İlişkisi

Merdiven- Avlu İlişkisi

Plan şemalarında avlu ve avlusuz olarak tasarlanmış olan vakıf hanlarda merdiven boyutları ve konumları yapının boyutları ile orantılı olarak önemli bir alan oluşturmaktadır. Avlulu plan şemalarında merdivenler avlunun kısa ve uzun kenarlarına yerleştirilmiştir. Merdiven sahanlıklarında bulunan pencerelerden ışık sağlanmıştır. Vakıf hanlardan III. IV. ve Eminönü'ndeki V.Vakıf Han yapısında karşılaştığımız merdiven yerleşimi, avlu ile ilişkilendirilmiştir. Bunlardan III. Vakıf

Han ve Eminönü'nde V.Vakıf Han avlunun tek kenarına yerleştirilirken, IV. Vakıf Han'da avluya bakan iki kenara yerleştirilmiştir (Bkz Tablo 3).

MERDİVEN – AVLU İLİŞKİSİ							
AVLUNUN TEK KENARINDA	I.Vakıf Han	II.Vakıf Han	III.Vakıf Han	IV.Vakıf Han	V.Vakıf Han	V.Vakıf Han	VI.Vakıf Han
			•		Şehzadebaşı	Eminönü	
AVLUDAN İKİ KENARINDA							
				•			
AVLUSUZ HANLARDA MERDİVEN							
	•	•			•		•
							

Tablo-3 Merdiven –Avlu İlişkisi

4.2 Malzeme ve Yapım Tekniği

Yapım tekniği açısından vakıf hanlar yarı yığma kagir ve çelik karkas sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapım teknikleri açısından incelediğimiz bu hanlarda farklı dönemlerde inşa edilmiş olmaları malzeme açısından da farklılıklara neden olmuştur. Endüstrinin gelişimine paralel olarak gelişen inşaat teknolojisi ile birlikte dönemin

modern malzeme ve teknikleri ile inşa edilmiş olmaları önemlidir. Bu yapılarda inşa edildikleri yıllarda beton, çelik ve cam malzemenin yanı sıra geleneksel yapım malzemesi olan taş ve tuğla malzeme de kullanılmıştır.

Yarı Yığma Kagir İnşa Edilen Vakıf Hanlar

Birinci tip olarak değerlendirebileceğimiz bu tip içersinde yer alan hanlar, yarı yığma kagir denilen, taşıyıcı duvarlarda kesme taş, dolu beton biriket ve tuğla vb. malzemelerin kullanıldığı döşemelerde ise beton ve çelik malzemenin kullanıldığı yapım tekniği ile inşa edilmiş olan yığma yapılardır. Vakıf hanlarda döşemelerde, çelik kirişlerin ve beton malzemenin kullanıldığı duvarlarda tuğla ve taş malzemedden yığma olarak inşa edilmiş yapılardır.

- I.Vakıf Han
- II. Vakıf Han
- III. Vakıf Han
- Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han
- Eminönü V.Vakıf Han
- VI. Vakıf Han

Çelik Karkas Sistemi ile İnşa edilen Vakıf Hanlar

Çelik malzeme ile inşa edilen ikinci tip, Mimar Kemalettin Bey'e ait olan tek yapı IV. Vakıf Han'dır. Yapının kat yüksekliği ile orantılı olarak çelik iskelet sistemi ile inşa edilmiştir. Duvarlarda tuğla malzemenin kullanıldığı, mimarının diğer eserlerinden boyutları yapım tekniği ve zengin bezemesi ile farklı olarak inşa edilmiştir.

4.3 Cephe Özellikleri

Çalışma konusu olan yedi adet Vakıf Han'ın cephe düzenlemesinde Mimar Kemalettin Bey'in eserlerinde I. II. IV ve Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han

cephelerinde klasik Osmanlı üslubu ile karşılaşmaktayız. Özellikle Osmanlı mimarisinin öğelerinin kullanıldığı cepheler yapının sokaktan algılanmasına yönelik olarak tasarlanmışlar ve katlar boyunca yükselen çıkmalarla cephe hareketlendirilmişlerdir. Ancak aynı mimarın tasarımı olmasına rağmen Beyoğlu'ndaki III. Vakıf Han'ın cephelerinde kullanılan bezemeler yapıyı diğer vakıf han yapılarından ayırmaktadır. Bunun yanı sıra farklı mimarın tasarımı olan diğer VI. Vakıf Han'ın ise yapıldığı dönemde bulunduğu bölgenin mimari öğelerini barındıran cepheleri ile dikkat çekmektedir. Oldukça farklı bezemesiz ve tamamen düz bir cepheye sahip olan Eminönü'ndeki V.Vakıf Han ise inşa edildiği dönemin mimari anlayışı ile şekillenmiştir (Bkz. Ek 23). Çıkmaların, balkonların yerleşimleri, pencere formları ve cephelerde kullanılan bezemeleri ile vakıf hanların cephe tipolojileri bize bu yapılar arasındaki mimari öğelerin farklılıklarının yanı sıra benzerlikleri ortaya çıkarmayı sağlarken, bu yapılar arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamamızı yardımcı olmaktadır.

Vakıf hanlarda cephelerde ilk dikkati çeken unsur cephelerin simetrik tasarlanmış olmasıdır. Simetrik düzenleme bu yapılarda da cephelerde hoş giden biçimler yaratmanın yanı sıra dönem mimarisini de yansıtmaktadırlar. Cephe yüzeylerinde kullanılan yatay ve düşey çizgisel elamanlar tüm vakıf han yapılarında malzeme ve tasarım açısından farklılıklar taşısalar da cephelerin önemli unsurlardır. Cephelerin modüler açıdan dikey ve yatay olarak bölünmesi yapının kütleli formunun şekillenmesini sağlamıştır. Cephelerde yansıtılan doluluk-boşluk oranları pencerelerle dengelenmiştir. Örneğin cephe yüzeyinde pencere açıklıklarının dengeli ama yoğun kullanıldığı IV. Vakıf Han, diğer han yapıları arasında en dikkat çekicidir. Simetrik cephelerde egemen olan pencere boyut ve formları farklı boyutlandırılmış olmalarına rağmen kendi içlerinde de simetri oluşturmuşlardır.

Bunlara ek olarak tasarımı Mimar Kemalettin Bey'e ait olan vakıf hanlarda cephelerde pencere formları, yapıların işlevsellerine göre farklılıklar göstermektedir. Malzeme açısından cephelerde farklılıkların olduğu vakıf hanlarda plan şemalarındaki kurguyu yansıtan cepheler sokaktan algıyı kolaylaştırmıştır. Kapalı çıkmalarında kullanıldığı simetrik cephelerde yüzeyleri bölücü unsur olmuş ve cephe hareketlendirilmiştir. İnceleme konusu olan vakıf hanlarının tümünde simetrik cephe düzenlemesine sahiptir.

Asimetrik cephe düzenlemesine bir tek Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'da karşılaşılmaktadır. Diğer üç cephesi simetrik düzene sahip iken farklı olarak tasarlanmış Kuzeybatı Cephesi'nde düz yalın cephe yüzeyinde pencere açıkları ve formları ile oluşturulan yerleşimleri, mimarın farklı bir tasarım anlayışını vurgulamaktadır. Bu cephede özgün projesinde var olan ancak yapım aşamasında gerçekleştirilmemiş olan, ahşap bir cumba yerleştirilmiş olması da cephedeki asimetrinin algılanmasını güçlendirilmektedir (Bkz.Şkl. 5.11).

Girişler

Girişlerin genellikle çıkmalarla vurgulandığı II. III. IV. ve Emimönü'ndeki V.Vakıf Hanlar'da giriş açıklıkları çoğunlukla sivri kemerler ve düz atkılarla geçilmiştir. Bezemeli taş konsolların taşıdığı çıkmalar girişi vurgulamaktadır. Girişlerde çıkmaların olmadığı vakıf hanları ise I. VI. ve Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Hanlar'dır.

Yol kotundan yüksekte olan girişler basamaklıdır. Yapılara yerleştirilen giriş kapıları ve dükkanların kapıların doğramalarında ahşap ve demir malzeme kullanılmıştır.

Vakıf han yapılarının cephe düzenlemelerinde dengeli bir görünüm sağlamaya çalışılmış, girişler dışarıdan en iyi algılanabilen cephelere yerleştirildiği görülmektedir. Yapının boyutlarına ve işlevine göre ana giriş sayısının farklılık

gösterdiği bu han yapılarında yapılan restorasyon çalışmalarında kazandıkları yeni işleve bağlı olarak yeni girişlerin açıldığı örnekleri de görülmektedir.

Tek Ana Girişli Vakıf Hanları

- I. Vakıf Han
- II. Vakıf Han
- III. Vakıf Han
- VI. Vakıf Han

Çift Ana Girişli Vakıf Hanları

- IV. Vakıf Han
- Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf Han
- Eminönü V. Vakıf Han

Özgün durumda iki büyük ana girişe sahip olan IV. Vakıf Han restorasyon sonrası otel olarak kullanılan yapının girişi değiştirilerek orta aksa tek giriş yerleştirilmiştir. Sokağa bakan dükkan girişleri bulunmaktadır. Eminönü'ndeki V. Vakıf Han'ın ana girişi yapının köşesine yerleştirilirken, diğer ikinci kapı dar sokağa açılmaktadır.

Simetri Eksenine Yerleştirilen Ana Girişli Vakıf Hanları

- II. Vakıf Han
- III. Vakıf Han
- Eminönü V. Vakıf Han

II. ve III. Vakıf Hanlar simetrik eksene yerleştirilmiş ana girişi olan hanlardır. Cephede taş konsolların taşıdığı çıkmaların bulunduğu alana yerleştirilmişlerdir. Eminönü'ndeki V. Vakıf Han ana giriş simetri eksenine yerleştirilmiş olmasına rağmen, çıkma ve yol konumu nedeniyle köşeye yerleştirilmiş tek örnektir.

4.4 Kullanım Özellikleri

İsimleri ‘‘Vakıf Han’’ olmalarına rağmen işlevsel anlamda birbirlerinden farklı olarak tasarlanmış olan bu yapılar buldukları çevre ile de ilişkilendirilerek tasarlanmıştır. İşlevsel açıdan incelediğimizde, ticarethane, konut ve okul yatakhane olan üç işlev ile karşılaşmaktayız (Bkz.Şkl.3.24).

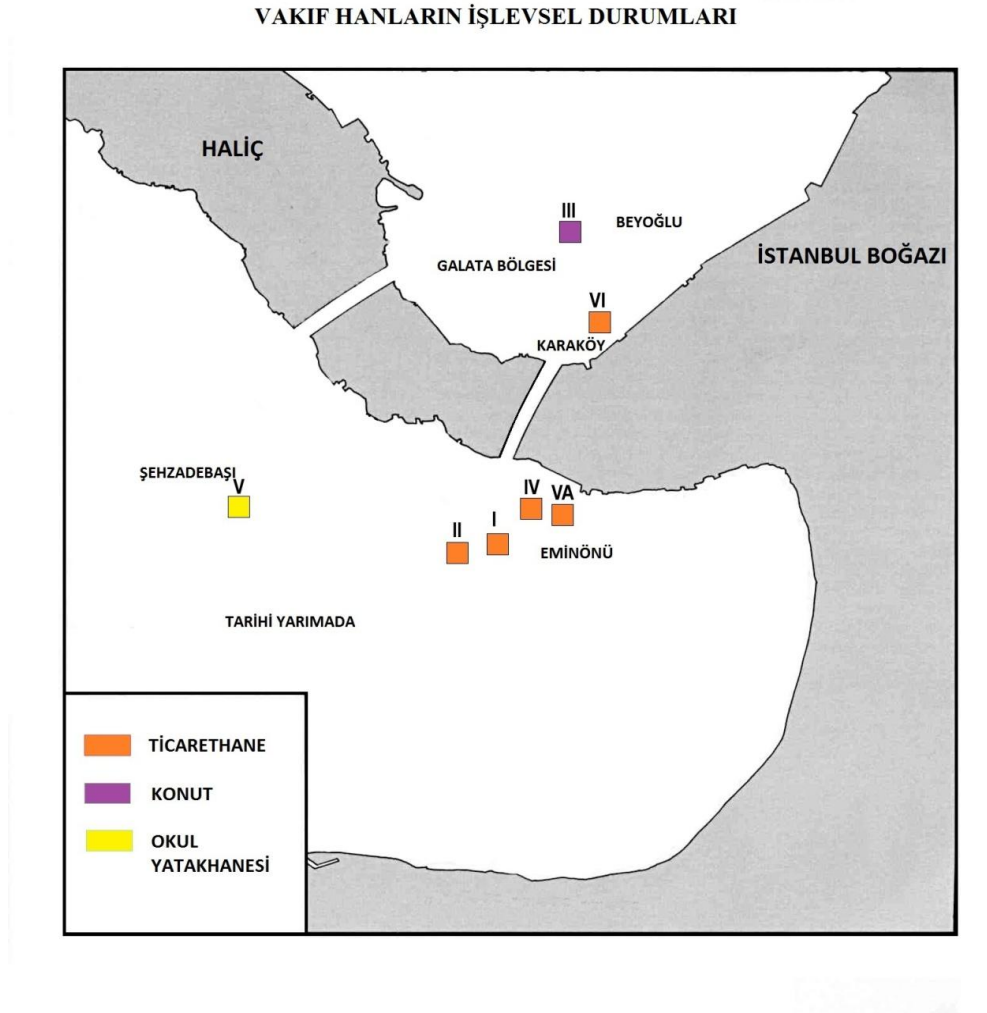
Çoğunlukla ticarethane olarak tasarlanmış olan vakıf hanların farklı plan şemalarına sahip olmalarına rağmen bu yapılarda zemin katta dükkanlar, asansör boşlukları merdivenevi, tuvaletlerin yerleşimi, katlarda odalar, koridor ve oda bağlantıları, benzerliklerle birlikte farklılıklarda içermektedir. Ticarethane olarak tasarlanan yapılar;

- I. Vakıf Han- Eminönü
- II. Vakıf Han- Eminönü
- IV. Vakıf Han- Eminönü
- Eminönü’ndeki V.Vakıf Han- Eminönü
- VI. Vakıf Han- Karaköy

Vakıf han yapıları içerisinde diğer yapılardan farklı olarak konut işlevi içeren tek yapı III. Vakıf Han’dır. Konut ihtiyaçları doğrultusunda ısıtma, kömürlük, çamaşırılık vb. oda düzenlemeleri de barındıran plan şemasında merdiven ve pencere formları diğer yapılardan farklılık içermektedir. Bulduğu Beyoğlu’nda konutların yoğun olduğu bir alanda çevrenin Neoklasik mimari dokusuna uygun olarak tasarlanmış olan bu yapı tek örnektir.

Okul yatakhane olarak tasarlanmış tek yapı bulunmaktadır. İşlev farklılığı plan şemasına da yansımaktadır. Okul yatakhane olarak tasarlanmış Şehzadebaşı’ndaki V.Vakıf Han, plan şemasında koridorlara açılan farklı boyutlardaki odaları ve idari personele ayrılan odaların plan içindeki konumu, merdiven sayısı, geniş açıklıklı

girişler diğer yapıların plan şemalarından farklılık göstermektedir. Etrafı geniş bir alan üzerine inşa edilmiş olması planlama kurgusu açısından önemli bir noktadır.

Şekil 3.24 Vakıf Hanların İşlevleri

5 Vakıf Hanlarda Gözlenen Bozulmalar

Mevcut vakıf hanların zaman içerisinde kullanım biçimleri değişmiş ve yeni ihtiyaçlara bağlı olarak uygulanan teknik alt yapı, tesisat sistemlerinin yetersiz oluşu ve dekoratif amaçlı ekler yapılarda yıpranmalara yol açmıştır. Bu nedenle korunması

gerekli vakıf hanlar, işlev değişikliği, bilinçsiz kullanımlar ve hatalı onarımlar sonucu sosyo-kültürel değerlerini ve özgünlüklerini kaybetmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen belirli bir dönemi ve mimarisini yansıtan bu yapılar, yapım teknolojileri ve özellikle cephelerde mimari kimliklerini hala korumaktadırlar. Ancak vakıf hanlarda bazı bozulmalarla karşılaşmıştır. Özellikle yapısal hasarlara ve malzeme bozulmalarının yoğun olarak gözlenmekte, yeniden işlevlendirme sonucu oluşan bozulmalarda mevcuttur.

Birçoğu Eminönü ve Karaköy gibi ticaret merkezlerinde olan bu yapılar uzun süre ticarethane işlevi görmüşlerdir. Günümüzde gelişen yeni teknolojilerle ticaret anlayışı değişime uğramış ve ticaret kentin farklı bölgelerine kaymıştır. 2005 tarihli Tarihi Yarımada'da Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda alınan plan kararlarında turizm alanı içersinde kalan Eminönü ve çevresi ticaretin yanı sıra turizmin yoğun olduğu bir alan olması bu yapıları işlev değişikliğine yönlendirmiştir.

5.1. Yapısal Hasarlar ve Malzeme Bozulmaları

I.Vakıf Han

Basit onarımlarla günümüze kadar ulaşmış olan I.Vakıf Han özgünlüğünü korumaktadır. Ancak yapıda bazı bozulmalar tespit edilmiştir.

- **Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar**

Yapının taşıyıcı sistemi bütünlüğünü korumaktadır.

- **Malzeme Bozulmaları**

Zemin kat döşeme kaplaması olan mermer özgünlüğünü yitirmiş, aynı malzeme ile yenilenmiştir. Zemin katın tavanında oluşmuş rutubetlenmeler mevcuttur. Günümüzde bir banka şubesi olarak kullanılan dükkan çağdaş dekorasyon malzemeleri ile yenilenmiştir. Tüm mermer merdiven ve koridor döşeme kaplamaları özgünlüğünü korurken, birinci kat mermer merdiven basamakları özgünlüğünü

yitirmiştir. Koridor döşeme kaplamalarında çatlaklar ve yıpranmalar söz konusudur (Bkz. Ek 3). Beşinci kattaki karo mozaik döşeme kaplamasında yüzeyde yıpranmalar ve çatlaklar mevcuttur. Saçakları taşıyan paraçollar paslanmış. Yapıda bulunan asansör yenilenmiştir.

- **Plan Şemasında Bozulmalar**

Plan şeması özgünlüğünü korumaktadır.

- **Cephe Bozulmaları**

Cephede atmosfer olayları ve hava kirliliğine bağlı olarak oluşan kirlenmeler mevcuttur. Köşelere yerleştirmiş olan kum saatlerinde parça kopmaları görülmektedir. Cephede giriş kapısının üzerinden geçen tesisat kabloları estetik açıdan görünümü bozmaktadır. Paslanmalar yapının cephesinde kirlenmelere neden olmaktadır.

I.Vakıf Han'da oluşan bazı malzeme bozulmalarının dışında, yapısal bütünlüğünü korumaktadır.

II. Vakıf Han

Kısmen özgünlüğünü koruyan II. Vakıf Han'da malzeme bozulmalarının yanı sıra mekan kurgusunda kısmen bozulmalar mevcuttur. Yapı bilinçsiz ellerde şekillenerek zarar görmüştür (Bkz. Ek 6).

- **Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar**

II. Vakıf Han'ın taşıyıcı sistemi bütünlüğünü korumaktadır.

- **Malzeme Bozulmaları**

İç mekanda malzeme bozulmalarının yoğun olduğu II. Vakıf Han'da, tüm katların döşeme kaplaması niteliksiz malzemeler ile değiştirilmiştir. Zemin katta bulunan dükkanların ve koridorun döşeme kaplaması özgünlüğünü yitirmiş, seramik ve mermer malzeme ile kaplanmıştır. Katların koridor ve odalarında özgün ahşap

rabitanın yanı sıra laminat parke, muşamba ve granit vb. döşeme kaplamaları ile değiştirilmiştir. Çoklukla odaların tavanları özgünlüğünü korumaktadır. Ancak odaların bir kısmında alçı vb. malzemelerle asma tavanlar kullanılmıştır. Duvarların ahşap lambri ve duvar kağıdı ile kaplandığı odalar mevcuttur. Odaların ortak duvarlarında bulunan ahşap tablalı kapılar alçıpan malzeme ile kapatılmıştır. Yapıda özgün ahşap pencerelere doğramaların yanı sıra birinci, ikinci ve dördüncü katta Doğu Cephesi'ne bakan bir kısım pencere özgünlüğünü yitirmiş günümüz pvc ve alüminyum malzeme ile değiştirilmiştir.

- **Plan Şemasında Bozulmalar**

Kullanımlar doğrultusunda özgün mekan kurgusunda değişiklikler söz konusudur. Örneğin, zemin katta bulunan dükkanlarda demir merdivenlerle ulaşılan asma katlar yapılmıştır. Bunların yanı sıra üst katlarda tuvalet olarak tasarlanmış olan alan, birinci katta odaya dönüştürülmüştür. Birinci katta üç bölümden oluşan odanın arasındaki duvarlar kaldırılarak tek mekan haline getirilmiştir (Tures Ltd. Şti. 2011:2).

- **Cephede Bozulmalar**

Cephelerde atmosfer olayları ve hava kirliliği sonucunda oluşan siyah kabuklaşma ile birlikte dükkanların vitrinlerinde ve bazı pencerelerde kullanılan alüminyum panjurlar yapının estetiğini bozmaktadır.

III. Vakıf Han

Günümüzde restorasyonu yeni tamamlanan III. Vakıf Han kısmen özgünlüğünü korumaktadır (Bkz. Ek 9).

- **Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar**

Yapının taşıyıcı sistemi bütünlüğünü korumaktadır. Bozulmaya rastlanmamıştır.

- **Malzeme Bozulmaları**

Günümüze kadar geçen sürede onarımlar geçiren yapının özgün malzeme bilgisine ulaşılamamıştır. III. Vakıf Han'ın iç mekanda kullanılan malzemeler aslına uygun olarak yenilenmiştir. Ancak zemin katta lobide bulunan özgün olduğu düşünülen mermer merdiven basamaklarında aşınmalar mevcuttur. Zemin katta karo mozaik ve mermer döşeme kaplamaları yenilenmiştir. Merdiven ve katların koridorlarında kullanılan mermer döşeme kaplamaları yenilenmiştir. Odalardaki döşeme kaplaması ahşap rabita yenilenecek, dekoratif amaçlı asma tavanlar kullanılmıştır. Odalarda özgün alçı duvar bezemeleri aynı malzeme ile tamamlanmıştır. Yapıya havalandırma sistemi eklenmiştir.

- **Plan Şemasında Bozulmalar**

Günümüzde otel olarak hizmet veren III. Vakıf Han'da yaratılan yeni mekanlarla yapının mekan kurgusu büyük ölçüde özgünlüğünü yitirmiştir. Konut olarak tasarlanmış olan yapıda, yeni işlevi doğrultusunda yeniden projelendirilerek otuz dokuz otel odası ve servis mekanları oluşturulmuştur. Odalara muhdes duvarlar eklenerek ıslak hacimler oluşturulmuştur. Ana merdivenin iki yanında iç avluya iki adet asansör eklenmiştir.

- **Cephe Bozulmaları**

Cephelerinde bozulmalara rastlanmamıştır. Ancak geçmiş tarihli fotoğraflarından tek renk olduğu düşünülen cephede iki renk dış cephe boyası kullanılmıştır.

IV. Vakıf Han

IV. Vakıf Han, günümüze kadar geçen sürede birçok onarım geçirerek kısmen özgünlüğünü yitirmiştir (Bkz. Ek 12).

- **Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar**

Yapının taşıyıcı sistemi büyük ölçüde bütünlüğünü korumaktadır. Ancak yeni işlevi doğrultusunda bodrum katta yapılan otoparkın taşıyıcı sisteme zarar verme ihtimali düşünülmelidir.

- **Malzeme Bozulmaları**

İç mekanda kullanılan özgün malzeme bilgisine ulaşamamıştır. Günümüzde otel olarak hizmet veren yapıda mekanlarda mermer, seramik, granit vb. birçok farklı döşeme kaplamaları kullanılmıştır. Merdivenler, koridorlar, restoran ve birçok odanın döşeme kaplaması halıdır. Lobide, odalarda ve çatı arasındaki restoran tavanları özgünlüğünü yitirerek yeni asma tavanlar yapılmıştır. İç kapılar özgünlüğünü yitirmiştir. Asansörler yenilenmiş, havalandırma sistemi eklenmiştir.

- **Plan Şemasında Bozulmalar**

IV. Vakıf Han'ın plan şemasında yeni işlevi doğrultusunda oluşturulan yeni mekanlarla mekan kurgusu kısmen özgünlüğünü yitirmiştir. Spor salonu, otopark, yüzme havuzu, hamam vb. yeni mekanlar oluşturulmuştur. Zemin katta avlunun iki yanında bulunan kemer formları değiştirilerek özgünlüğünü yitirmiştir. Yapının katlarında muhdes duvarlar eklenerek mevcut oda sayısı arttırılmış ve ıslak hacimler eklenmiştir. Çatı arası restorasyon sırasında özgünlüğünü yitirmiş restoran ve bar olarak kullanılmaktadır. Çatıda bulunan mevcut pencere boyutları yeni işlevi doğrultusunda büyütülmüştür.

- **Cephe Bozulmaları**

Cephede atmosfer olaylar sonucu kirlenmelerin yanı sıra yağmur iniş borularının bulunduğu alanda bitki oluşumları mevcuttur. Ahşap saçaklarda çatlaklar oluşmuştur.

Şehzadebaşı V.Vakıf Han

Özgünlüğünü koruyan Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han tespit edilen mevcut bozulmalar yoğun olarak iç mekan ve Güneydoğu Cephesi'ndedir (Bkz. Ek 15).

- **Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar**

Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'ın taşıyıcı sistemi bütünlüğünü korumaktadır.

- **Malzeme Bozulmaları**

Zemin kat ve üst katların koridor ve odaların özgün döşeme kaplamaları üzeri muşamba PVC malzeme ile kaplanmıştır. Kat merdivenlerinin duvarlarında sıva kayıpları mevcuttur. Özgün olduğu düşünülen iki merdivenin mermer basamaklarında aşınmalar oluşmuştur. Ahşap iç kapıların boyalarında bozulmalar vardır. Yapının zemin katta bulunan pencere doğramaları dışında diğer tüm pencere doğramaları günümüz malzemesi pvc doğramalar ile değiştirilmiştir.

- **Plan Şemasında Bozulmalar**

Plan şeması ve mekan kurgusu özgünlüğünü korumaktadır. Kullanım doğrultusunda yapıya daha sonradan iki servis girişi eklenmiştir.

- **Cephede Bozulmalar**

Büyük ölçüde özgünlüğünü koruyan yapının taş kaplı Güneydoğu Cephesi'nde taş kaplamalarda parça kayıplar mevcuttur. Bu alanlar sıva ile kapatılmıştır. Kuzeybatı Cephesi'nde bulunan revakta kullanılan taş malzemedede de atmosfer olayları ve hava kirliliği sonucu oluşan kirlenmeler mevcuttur. Cephelerden geçen tesisat boruları ve kabloları yapının estetiğini bozmaktadır.

Eminönü V.Vakıf Han

Eminönü'ndeki V.Vakıf Han'da, iç mekanda hatalı kullanımların ve yapılan dekorasyonların sonucunda bozulmaların meydana geldiği görülmektedir (Bkz. Ek 18)

- **Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar**

Yapının taşıyıcı sisteminde bozulmalara rastlanmamıştır.

- **Malzeme Bozulmaları**

Malzeme özgünlüğünü yitirmeye başlayan yapıda, zemin katta mermer döşeme kaplaması yenilenecek özgünlüğünü yitirmiştir. İç avlunun dökme mozaik döşeme kaplamasında bozulmalar mevcuttur. Katlara ulaşımı sağlayan mermer döşeme kaplı merdiven basamakları dördüncü katta özgünlüğünü korurken, diğer katlarda yeni benzer mermer malzeme ile değiştirilmiştir. Servis merdivenin basamaklarında aşınmalar mevcuttur. Katlarda odaların döşeme kaplamasında laminat parke ve seramik kaplandığı görülmektedir. Odaların tavanlarda alçı levha malzemeler kullanılmış tavanlar özgünlüğünü yitirmiştir. Katların tuvalet kapıları pvc malzemedен yapılmış kapılarla değiştirilmiştir. Özgün ahşap oda kapılarının çoğunluğunda boyalarında ve ahşap malzemelerinde bozulmalar mevcuttur. Yapıda dükkan vitrinleri ve kat pencereleri özgünlüğünü yitirerek pvc malzeme ile değiştirilmiştir.

- **Plan Şemasında Bozulmaları**

Yapının mekan kurgusunda bozulma yoktur. Ancak iç avluya pvc malzeme ile yapılmış bir çay ocağı için bir alan oluşturulmuştur. Zemin katta ana giriş kapısından sonra giriş sahanlığına mekanı bölen bir camlı kapı eklenmiştir.

- **Cephe Bozulmaları**

Cephede, zemin katta bulunan dükkanların güneşlik ve alüminyum kepenkleri Eminönü'ndeki V.Vakıf Han'ın estetiğini bozmaktadır. Bunlara ek olarak klima dış üniteleri, reklam panoları, tesisat kabloları ve çanak antenler estetik kirliliğe yol açmaktadır. Yapının beton saçaklarında rutubetlenmeler görülmektedir ve cephe yüzeylerinde kirlenmeler mevcuttur.

VI. Vakıf Han

VI. Vakıf Han bütünlüğünü korumasına rağmen malzeme bilgisine ulaşamamış olan yapının iç mekan malzemelerinin, kapı ve pencere doğramaların özgünlüğünü yitirdiği görülmektedir (Bkz. Ek 21).

• Taşıyıcı Sistemde Bozulmalar

Araştırmalar esnasında belediye raporlarında yapının güçlendirilmesi yönünde 2005 tarihli teknik rapor önerisi bilgisine ulaşılmıştır (Beyoğlu Bld. İmr. Ve Şeh. Arş. 2005). Bu bilgi doğrultusunda VI. Vakıf Han'ın taşıyıcı sisteminde bozulmalar söz konusudur.

• Malzeme Bozulmaları

Günümüzde hotel olarak hizmet veren yapıda döşeme kaplamaları yenilenmiştir. Odalarda masif ahşap parke malzeme kullanılmıştır. Katlarda tavanlar özgünlüğünü yitirmiş ve asma tavanlar uygulamıştır. Pencere doğramaları alüminyum malzeme ile değiştirilmiştir. Yapıya havalandırma sistemi eklenmiştir.

• Plan Şemasında Bozulmalar

Plan şeması özgünlüğünü korurken, yapının mekan kurgusu değişikliğe uğramıştır. Tek bir mekana dönüştürülen zemin kata yerleştirilen demir yapı merdiven ile birinci kata bağlantı yapılmıştır. Katlarda yapının yeni işlevi doğrultusunda odalarda muhdes duvarlarla ıslak hacimler için mekanlar oluşturulmuştur.

• Cephede Bozulmalar

Cephelerin yüzeyinde kirlenmeleri ile birlikte saçaklarda rutubet nedeniyle çiçeklenme olduğu görülmektedir.

5.2 İşlev Değişikliğine Bağlı Bozulmalar

Tarih boyunca yapılar zaman içerisinde kullanımları ve insan ihtiyaçları doğrultusunda buldukları çevre ile birlikte değişime uğramışlardır. Bunun sonucu

birçok yapı terk edilme, yıpranma ve yıkılma gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bunu önlemek amacıyla yapıları koruma kavramı kapsamında güncel işlevler vererek yeniden kullanım sağlanması önemli bir yaklaşımdır. Bunu yaparken yapının mimari tarzı, plan şeması, yapım tekniği vb. unsurlar önemlidir ve yeni düzenlemeler getirilirken bir bütün içerisinde değerlendirilmelidir (Akyüzlüer, 2013:57).

Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesi; *“Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanılmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir”*(Ahunbay, 2009:150). Bu madde doğrultusunda bu tür yapılara kent dokusu içinde özgünlüklerini koruyarak topluma yeniden kazandırmak ve ekonomiye katkı sağlamak amacıyla yeni işlevler verilmektedir.

Buna bağlı olarak mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan vakıf hanlar bu kapsamda günümüzde yeniden işlevlendirilerek buldukları bölgelerde çoklukla otele dönüştürülmektedir. Ancak kazandırılan yeni işlevleri yapılarda bozulmalara yol açmaktadır. Yeni mekansal ihtiyaçlar sebebiyle özgün planın bozulması, uygulanacak yeni tesisatın yapıda oluşturduğu hasarlar, özgün yapı malzemelerinin tahribatı vb. yapılarda başlıca bozulmalara neden olmaktadır.

Çalışma konusu olan yedi vakıf hanından toplam beş adeti işlev değişikliğine uğramıştır. İşlev değişikliğine uğrayan vakıf hanlar Beyoğlu'ndaki III. Eminönü'ndeki IV. ve Karaköy'de ki VI. Vakıf Han, otel olarak turizme hizmet vermek üzere yeniden işlevlendirilmişlerdir. Bunlara ek olarak Eminönü'ndeki II. ve V. Vakıf Han'lar otele dönüştürülmek üzere girişimleri başlatılmıştır. II. Vakıf Han

yeniden projelendirilerek restorasyonu yapılmak üzere beklerken, Eminönü'ndeki V. Vakıf Han ise, yeni işlev belirlenmesi için resmi işlem süreci başlatılmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü yeniden işlevlendirme çalışmaları ile yapıları turizme kazandırmasının yanı sıra, sosyal ve ekonomik açıdan da bir değer yaratmakta, yapıların sürekliliğini de sağlamaktadırlar.

6 Koruma Sorunları ve Önerileri

Öncelikle koruma kavramının temel sorusu olan neyin korunacağı ve gelecek kuşaklara neyin aktarılacağı konusudur. Bu bağlamda özgünlük, estetik ve mimari değer önem kazanmaktadır (Ahunbay, 2009:22). Koruma kavramları ve politikaları kültürel miras koruyup devamlılığını sağlamak üzere yapılanmışlardır.

Tek yapı ölçeğinde ve kentsel planlama çalışmaları çerçevesinde koruma altına alınmış olan vakıf hanları koruma bağlamında değerlendirdiğimizde, bu yapıların özgünlük durumları, fiziki yıpranmışlıkları, buldukları çevre ile uyumları ve yapısal durumları incelenmelidir. Bütünlükleri, özgünlük düzeyleri, kültürel ve estetik değerleri koruma kriterleri içinde değerlendirilmelidir. Mülkiyetleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait bu yapılar, 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 10. Maddesi, (Değişik: 17.6.1987 - 3386/4 md.); *“Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, Mevlevihane, çeşme ve benzeri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi koruma kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülür.”* (<http://www.vgm.gov.tr/icerik.aspx?Id=20>). Bu madde doğrultusunda bu han yapılarının korunması yetki ve yöntemi Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Söz konusu vakıf hanlar mimari değerleri yanı sıra tarihsel belge açısından önemli yapılardır. Buldukları bölgelerin kültürel değişimini de yansıtmaktadırlar. Birçoğu yeniden işlevlendirilerek kent dokusu içerisinde yapısal varlığını sürdürmektedir. Günümüzde Fatih ve Beyoğlu Belediyesi 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planları'nın içinde yer alan vakıf hanlar tek yapı ölçeğinde değerlendirilerek restorasyonları yapılmakta ve yeni işlevler kazandırılmak üzere projelendirilmektedirler. Yapıların yeniden işlevlendirme aşamasında hazırlanan projelerde tesisat yetersizliği, yeni ıslak hacimlerin oluşturulması vb. sorunları da birlikte getirmektedir.

Yapıların yapım yılı, işlevi, yapım malzemeleri ve yeniden işlev kazandırma süreci düşünüldüğünde yapılarda yetersiz teknik alt yapı, yeni mekanların oluşturulmasında vb. sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu tezde çalışma konusu olan toplam yedi adet vakıf han yapısından işlev değişikliğine uğrayan üç adet han (III. IV. ve VI. Vakıf Han) incelendiğinde yeniden işlevlendirilmeleri aşamasında ortak sorunlara neden olduğu görülmüştür. Her yapının kendine özgü sorun ve potansiyelinin olması da bu yapılarda tekil çözümler gerektirmektedir. Bu yapılarda karşılaşılan sorunlarınlar incelendiğinde aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür.

Yapısal Sorunlar

- Taşıyıcı sistem sorunları
- Malzeme bozulmaları
- Zemin sorunları

Yeniden İşlevlendirmeye Dayalı Sorunlar

- Yeni mekansal ihtiyaçlar (her oda için banyo, müşteri otoparkı vb.) sebebiyle özgün planın bozulması
- Servis mekanlarının yerleştirilmesi (mutfak, restoran vb.)

- Tesisatın yapıya uygulanması sorunu
- Asansör ve yangın merdiveni yerleşimi
- Yeni malzemelerin yapıya uygunluğu ya da özgün yapı malzemelerinin tahribatı
- Sirkülasyon sorunu

Çevresel Sorunlar

- İnsan ve Araç Trafığı
- Hava Kirliliği

Öneriler

I.Vakıf Han

Özgünlüğünü koruyan yapıda karşılaşılan sorunların başında yapısal sorunlar gelmektedir. Sirkülasyonun yoğun olduğu yapıda döşeme kaplamaları yıpranarak özgünlüğünü yitirmektedir Döşeme kaplamaları halı vb. döşemeye en az zarar verecek ürünlerle kaplanarak yıpranmaları önlenebilir. Zemin kat tavanında rutubetin nedeni araştırılarak gerekli önlemler alınmalıdır. Günümüzde bir banka şubesi olarak kullanılan zemin katta bulunan mekanda kullanılan doğramalar ve dekoratif malzemeler yapıyla uyumsuzluk göstermektedir. Bu malzemeler özgün malzemelere uygun şekilde yenilenmelidir. Hanın bulunduğu bölgede ticaret faaliyetinin yoğun olması nedeniyle çevre faktörleri sorun oluşturmaktadır. Öncelikle yapının önündeki seyyar tezgahlardan temizlenmelidir. Yoğun insan trafiğinin yaşandığı bölgede cephelerde hasarlar meydana getirmektedir. Yapının Batı Cephesi'nde giriş kapısının üzerinde bulunan tesisat kabloları kaldırılarak estetik kirliliğin önüne geçilmelidir. Saçakları taşıyan paraçolların bakımı yapılmalıdır.

II. Vakıf Han

Yeni işlevleri doğrultusunda otele dönüştürülerek yeniden projelendirilen yapıda yeniden işlevlendirmeye dayalı sorunlar mevcuttur. Özellikle ıslak hacimlerdeki tesisat problemleri ve odalara yapılan ek bölme duvarda malzeme seçimi önemli bir sorun oluşturmaktadır. Yapılacak bölme duvar üniteleri suya dayanıklı ve demonte ürünlerden seçilmelidir. Uygulanacak asansörün yerleşim problemi, havalandırma sistemleri, teknik ve tesisat yetersizliği, yapıda sorun oluşturmaktadır. Uygulanacak yeni tesisat boruları için havalandırma boşluğu kullanılabilir. Asansörün yerleşimi için merdivenkovası değerlendirilmelidir. Kaldırılan ara duvarlar korunarak yapıda strüktürel bozulma engellenmelidir.

III. Vakıf Han

Yeni işlevleri doğrultusunda otele dönüştürülerek 2013'te hizmete giren III. Vakıf Han'ın yapısal sorunları elden geçirilerek restorasyonu yapılmıştır. Ancak yapının bundan sonraki süreçte sürdürülebilirliği önemlidir. Yeni işlevi doğrultusunda mekanların kullanımı, insan ve çevre ilişki gözlemlenerek koruma ve kullanım dengesi sağlanmalıdır.

IV. Vakıf Han

Günümüzde otel olarak hizmet veren yapıda sorun ise, yapıya müdahalelerde kullanılan malzeme ve tekniğin niteliği ve restorasyonlar sırasında yapının aldığı eklerdir. Ancak yapının korunmasında önemli bir unsur olan işlev değişikliği esnasında yapılan bu eklentiler yapıya zarar verebilmektedir. Örneğin IV. Vakıf Han'ın restorasyonunda yapılan eklentiler tartışma konusu olmuştur. Prof. Dr. Zeynep Ahunbay ile yapılan bir röportajda; *“IV. Vakıf Han yapının çatısında kullanılan tesisat eklerinin ve bodrum katında yapılan ek otoparkın yapılmaması gereken bir uygulama olduğundan”* bahsetmektedir

(<http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=49527>). Strüktürel açıdan zarar veren bu tür eklemeler ve otopark yapıda hasarlara neden olan olumsuz etkenlerdendir. Sağlamaştırma kapsamında incelenerek yapı güçlendirilmelidir. Yeniden işlevlendirme sürecinde ortaya çıkan eski ve yenin birlikte nasıl ve nerede uygulanacağı önemli bir koruma sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şehzadebaşı V.Vakıf Han

Yapıyla uyumsuz ve niteliksiz pencere doğramaları kullanımı, özgünlüklerini yitirmesine sebep olmuştur. Pencere doğramaları doğal ahşap malzeme ile özgün örnekleri doğrultusunda yenilenmelidir. Cephede telefon vb. tesisat kabloları estetik kirliliğe ve yapı malzemelerinde tahribata yapı yol açarken görsel açıdan da uyumsuzdur. Tesisat kabloları cepheden temizlenerek yeraltına alınmalı ve yapıyla uyumlu hale getirilmelidir. Mülkiyeti Devlet Hazinesine ait olan yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından geri alınarak Mimar Kemalettin Bey'in eserleri arasında yerini almalıdır.

Eminönü V.Vakıf Han

Bilinçsiz, hatalı kullanımlar ve niteliksiz malzeme kullanımı özellikle iç mekanın kısmen özgünlüğünü yitirmesine sebep olmuştur. Cephelere monte edilmiş olan klima dış üniteleri, yağmur iniş boruları, telefon vb. tesisat kabloları, reklam panoları vb. yapının cephelerinde estetik kirliliğe yol açmaktadır. Bu malzemeler temizlenmeli ve tesisat kabloları yeraltına alınarak yapıya bağlantı sağlanmalıdır.

Yapıya yeni işlev kazandırma işlemleri başlatılmıştır. Dolayısıyla yeniden işlevlendirmeye dayalı sorunlar Eminönü V.Vakıf Han'da ortaya çıkacaktır. Yeniden işlevlendirme sürecinde, kullanıcı gereksinimleri, yapısal sorunlar ve çevre iyi tanımlanarak yeni projeler hazırlanmalıdır.

VI. Vakıf Han

Büyük ölçüde iç mekanda özgünlüğünü yitirmiş olsa da, VI. Vakıf Han korumanın sürdürülebilirliğini sağlamış bir yapıdır. Ancak üzerinde bulunduğu parselin deniz ile olan yakınlığı zeminde problem yaratma riski arttırmaktadır. Dolayısıyla taşıyıcı sistemin hasar görebilir. Bu nedenle belirli aralıklarla zemin etüdü yapılarak denetlenmelidir.

Vakıf hanların korunma durumları değerlendirildiğinde tekil önerilerin yanı sıra ortak öneriler de oluşturmak mümkündür.

- Öncelikle yapılarda yeniden işlevlendirme ve yeni mekanlar oluşturulurken karşılaşılan ek duvar malzemelerinin seçimi, teknik alt yapı ve asansörün yerleşimi vb. sorunlar doğrultusunda hareket edilerek yeni çözümler üretilmelidir.
- Oluşturulacak yeni duvarlarda yapım malzemeleri demonte ürünlerden seçilerek bölücü duvarlar oluşturulmalıdır.
- Kullanılamaz durumdaki özgün malzemeler yeniden imal edilerek ya da benzer malzeme değiştirilerek sürekliliği sağlanmalıdır.
- Mevcut asansörler yapının dokusuna uygun teknik ve yapım malzemeleri ile yenilenmeli, asansör olmayan yapılara asansörler eklenmelidir. Bu konuda yapıların merdivenkovaları ve iç avlu değerlendirilmelidir.
- I. Derece deprem bölgesinde bulunan bu yapılar strüktürel açıdan incelenmeli ve zemin etütleri yapılarak güçlendirme projeleri hazırlanmalıdır.
- Hazırlanan restorasyon ve restitüsyon projeleri kontrol ve uygulamalarına tizlikle yaklaşılmalı ve hatalı onarımların önüne geçilmelidir.
- Yangın merdiveni olmayan yapılarda yangın yönetmeliklerine ve yapının estetiğine uygun yangın merdivenleri eklenmelidir.

- Yapılacak zorunlu ekler yapının strüktürüne en az zararı verecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Havalandırma sistemi olmayan yapılara uygun merkezi havalandırma tesisatı yapılarak cepheler klima dış ünitelerinden temizlenmelidir.
- Yağmur iniş boruları titanyum çinko yağmur iniş sistemleri ile yenilenmelidir.
- Engelli kullanımına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yapıların cephelerine yapıyı tanıtıcı panolar yerleştirilmelidir.
- Kentsel sit alanlarında ticaret ve kültürel turizmin yoğun olduğu bölgelerde yer alan yapıların bulunduğu alanlar araç trafiğine kapatılarak yayalaştırılmalıdır.
- Belediyelerin hazırladığı 1/1000 ve 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planlarında turizme ayrılan alan çalışmalarında yeniden işlevlendirilecek yapıların uygunluğu teknik alt yapı ve taşıyıcı sistemleri yetkililer tarafından analiz edilmelidir.
- Yeniden işlevlendirilecek vakıf hanlarında proje mimarları ve müteahhit firma seçimleri titizlikle yapılmalı ve konusunda uzman kişi ve yetkili firmalar tarafından yapılmalıdır.
- Yeniden işlevlendirilerek turizm alanında otel olarak faaliyet veren yapılarda otel personeli yetkililer tarafından yapı ve koruma kavramları hakkında bilgilendirici eğitimler verilmelidir.
- Tüm yapıların İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Arşivi'nde bulunan özgün projeleri dijital hale getirilerek araştırmacılara ve ilgililere sunulmalıdır. Bu yöntemle özgün projelerin yıpranmasını önüne geçilmelidir.

Tüm bu öneriler yapıların tarihsel, mimari ve estetik vb. değerleri göz önüne alınarak en az zararı vererek gerçekleştirilmelidir.

DEĞERLENDİRME

Tarih boyunca zanaatkarların, tüccarların ve gezginlerin kullandığı han yapıları Türk mimarlık tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda gelişen mimari ile birlikte kent dokusunda yer alan hanlar gelişerek günümüzde de ticaret işlevi gören yapıların temelini oluşturmuşlardır. Osmanlı döneminde vakıf gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturan ticarethane gelirleri ile de imparatorluğun iktisadi gücüne katkıda bulunmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Batılaşma hareketleri ile hız kazanan ticaretin ve yeni ticaret kollarının gelişimi han mimarisinde de kendini göstermiş yeni kent dokusu içinde yer almışlardır. Bu gelişmeye paralel olarak inşaat alanında yeni teknik ve malzemelerle yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Yapıların konumlandığı parselin seçimi ve yerleşimi plan şemalarının oluşumunda önemli rol oynamıştır. Vakıf Hanlar İstanbul'da ilk beton malzemenin kullanıldığı yapılardandır. Evkaf Nezareti tarafından inşasına başlanılan vakıf hanlar, Cumhuriyet döneminde de yapımına devam edilerek süreklilikleri sağlanmıştır. I. Ulusal Mimarlık Akımı örneklerinden olan I. II. III. IV. ve Şehzadebaşı'ndaki V. Vakıf Han'lar özellikle cephelerde geleneksel Osmanlı mimari öğeleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Diğer iki han yapısı ise VI. Vakıf Han Neoklasik bir cephe ile Eminönü'ndeki V. Vakıf Han ise, sade bir cepheye sahiptir. Bu da bize gelişen teknoloji ve mimari ile birlikte cephelerde bezemenin giderek azaldığını göstermektedir. Yapılarda yapılan incelemelerde özgün işlevlerinde, plan şemalarında ve cephelerinde benzerlikler ve farklılıklara ulaşılmıştır. Günümüzde mimari anlamda özgünlüklerini yitirmeye başlamış olan vakıf hanlar aynı zamanda işlev değişikliğine uğramaya başlamışlardır. Otele dönüştürülerek turizm alanında hizmet vermeye başlayan III. IV. ve VI. Vakıf Han yeniden ekonomik ve sosyal

yaşama katılımları sağlanmıştır. Ancak turizmin koruma açısından katkısına rağmen yeni işlevlerinin gereksinimleri doğrultusunda yapılara vereceği zararlar da düşünülmelidir.

Türk mimarisinde önemli bir yeri olan Mimar Kemalattin Bey'e ait olan yapılara uzun yıllar yeterli önem verilmemiş, son yıllarda İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün çalışmaları ile yeniden işlev kazandırılan vakıf hanlar önem kazanmaya başlamıştır. İşlevsel değişikliğe uğrayarak otele dönüştürülen vakıf hanların plan şemalarında oda aksları ve boyutları yeni işlevlerinin planlanmasında kolaylık sağlamaktadır. Yeni mekanların oluşturulmasında odaların boyutları önemli bir faktör olmaktadır. Ancak buna rağmen yapılarda yeni işlevleri doğrultusunda ortaya çıkan birçok sorunlarla birlikte uygulanan dekoratif öğeler yapıların özgünlüklerini yitirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle IV. Vakıf Han'da iç mekanda yapılan uyumsuz dekorasyon malzeme seçimleri ile yapı özgünlüğünü büyük ölçüde yitirmiştir. Aynı zamanda Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han'ın cephelerinde uygulanan renk seçimi yapıyla uyumsuzluğu dikkat çekmektedir.

Vakıf hanlardan özellikle tasarımları Mimar Kamalattın Bey'e ait olan yapılar mimari bir akımın temsilcileri olmalarının yanı sıra toplumsal açıdan Ulusalçılık düşüncesinin mimariye yansımasıdır.

SONUÇ

İstanbul'daki I. II. III. IV. ve Şehzadebaşı'ndaki Vakıf Han yapısı I. Ulusal Mimarlık Akımın temsilcileri olarak Evkaf Nezareti tarafından dönemin yeni yapım malzemeleri olan beton ve çelik malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. 1902 yılında İstanbul'da kullanımına başlanan beton (Hennebique) malzeme 1913 yılına kadar olan süreçte özellikle yangına ve depreme dayanıklı olan bu malzeme kullanımı hızla artış göstermiştir. Ekonomik ve estetik imkânlar sağlayan beton malzeme I.Vakıf

Han'ın temellerinde kullanılmış, aynı dönemde Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanmış olan IV. Vakıf Han'ın inşasında da kullanılmıştır.

Günümüzde artık özgün işlevlerini yitirmiş olan vakıf hanlarından Mimar Kemalettin Bey'in yapılarında özellikle cephe yapılanmasında kullanılan mimari öğeleri ile Osmanlı mimarisini yaşatmakta ve I. Ulusal Mimarlık Akımı yansıtılmaktadır. III. Vakıf Han'da ise Mimar Kemalettin Bey'in yapıyı Beyoğlu'nun mimarisine uygun olarak planlaması ve cephe süslemeleri ile çevre olan uyum kaygısının ne denli yoğun olduğunu kanıtlamaktadır. Mimari özellikleri yönünden Mimar Kemalettin Bey'in tasarımlarından farklılaşan Karaköy'deki VI. Vakıf Han cephe bezemesi ile İstanbul'da Neoklasik akımın örneklerinden birini oluştururken, Eminönü'ndeki V. Vakıf Han cephesi ve tasarımı ile modern mimarinin örneklerindedir.

Vakıf hanlar, teknolojik gelişmelerin etkisi ile birlikte klasik han mimarisinden farklı olarak gelişmiş ve geçmişin sade han yapıların yerine adeta özellikle cephenin bezemelerle donatıldığı yeni bir üslupla yapılmışlardır. Neoklasik Türk üslubu olarak da bilinen bu mimari akımın ilk temsilcileri olan Mimar Kemalettin ve Vedat Tek, eserlerinde dönemin Milliyetçilik ruhunu yansıtmayı başarmışlardır. 20.yy. başlarında hâkim olan Art Nouveau akımı ile birlikte Ulusal Mimarlık Akımın da İstanbul'un toplumsal yaşamını yansıtan mimari de birçok resmi yapıda uygulanmıştır. Klasik Osmanlı mimarisinden alınan kubbe, payanda, geniş saçaklar, dekoratif desenler vb. öğeler ile eski-yeni dengesi oluşturulmuş bir Türk tarzı yaratılmak istenmiştir. Osmanlı mimarisinde kullanılan bezeme elemanları ile birlikte klasik detaylar kullanılarak eklektik bir tavır içinde oluşturulmuş olan bu iş hanları günümüzde biçimsel ve işlevsel özgünlüklerini kısmen yitirmişlerdir. Bunlardan III. IV. ve VI. Vakıf Han işlev değişikliğine uğrayarak otel olarak kullanılmakta, II. Vakıf Han otele dönüştürülmek üzere projelendirilmiş,

restorasyonu için beklemektedir. Şehzadebaşı'ndaki V.Vakıf Han okul yatakhanesi, Eminönü'ndeki V.Vakıf Han ise farklı ticaret kollarının bulunduğu ofisleri ile işlevsel özgünlüğünü korumaktadır. Ancak Eminönü'nde ki V.Vakıf Han yapısı da otele dönüştürülmek üzere resmi süreç başlatılmıştır.

İstanbul'da buldukları alanlarda yaşanan değişimlere bağlı olarak yapısal ve işlevsel özgünlüklerini yitirmeye başlayan vakıf hanlar gelir getiren bir araç olarak görülmekten çok birer kültür değeri olarak görülmeli ve gelecek nesillere aktarılmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAP, TEZ, DERGİ

V. L. (2007). *Vefa Lisesi 135.Yıl Anısına*. İstanbul: Vefa Lisesi Yayın Kulübü.
Anonim

A.Ş, P. G. (2011). “6. Vakıf Han” Gayrimenkule Bağlı Hak (Kullanım Hakkı) Değerleme Raporu. İstanbul.

Ahunbay, Z. (2009) *Tarihi Koruma ve Restorasyon.İstanbul:YEM Yayın*

Akyüzlüer, G. (2013/ Sayı 12). Yeniden İşlevlendirme Dönüşüm. *Güney Mimarlık* , 57-60.

Ar, B. (2006). *İşgal Altındaki İstanbul'da Mimari Ortam/ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Aslanapa, O. (2011). *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Batur, A. (2008). *Mimar Kemalettin Yapıları Rehberi*. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İst.Şb.

Benli, G. (2007). *İstanbul Tarihi Yarımada'da Bulunan Han Yapıları ve Avlulu Hanların Koruma Sorunları/ Doktora Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü .

Bülbül, A. H. (2012 / sayı 4). 4.Vakı Han'ın Yerindeki Önemli Eser Hamidiye İmareti. *Vakıf Restorasyon Yıllığı* , 8-16.

Centur Turizm İnşaat Konaklama ve Sosyal Hizmet Ldt.Şti.(Reha Arcan Foğrafları)

Çelik, Z. (1998). *19.yy'da Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt yayınları.

Ersoy, B. (1994). Osmanlı Şehir-İçi Hanları . *Ege Üniv.Sanat Tarihi Dergisi VII* , 75-97.

Ertem, A. (2011, Aralık). Osmanlıdan Günümüze Vakıflar. *Vakıflar Dergisi* , s. 25-62.

E. Goad İstanbul Sigorta Haritaları

Fatih Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü

Fidan, M. S. (2009). *Geçmişten Günümüze İstanbul Hanları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası .

Gülenaz, D. (2011). *Batılılaşma Dönemi İstanbul'unda Hanlar ve Pasajlar*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Güran,C.(1978).*Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi* İstanbul.Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları

Güran, T. (2006). *Ekonomik ve Mali Yönleriyle Vakıflar Süleymaniye ve Şehzade Süleyman Paşa Vakıfları*. İstanbul: Kitapevi.

Hasol, D. (2012). *Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayın.

Hastaoğlu-Martinidi, V. (2011). 20.Yüzyılın Başlarında İstanbul'daki Yapılara Betonarme Teknolojisini Getiren Yunan Mimarlar. *Batılılaşan İstanbul'un Rum Mimarları*. içinde İstanbul .

İlter,İ. (1969).*Tarihi Türk Hanları*.Ankara :KGM Matbaası

İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sanat Eserlerive Yapı İşleri Şube Müdürlüğü Arşivi. (2013).

İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür Tescil Şube Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür Emlak Şube Müdürlüğü

İşler, Ö. (2011). *III. Vakıf Han Teknik Raporu*. İstanbul: Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi.

İşpir,M.(1996)Vakıfların Tarihi Gelişimi.*Türk Vakıfları*(s.32-39)çinde.İstanbul:Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

Kahraman,S.A(2006) *Evkaf-ı Humayun Nezareti*.İstanbul: Çalış Ofset

Köprülü, F. (1938). Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti. *Vakıflar Dergisi Sayı-I* , 1-6.

Köroğlu, N. (2004). *XIX yy.XX. yy. Başlı Eminönü'nde Osmanlı Büro Hanları /Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Kösemen, D. (2005). *İstanbul Ticaret Bölgesinin Oluşumunu Etkileyen Çevresel Faktörler ve Hanların Mimari Kurgusu*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü / Yüksek Lisans Tezi.

Kuban, D. (2010). *İstanbul Bir Kent Tarihi* . İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
Kunter.H.B.(1959)*Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd*.Cumhuriyet matbaası

Mantran,R.(2002) *İstanbul Tarihi*.İstanbul:İletişim Yayınları
Nejdet Gürgen, B. B. (2000). *700.Kuruluş Yıldönümünde İstanbuldaki Osmanlı Mimari Eserleri* . İstanbul: Valilik Yayınları.

Pervetitich *İstanbul Sigorta Haritaları*

Tures LTD.ŞTİ., (2012-2011). *II.Vakıfhan / Restitüsyon Raporu*. İstanbul.

Yavuz, Y. (2009). *İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin 1870-1927*. Ankara: TMMOB - Vakıflar Genel Müdürlüğü.

Yediyıldız, B. (2003). *XVIII.yy'da Türkiye'de Vakıf Müessesesi Bir Sosyal Tarih İncelemesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumları Yayınları.

Yediyıldız, B. (1984). *XVIII. Asır Türk Vakıflarının İktisadi Boyutu*. *Vakıflar Dergisi* 5-4

Yetişkin, A. K. (2010). *İstanbul Haritaları 1422-1922*. İstanbul: Denizler Kitapevi.

Yılmaz, V. (2005). *VI. Vakıf Han Teknik Rapor*. İstanbul: Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi.

İNTERNET SAYFALARI

Aralık 2013 tarihinde <https://maps.google.com/>. Adresinden alındı

<http://www.akademikbakis.org/16/1vakif.pdf>. Adresinden alındı

Boyacıoğlu.D.<http://ucmaz.home.uludag.edu.tr>. Kasım 2013 tarihinde <http://ucmaz.home.uludag.edu.tr/PDF/muh/2010-15%282%29/M2.pdf> .Adresinden alındı

www.fotosov.comgaleristatik3423eski-istanbul-gravurleri-1

<http://www.galatagazete.com/o/index.php/sanat/kitaplar/4969-stanbulun-100-sanayi-kuruluu.html>. (tarih yok). Aralık 15, 2013 tarihinde <http://www.galatagazete.com>. Adresinden alındı

<http://www.peragyo.com>. (2011). Ekim 2013 tarihinde http://www.peragyo.com/vImages/pdfler/SvP_11_PERAGYO_%206VAKIFHAN.pdf. Adresinden alındı

İşık, H. (2009, Nisan). www.akademikbakis.org "*Bir Kamu Hizmet Birimi Olarak Vakıfların Osmanlı Toplum Yaşamındaki Rolü*"*Uluslar Arası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergi*. Kasım 2013 tarihinde

http://www.marmara.gov.tr/document/kitap/Hanlar_kervansaraylar.pdf:76 2013 tarihinde adresinden alındı

<http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/DisplayPhoto.aspx?ID=6&DetailID=6&ExhibitionID=12>

www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/DisplayPhoto

<http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=49527> "*Vakıf Han'a İyi mi Edildi Kötü mü?*". Kasım 2013 tarihinde www.arkitera.com. Adresinden alındı

Yazman, D. (2010, Ocak 29).

http://istanbulavrupa.vgm.gov.tr/editor/file/Vak%C4%B1f%20Restorasyon%20Y%C4%B1ll%C4%B1%C4%9F%C4%B1/SAYI%202/2015%20IV_%20Vak%C4%B1f%2

0Han.pdf “Bir Restore Et Devret Modeli IV. Vakıf Han” Aralık 2013 tarihinde www.vgm.gov.tr. Adresinden alındı

(<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=3>). (tarih yok). Kasım 27, 2013 tarihinde www.vgm.gov.tr. Adresinden alındı

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECLISIYAN/mad01ic03c003/mad01ic03c003ink068.pdf> . (tarih yok) Aralık 2013 tarihinde www.tbmm.gov.tr. Adresinden alındı

KATALOG KAYNAKLARI

Batur, A. *Mimar Kemalettin Yapıları Rehberi*. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İst.Şb. 2008

Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü

Centur Turizm İnşaat Konaklama ve Sosyal Hizmet Ltd.Şti.(Reha Arcan Foğrafları)

E.Selcan Cesur /*Anadolu'nun Akdeniz Bölgesi Kıyı Kaleleri / Doktora Tezi* Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü 2009

Fatih Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü

http://www.gezikolik.com/tr/Tarih_Kultur/Genel_Bilgiler/Turkiye/ISTANBUL/Emi nonu/Vakif_Han/p_4342_1.aspx

İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür Tescil Müdürlüğü

İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sanat Tarihi ve Yapı İşleri Şube Müdürlüğü Arşivi

www.gis.fatih.bel.tr

<http://cdn.uplifers.com/wp-content/uploads/2012/10/karakoy1.jpg>

www.mimarlikmuzesi.org

http://www.peragyo.com/vImages/pdfler/SvP_11_PERAGYO_%206VAKIFHAN.pdf

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=8684&start=20>

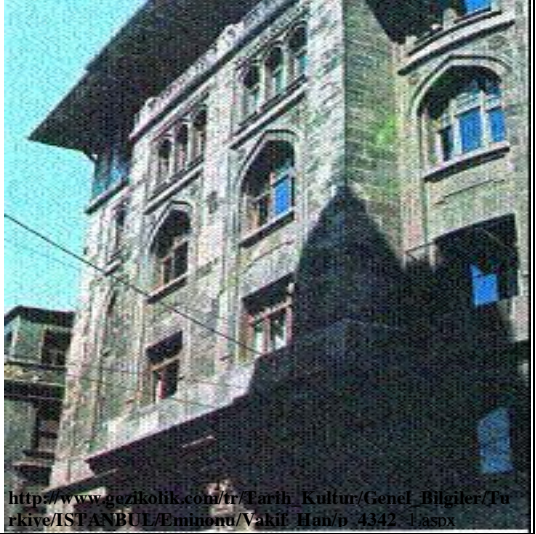
KATALOG 1-A

EK-1

Yapının Adı: BİRİNCİ VAKIF HAN			
Yeri: İstanbul		Yapım Tarihi: 1911-1918	
İlçe/ Mahalle: Fatih/Eminönü Hoybar Mah.		Yaptıran: Evkaf Nezareti	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı: Mimar Kemalettin
39	-	1	Kitabesi: ☒ Var ☐ Yok
			
KONUMU ☐ Tarihi Yarımada ☒ Eminönü Hanlar Bölgesi ☐ Galata Bölgesi			
YAPININ TASARIM İŞLEVİ ☐ Resmi Kurum ☐ Konut ☒ Ticari ☐ Diğer			
ONARIMLAR Çok fazla onarım geçirmemiş olan han, günümüze kadar geçen sürede geçirdiği basit onarımlarla ayakta kalmayı başarmış ve özgünlüğünü korumuştur.			
KORUMA DURUMU		Tescili ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi ☐ Kötü ☐ Yıkık	☒ Özgün ☐ Kısmen Özgün ☐ Özgün Değil	Mülk Sahibi: Vakıflar Genel Müdürlüğü Günümüzdeki İşlevi: Zemin katta bir banka şubesinin ve üst katlarda ofislerin kiralandığı ticarethane	
BİNA BİLGİSİ Altı katlı olarak inşa edilmiş olan yapının zemin katında tek bir dükkan, katlarda ise ofisler bulunmaktadır.			

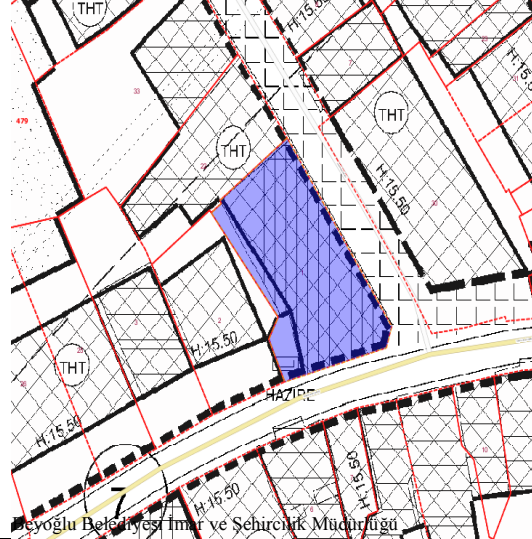

Yapının Adı: BİRİNCİ VAKIF HAN			
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ			
			
YAPIM SİSTEMİ			
☐ Kagir ☐ Çelik ☒ Yarı Kagir			
☐ Avlulu ☒ Avlusuz			
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ	
☒ Bitişik Nizam ☐ Serbest ☐ Eğimli ☒ Köşe		☒ Var ☐ Yok	
Plan Geometrisi	☒ Kare ☐ Dikdörtgen ☐ Üçgen ☐ Yamuk		Kat Adeti
	☒ Bodrum ☐ Dört ☐ Bir ☐ Beş ☐ İki ☒ Altı ☐ Üç ☐ Yedi		
PENCERELER			
☒ Düz Atkılı ☒ Sivri Kemerli ☐ Sepet Kulbu Kemerli ☒ Penci Kemerli			
Ana Giriş		Biçimi	
☒ Tek Giriş ☐ Çift Giriş ☒ Dükkan Giriş		☐ Taç Kapılı ☒ Kemerli ☐ Düz Atkılı	
Dükkan Girişi		Biçimi	
☒ Tek ☐ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☐ Altı		☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atkılı	
ÖRTÜ SİSTEMİ			
☒ Kıрма Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Teras ☐ Tonoz Çatı			
BALKON		ÇIKMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
TESİSAT			
☒ Kalfifer ☒ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☐ Havalandırma			

Yapının Adı: I.VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☐ Asansör ☐ Havalandırma Tesisatı ☐ Islak Hacim Yıkılı Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması		☐ Tavan ☐ Pencere Doğramaları	
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması		☐ Duvarlar ☐ Kapı Doğramaları	
			
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
☒ Yüzeide Kirlenme	☒ Malzeme Kaybı	☐ Klima Dış Üniteler	☐ Çanak Antenler
☒ Nebat	☐ Tahribat	☒ Tesisat Kabloları	☒ Uyumsuz Pancar
☐ Rutubetlenme	☐ Yağmur İniş Boruları	☐ Reklam Panoları	☐ Uyumsuz Boya Rengi

Yapının Adı: İKİNCİ VAKIF HAN			
Yeri: İstanbul		Yapım Tarihi: 1912-1914	
İlçe/ Mahalle: Fatih/Eminönü /Sultan hamam		Yaptıran: Evkaf Nezareti	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı: Mimar Kemalettin
395	-	39	Kitabesi: ☒ Var ☐ Yok
			
KONUMU			
☐ Tarihi Yarımada ☒ Eminönü Hanlar Bölgesi ☐ Galata Bölgesi			
YAPININ TASARIM İŞLEVİ			
☐ Resmi Kurum ☐ Konut ☒ Ticari ☐ Diğer			
ONARIMLAR			
<p>Çok fazla onarım geçirmemiş olan han, günümüze kadar geçen sürede geçirdiği basit onarımlarla ayakta kalmayı başarmış ancak iç mekanda kötü kullanımlar sonucunda tahribata uğramış, ancak kısmen özgünlüğünü korumuştur.</p>			
KORUMA DURUMU		Tescili: ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi	☐ Özgün	Sahibi: Vakıflar Genel Müdürlüğü Günümüzdeki İşlevi: Otele dönüştürülmek üzere restorasyon çalışması için beklemededir.	
☐ Kötü	☒ Kısmen Özgün		
☐ Yıkık	☐ Özgün Değil		
BİNA BİLGİSİ			
Beş katlı olarak inşa edilmiş olan yapıda zemin katta dükkanlar, üst katlarda ofisler bulunmaktadır.			

Yapının Adı: İKİNCİ VAKIF HAN				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
				
YAPIM SİSTEMİ				
☐ Kargır ☐ Çelik ☒ Yarı Kargır ☐ Betonarme				
☐ Avlulu		☒ Avlusuz		
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ		
☒ Bitişik Nizam ☐ Serbest ☐ Eğimli ☐ Köşe		☒ Var ☐ Yok		
Plan Geometrisi	☐ Kare	Kat Adeti	☒ Bodrum	☐ Dört
	☒ Dikdörtgen		☐ Bir	☒ Beş
	☐ Üçgen		☐ İki	☐ Altı
	☐ Yamuk		☐ Üç	☐ Yedi
PENCERELER				
☒ Düz Atkılı ☒ Sivri Kemerli ☒ Sepet Kulbu Kemerli ☒ Penci Kemerli				
Ana Giriş	Biçimi	Dükkan Girişi	Biçimi	
☒ Tek Giriş ☐ Çift Giriş ☒ Dükkan Giriş	☐ Taç Kapılı ☒ Kemerli ☐ Düz Atkılı	☐ Tek ☐ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☒ Altı	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atkılı	
ÖRTÜ SİSTEMİ				
☒ Kıрма Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Tonoz Çatı ☐ Teras				
BALKON		ÇIKMA		
☐ Var ☒ Yok		☒ Var ☐ Yok		
TESİSAT				
☒ Kalorifer ☒ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☐ Havalandırma				

Yapının Adı: II.VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☐ Var ☒ Yok		☒ Var ☐ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☐ Asansör ☐ Havalandırma Tesisatı ☐ Islak Hacim ☐ Yeni Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması ☒ Tavan ☒ Pencere Doğramaları			
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması ☒ Duvarlar ☒ Kapı Doğramaları			
			
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
☐ Yüzeide Kirlenme	☐ Malzeme Kaybı	☐ Klima Dış Üniteler	☐ Çanak Antenler
☐ Nebat	☐ Tahribat	☐ Tesisat Kabloları	☒ Uyumsuz Pancur
☐ Rutubetlenme	☐ Yağmur İniş Boruları	☐ Reklam Panoları	☐ Uyumsuz Boya Rengi

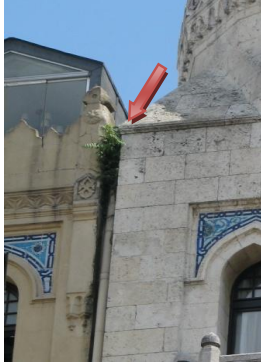

Yapının Adı: ÜÇÜNCÜ VAKIF HAN			
Yeri : İstanbul		Yapım Tarihi:1912-1914	
İlçe/ Mahalle: Beyoğlu/Kuloğlu Mah.		Yaptıran : Evkaf Nezareti	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı : Mimar Kemalettin
479	25	1	Kitabesi: ☐ Var ☒ Yok
			
<p>KONUMU</p> <p>☐ Tarihi Yarımada</p> <p>☐ Eminönü Hanlar Bölgesi</p> <p>☒ Galata Bölgesi</p>			
<p>YAPININ TASARIM ŞEKLİ</p> <p>☐ Resmi Kurum ☒ Konut ☐ Ticari ☐ Diğer</p>			
<p>ONARIMLAR</p> <p>Basit onarımların yanı sıra, yapıda restorasyon yapılarak günümüze kadar ulaşmıştır.</p>			
KORUMA DURUMU		Tescili ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi	☐ Özgün	Mülk Sahibi : Vakıflar Genel Müdürlüğü	
☐ Kötü	☒ Kısmen Özgün		
☐ Yıkık	☐ Özgün Değil		
BİNA BİLGİSİ		Günümüzdeki İşlevi: Otel	
<p>Altı katlı olarak konut olarak inşa edilmiştir. Özgün projesinde dokuz daire olarak tasarlanmıştır. Ancak günümüzde zemin katta kafe ve resepsiyon, katlarda ise odaların olduğu bir otel olarak kullanılmaktadır.</p>			

Yapının Adı: ÜÇÜNCÜ VAKIF HAN			
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ			
			
YAPIM SİSTEMİ			
☐ Kagir ☐ Çelik ☒ Yarı Kagir ☐ Betonarme			
☒ Avlulu ☐ Avlusuz			
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ	
☒ Bitişik Nizam ☐ Serbest ☒ Eğimli ☒ Köşe		☒ Var ☐ Yok	
Plan Geometrisi	☐ Kare		Kat Adeti
	☐ Dikdörtgen		
	☐ Üçgen		
	☒ Yamuk		
		☐ Bodrum	☐ Dört
		☐ Bir	☐ Beş
		☐ İki	☒ Altı
		☐ Üç	☐ Yedi
PENCERELER			
☒ Düz Atıklı ☐ Sivri Kemerli ☒ Sepet Kulbu Kemerli ☐ Penci Kemerli			
Ana Giriş	Biçimi	Dükkan Girişi	Biçimi
☒ Tek Giriş ☐ Çift Giriş ☒ Dükkan Girişi	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atıklı	☒ Tek ☐ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☐ Altı	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atıklı
ÖRTÜ SİSTEMİ			
☒ Kırma Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Tonoz Çatı ☐ Teras			
BALKON		ÇIKMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
TESİSAT			
☒ Kalorifer ☒ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☒ Havalandırma			

Yapının Adı: III.VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☒ Var ☐ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☒ Asansör ☒ Havalandırma Tesisatı ☒ Islak Hacim ☒ Yeni Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması ☒ Tavan ☒ Pencere Doğramaları			
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması ☐ Duvarlar ☒ Kapı Doğramaları			
			
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
☐ Yüzeide Kirlenme	☐ Malzeme Kaybı	☐ Klima Dış Üniteler	☐ Çanak Antenler
☐ Nebat	☐ Tahribat	☐ Tesisat Kabloları	☐ Uyumsuz Pancur
☐ Rutubetlenme	☐ Yağmur İniş Boruları	☐ Reklam Panoları	☐ Uyumsuz Boya Rengi

Yapının Adı: DÖRDÜNCÜ VAKIF HAN			
Yeri: İstanbul		Yapım Tarihi: 1912-1926	
İl/ İlçe/ Mahalle: Fatih/Eminönü Hoybar Mah.		Yaptıran: Evkaf Nezareti	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı: Mimar Kemalettin
969	-	6	Kitabesi: ☒ Var ☐ Yok
			
KONUMU			
☐ Tarihi Yarımada ☒ Eminönü Hanlar Bölgesi ☐ Galata Bölgesi			
YAPININ TASARIM İŞLEVİ			
☐ Resmi Kurum ☐ Konut ☒ Ticari ☐ Diğer			
ONARIMLAR			
Günümüze kadar birçok onarım geçirmiş olan yapı kısmen de olsa özellikle cephesi özgünlüğünü korumaktadır.			
KORUMA DURUMU		Tescili ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi	☐ Özgün	Sahibi : Vakıflar Genel Müdürlüğü	
☐ Kötü	☒ Kısmen Özgün	Günümüzdeki İşlevi : Otel	
☐ Yıkık	☐ Özgün Değil		
BİNA BİLGİSİ			
Altı katlı olarak inşa edilmiş han, diğer vakıf hanlarının en görkemlisidir. Yapının iki köşesinde soğan kubbeli iki kulesi vardır. Günümüzde zemin katta lobi ve resepsiyon, üst katlarda ise odaların olduğu bir otel olarak kullanılmaktadır.			

Yapının Adı: DÖRDÜNCÜ VAKIF HAN			
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ			
			
YAPIM SİSTEMİ			
☐ Kagir ☐ Çelik ☒ Yarı Kagir ☐ Betonarme			
☒ Avlulu ☐ Avlusuz			
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ	
☒ Bitişik Nizam ☐ Serbest ☐ Eğimli ☒ Köşe		☒ Var ☐ Yok	
Plan Geometrisi	☐ Kare ☐ Dikdörtgen ☐ Üçgen ☒ Yamuk		Kat Adeti
	☒ Bodrum ☐ Dört ☐ Bir ☐ Beş ☐ İki ☒ Altı ☐ Üç ☐ Yedi		
PENCERELER			
☒ Düz Atkılı ☒ Sivri Kemerli ☒ Sepet Kulbu Kemerli ☒ Penci Kemerli			
Ana Giriş	Biçimi	Dükkan Girişi	Biçimi
☐ Tek Giriş ☒ Çift Giriş ☒ Dükkan Girişi	☐ Taç Kapılı ☒ Kemerli ☐ Düz Atkılı	☐ Tek ☒ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☐ Altı	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atkılı
ÖRTÜ SİSTEMİ			
☒ Kıрма Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Tonoz Çatı ☐ Teras			
BALKON		ÇIKMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
TESİSAT			
☒ Kalfifer ☒ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☒ Havalandırma			

Yapının Adı: IV.VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☒ Var ☐ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☐ Asansör ☒ Havalandırma Tesisatı ☒ Islak Hacim ☒ Yeni Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması ☒ Tavan ☒ Pencere Doğramaları			
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması ☐ Duvarlar ☒ Kapı Doğramaları			
			
			
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☐ Var ☒ Yok	
☒ Yüzeide Kirlenme	☐ Malzeme Kaybı	☐ Klima Dış Üniteler	☐ Çanak Antenler
☒ Nebat	☐ Tahribat	☐ Tesisat Kabloları	☐ Uyumsuz Pancur
☐ Rutubetlenme	☒ Yağmur İniş Boruları	☐ Reklam Panoları	☐ Uyumsuz Boya Rengi

Yapının Adı: BEŞİNCİ VAKIF HAN-ŞEHZADEBAŞI			
Yeri : İstanbul		Yapım Tarihi : 1911-1923	
İl/ İlçe/ Mahalle: Fatih/Şehzadebaşı/Vefa		Yaptıran : Evkaf Nezareti	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı : Mimar Kemalettin
950	-	19	Kitabesi: ☐ Var ☒ Yok
			
KONUMU			
☒ Tarihi Yarımada ☐ Eminönü Hanlar Bölgesi ☐ Galata Bölgesi			
YAPININ TASARIM İŞLEVİ			
☒ Resmi Kurum ☐ Konut ☐ Ticaret ☐ Diğer			
ONARIMLAR			
Okul pansiyonu olarak kullanılan yapı, kullanımlar doğrultusunda basit onarımlar geçirmiş özellikle bahçeye bakan Kuzey-Doğu cephesinde iki adet servis kapısı açılmıştır. 1999 yılında depremde hasar görmüş ve onarımı yapılmıştır.			
KORUMA DURUMU		Tescili ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi	☐ Özgün	Sahibi: T.C Devlet Hazinesi	
☐ Kötü	☒ Kısmen Özgün	Günümüzdeki İşlevi : Okul Yatakhanesi	
☐ Yıkık	☐ Özgün Değil		
BİNA BİLGİSİ			
Üç katlı, yatakhane olarak inşa edilmiş ve tasarlanmıştır.			

Yapının Adı: ŞEHZADEBAŞI BEŞİNCİ VAKIF HAN				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
				
YAPIM SİSTEMİ				
☐ Kagir ☐ Çelik ☒ Yarı Kagir ☐ Betonarme				
☐ Avlulu ☒ Avlusuz				
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ		
☐ Bitişik Nizam ☒ Serbest ☐ Eğimli ☐ Köşe		☒ Var ☐ Yok		
Plan Geometrisi	☐ Kare	Kat Adeti	☒ Bodrum	☐ Dört
	☒ Dikdörtgen		☐ Bir	☐ Beş
	☐ Üçgen		☐ İki	☐ Altı
	☐ Yamuk		☒ Üç	☐ Yedi
PENCERELER				
☒ Düz Atkılı ☒ Sivri Kemerli ☐ Sepet Kulbu Kemerli ☐ Penci Kemerli				
Ana Giriş	Biçimi	Dükkan	Biçimi	
☐ Tek Giriş ☒ Çift Giriş ☐ Dükkan Girişi	☐ Taç Kapılı ☒ Kemerli ☐ Düz Atkılı	☐ Tek ☐ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☐ Altı	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☐ Düz Atkılı	
ÖRTÜ SİSTEMİ				
☒ Kıрма Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Tonoz Çatı ☐ Teras				
BALKON		ÇIKMA		
☐ Var ☒ Yok		☒ Var ☐ Yok		
TESİSAT				
☒ Kalorifer ☐ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☐ Havalandırma				

Yapının Adı: ŞEHZADEBAŞI V.VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☐ Asansör ☐ Havalandırma Tesisatı ☐ Islak Hacim ☐ Yeni Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması		☐ Tavan ☒ Pencere Doğramaları	
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması		☐ Duvarlar ☐ Kapı Doğramaları	
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
☒ Yüzeide Kirlenme	☒ Malzeme Kaybı	☐ Klima Dış Üniteler	☐ Çanak Antenler
☐ Nebat	☒ Tahribat	☒ Tesisat Kabloları	☐ Uyumsuz Pancur
☐ Rutubetlenme	☐ Yağmur İniş Boruları	☐ Reklam Panoları	☒ Uyumsuz Boya Rengi

Yapının Adı: BEŞİNCİ VAKIF HAN-EMİNÖNÜ			
Yeri : İstanbul		Yapım Tarihi :	
İl/ İlçe/ Mahalle:Fatih/ Eminönü /Hoybar		Yaptıran : -	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı : -
409	17	2	Kitabesi: ☒ Var ☐ Yok
			
KONUMU Galata Bölgesi			
☐ Tarihi Yarımada ☒ Eminönü Hanlar Bölgesi ☐ Galata Bölgesi			
YAPININ TASARIM ŞEKLİ			
☐ Resmi Kurum ☐ Konut ☒ Ticaret ☐ Diğer			
ONARIMLAR			
Küçük tesisat onarımları , doğalgaza dönüştürme vb. yanı sıra yıllık onarım geçirmiş olan yapı kısmen de olsa özgünlüğünü korumaktadır.			
KORUMA DURUMU		Tescili ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi	☐ Özgün	Sahibi: Vakıflar Genel Müdürlüğü Günümüzdeki İşlevi : Zemin katta restoran ve dükkanların, üst katta kiralık ofislerin bulunduğu ticarethane	
☐ Kötü	☒ Kısmen Özgün		
☐ Yıkık	☐ Özgün Değil		
BİNA BİLGİSİ			
Yapı, dört kat olarak inşa edilmiştir. Zemin katta dükkanlar, üst katlarda ofisler bulunmaktadır.			

Yapının Adı: EMİNÖNÜ'NDEKİ BEŞİNCİ VAKIF HAN			
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ			
			
YAPIM SİSTEMİ			
☐ Kagir ☐ Çelik ☒ Yarı Kagir ☐ Betonarme			
☒ Avlulu ☐ Avlusuz			
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ	
☒ Bitişik Nizam ☐ Serbest ☐ Eğimli ☒ Köşe		☐ Var ☒ Yok	
Plan Geometrisi	☐ Kare ☐ Dikdörtgen ☒ Üçgen ☐ Yamuk		Kat Adeti
	☐ Bodrum ☒ Dört ☐ Bir ☐ Beş ☐ İki ☐ Altı ☐ Üç ☐ Yedi		
PENCERELER			
☒ Düz Atkılı ☐ Sivri Kemerli ☐ Sepet Kulbu Kemerli ☐ Penci Kemerli			
Ana Giriş	Biçimi	Dükkan Giriş	Biçim
☐ Tek Giriş ☒ Çift Giriş ☒ Dükkan Girişi	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atkılı	☐ Tek ☐ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☐ Altı ☒ Dokuz	☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☐ Düz Atkılı
ÇATI ÖRTÜ SİSTEMİ			
☒ Kıрма Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Tonoz Çatı ☐ Teras			
BALKON		ÇIKMA	
☐ Var ☒ Yok		☒ Var ☐ Yok	
TESİSAT			
☒ Kalorifer ☐ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☐ Havalandırma			

Yapının Adı: EMİNÖNÜ V.VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☐ Var ☒ Yok		☐ Var ☒ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☐ Asansör ☐ Havalandırma Tesisatı ☐ Islak Hacim ☐ Yeni Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması		☒ Tavan ☒ Pencere Doğramaları	
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması		☒ Duvarlar ☒ Kapı Doğramaları	
			
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
☐ Yüzeide Kirlenme	☐ Malzeme Kaybı	☒ Klima Dış Üniteler	☒ Çanak Antenler
☐ Nebat	☐ Tahribat	☒ Tesisat Kabloları	☐ Uyumsuz Pancur
☒ Rutubetlenme	☐ Yağmur İniş Boruları	☒ Reklam Panoları	☐ Uyumsuz Boya Rengi

Yapının Adı: ALTINCI VAKIF HAN			
Yeri : İstanbul		Yapım Tarihi : Bilinmiyor	
İl/İlçe/Mahalle: Beyoğlu/Karaköy/Kemankeş		Yaptıran : Bilinmiyor	
Ada	Pafta	Parsel	Mimarı : Bilinmiyor
80	-	21	Kitabesi: ☐ Var ☒ Yok
			
Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü		İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür Tescil Müdürlüğü Arşivi	
KONUMU			
☐ Tarihi Yarımada ☐ Eminönü Hanlar Bölgesi ☒ Galata Bölgesi			
YAPININ TASARIM İŞLEVİ			
☐ Resmi Kurum ☐ Konut ☒ Ticaret ☐ Diğer			
ONARIMLAR			
Basit ve teknik onarımlar geçiren han, cephesi özgünlüğünü korurken iç mekan özgünlüğünü yitirmiş ve günümüze ulaşmıştır.			
KORUMA DURUMU		Tescili ☒ Var ☐ Yok	
☒ İyi	☐ Özgün	Sahibi : Vakıflar Genel Müdürlüğü Günümüzdeki İşlevi : Zemin katında restoranın olduğu hotel	
☐ Kötü	☒ Kısmen Özgün		
☐ Yıkık	☐ Özgün Değil		
BİNA BİLGİSİ			
Yedi katlıdır. Ticarethane olarak inşa edilmiştir. Günümüzde bir hotel olarak kullanılmaktadır.			

Yapının Adı: ALTINCI VAKIF HAN			
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ			
			
YAPIM SİSTEMİ			
☐ Kargir ☐ Çelik ☒ Yarı Kagir ☐ Betonarme			
☐ Avlulu ☒ Avlusuz			
PARSEL YERLEŞİMİ		CEPHE BEZEMESİ	
☒ Bitişik Nizam ☐ Serbest ☐ Eğimli ☒ Köşe		☒ Var ☐ Yok	
Plan Geometrisi	☐ Kare ☒ Dikdörtgen ☐ Üçgen ☐ Yamuk		Kat Adeti
	☐ Bir ☐ Beş ☐ İki ☐ Altı ☐ Üç ☒ Yedi ☐ Dört ☐ Sekiz		
PENCERELER			
☒ Düz Atkılı ☐ Sivri Kemerli ☒ Sepet Kulbu Kemerli ☐ Penci Kemerli			
Ana Giriş		Biçimi	
☒ Tek Giriş ☐ Çift Giriş ☒ Dükkan Girişi		☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atkılı	
Dükkan Girişi		Biçimi	
☒ Tek ☐ Dört ☐ Çift ☐ Beş ☐ Üç ☐ Altı		☐ Taç Kapılı ☐ Kemerli ☒ Düz Atkılı	
ÇATI ÖRTÜ SİSTEMİ			
☒ Kıрма Çatı ☐ Beşik Çatı ☐ Tonoz Çatı ☐ Teras			
BALKON		ÇIKMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
TESİSAT			
☒ Kalorifer ☐ Asansör ☒ Elektrik ☒ Su tesisatı ☒ Havalandırma			

Yapının Adı: ALTINCI VAKIF HAN			
YAPININ BOZULMALARI			
YAPISAL BOZULMALAR		PLAN ŞEMASINDA BOZULMALAR	
☒ Var ☐ Yok		☐ Var ☒ Yok	
TAŞIYICI SİSTEMDE BOZULMA		MEKAN KURGUSUNDA BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☒ Var ☐ Yok	
YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE DAYALI BOZULMALAR			
☐ Asansör ☒ Havalandırma Tesisatı ☒ Islak Hacim ☒ Yeni Mekanlar			
MALZEME BOZULMALARI			
☒ Döşeme Kaplaması		☒ Tavan ☒ Pencere Doğramaları	
☒ Merdiven Döşeme Kaplaması		☒ Duvarlar ☒ Kapı Doğramaları	
			
CEPHEDE BOZULMA		CEPHEDE ESTETİK BOZULMA	
☒ Var ☐ Yok		☐ Var ☒ Yok	
☒ Yüzeşte Kirlenme	☐ Malzeme Kaybı	☐ Klima Dış Üniteler	☐ Çanak Antenler
☐ Nebat	☐ Tahribat	☐ Tesisat Kabloları	☐ Uyumsuz Pancur
☒ Rutubetlenme	☐ Yağmur İniş Boruları	☐ Reklam Panoları	☐ Uyumsuz Boya Rengi

GÜNÜMÜZDE MEVCUT İSTANBUL'DA KLASİK OSMANLI HANLARI				
15.yy	16.yy	17.yy	18.yy	19.yy
KÜRKÇÜ HAN	BALKAPANI HAN	BÜYÜK VALİDE HAN	AĞA HAN	SABUNCU HAN
	BURMALI HAN	ŞEKERCİ HAN	ALİ PAŞA HAN (Üç farklı yerde)	YILDIZ HAN
	BÜYÜK ÇORAPÇI HAN	VEZİR HAN	ASTARCI HAN	
	KURŞUNLU HAN	YELKENCİLER HAN	BALTACI MÜNHEDDİM HAN	
	LEBLEBİCİ HAN	KIZIL HAN	BODRUM HAN	
	RÜSTEM PAŞA HAN		BÜYÜK YENİ HAN	
	SÜLEYMANİYE HAN		CEBECİ HAN	
	KÜÇÜK ÇUKUR HAN		ÇUHACI HAN	
			ÇUKUR HAN	
			HASAN PAŞA HAN	
			İMAMELİ HAN	
			KALCILAR HAN	
			KAŞIKÇI HAN	
			KİLİT HAN	
			KIZLAR AĞASI HAN	
			KUMRULU HAN	
			KÜÇÜK YENİ HAN	
			SAKSI HAN	
			SERPUŞ HAN	
			SİLAHTAR HAN	
			SİMKEŞHANE İlk inşası 15.yy	
			SOFCU HAN	
			SORGUÇLU HAN	
			TAŞ HAN	
			YAĞCI HAN	
			YALDIZLI HAN	
			ZİNCİRLİ HAN	

* Tablo'daki liste İstanbul Ticaret Odası yayını (Geçmişten Günümüze İstanbul Hanları -Mehmet Saadettin Fidan) ve Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını (Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları -Ceyhan Gürcan'm)İstanbul hanları listesinden alınmıştır

VAKIF HANLARIN MEVCUT CEPHE BEZEMELERİ									
		I. Vakıfhan	II. Vakıfhan	III. Vakıfhan	IV. Vakıfhan	V. Vakıfhan	V. Vakıfhan	VI. Vakıfhan	
		Eminönü	Eminönü	Beyoğlu	Eminönü	Şehzadebaşı	Eminönü	Karaköy	
1.KAT DÖŞEME HIZASI	TAŞ KONSOL	Yaprak Motifli						•	
		Mukarnaslı	•	•		•			
		Bezemesiz					•		
1.KAT DÖŞEME HIZASI	ÇIKMALARIN ALTINDA BEZEME				•				
1.KAT DÖŞEME HIZASI	KABARA	•			•				
4.KAT PENCERE ALTI	KABARTMA GİRLAND							•	
2-3-5-7. KATLARDAKİ	PENCERE KİLİT TAŞI							•	
1. - 3.KAT PENCERELE RİNDE	GÜLÇE	Tekli	•			•		•	
		Üçlü	•			•			
		Yarım Kalmış					•		
		Rumi Motif İle				•			
4.KAT PENCERELE RİNDE	PENCERE TEPELİĞİ				•				
KATLARIN DÖŞEME HIZALARINDA	SİLME	Mukarnaslı	•	•		•			
		Türküçgeni				•			
		Yaprak Motifli							•
		Bezemesiz		•	•		•	•	•
SON KAT	ÇİNİ PANO	•			•				
KUBBE	PALMET DİZİSİ				•				
SAÇAK	SAÇAK ALTI BEZEME	•			•				

Tablo II

XVIII. asır Türk vakıflarının gelir kaynakları
(İncelenen 330 Vakfiyeye göre)

Mülk Tipleri		Ünite Adedi	Her ünitenin yıllık kira bedeli (akçe olarak)	Gelir Toplamı	%	%	
Tarım İşletmeleri	Arsa	188	360	67.680	0,34	30,39	
	Bağçe	110	2.000	220.000	1,11		
	Bostan	72	1.000	72.000	0,36		
	Zeytin bağçesi	40	4.320	172.000	0,87		
	Bağ	42	400	16.800	0,08		
	Mezra'a, Taria	201	750	150.750	0,76		
	Çiftlik	93	20.000	1.860.000	9,35		
	Köy, karye	46	30.000	1.380.000	6,94		
	Mukâta'a (Köyler bütünü)	14	150.000	2.100.000	10,56		
	Maden ocağı	1	—	—	—		
Dalyan	3	1.080	3.240	0,02			
Meskenler	Menzil	2064	900	957.600	4,81	6,52	
	Saray	8	5.000	40.000	0,20		
	Yalı	19	5.400	102.600	0,52		
	Oda, Hâne	416	360	149.760	0,75		
Kamu hizmetleri için kiralanmış binalar	Defter-hâne	1	117.800	117.800	0,59	0,79	
	Gümrek binası	4	10.000	40.000	0,20		
İktisadî Kuruluşlar	Ticaret Yerleri	Han	53	2.160	114.480	0,58	30,44
		Samanhâne	6	1.000	6.000	0,03	
		Dükkan	1453	2.300	3.341.000	16,80	
		Ambâr, Mahzen	135	800	108.000	0,53	
		Ahur	11	720	7.920	0,04	
	Sanayi İşletmeleri	Hamam	25	720	18.000	0,09	
		Değirmen	95	4.000	380.000	1,91	
		İmâîâthâne, kârhâne	300	5.000	1.500.000	7,54	
		Gedik	321	1.800	577.800	2,91	
Diğer şeyler	Gemi	7	—	—	—	0,33	
	Hayvan derisi	13.080	4	52.320	0,26		
	Su	Masura (12)					
		60	240	14.400	0,07		
Nakit para	Akçe	Miktar (Akçe)	Faiz Haddi	6.318.183	31,77	31,77	
		42.120.222	% 15				
TOPLAM				19.889.133	100	100	

*Vakıflar Dergisi 18. Sayılı Dergisinden(1984) Bahaeddin Yediöldiz, XVIII.Asır Türk Vakıflarının İktisadi Boyutu makalesinden alınmıştır.

DEVRE : 1

CİLT : 3

İÇTİMA SENESİ : 3

Meclisi Âyan Zabıt Ceridesi

Altmışsekizinci İnikad
11 Mayıs 1327 (1911) Çarşamba

M Ü N D E R E C A T

	Sayfa		Sayfa
I. — ZAPTI SABIK HULASASI	286	2. — Kavanin ve nizamatin neşir ve ila-	
II. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	288	ni hakkında kanun layihası	301:316
I. — Posta ve Telgraf Nezareti bütçesi.	288:300, 319	3. — Harap mebanii vakfiye ile vakıf ar-	
		saların nakde tahvili hakkında kanun layihası	316:318

TBMM KUTUPHANESİ

TBMM. Kütüphane Arşivi İnternet Sayfasından Alınmıştır.

Meclisi Ayan 1: 68 11 Mayıs 1327 (1911) C: 2

YORGİYADIS EFENDİ — Fakat kanun neşredilmemiştir.

AZARYAN EFENDİ — İki aydan maksat her yerde aynı zamanda mevki-i icraya konması içindir. Yoksa, eski hamam eski tas olur.

NECMETTİN MOLLA BEY (Adliye Nâzırı) — Bu kanun tevhid-i muamele için yapılmıştır. Yoksa, nizamla da olabiliirdi. («Kabul, kabul» sesleri)

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA — Şu aralık, bir sene yapılır sekiz sene sonra dava olunur. Hîni mürafaada bu kanun henüz Erzurum'da ilân olunmadıydı derler. Bu ne vakit ilân olunmuş diye uzun bir mesele hasıl olur. Yalnız, Takvim-i Vekayi ile olursa meydana konur iş halledilir.

REİS — Şüpheye mahal kalmamak için maddede kabul edenler el kaldırsalar. (Eller kalkar) Kabul olundu.

Başinci madde: Bir kanun ve nizamın hükmü, neşrinden sonra olmak üzere, derununda tasvih ve tayin olunan zamandan itibaren Memâlik-i Osmaniyyenin her tarafında meriyül-icra olur. Bir vakit tayin ve tasrih olunmamış olduğu takdirde, Takvim-i Vekayi ile neşrolunduğu tarihten itibaren 60 gün sonra Memâlik-i Osmaniyyenin her tarafından meriyül-icra olur. («Kabul kabul» sesleri)

REİS — Kabul olundu.

Altıncı madde: Hiçbir kanun ve nizamın hükmü makabline şâmil olmaz. Fakat, muhafef-i ceza olan ahvâl bu kaideden müstesna olup bunların ahkâmı makabline dahi şâmilirdir.

NECMETTİN MOLLA BEY (Adliye Nâzırı) — Bu tabiidir. («Kabul» sesleri)

REİS — Kabul olundu.

Yedinci madde: İşbu kanunun hükmü, ilânı gününün ferdasından itibaren meriyül icra olacaktır.

SALHİ MÜNİR PAŞA — Buraya bir fıkrâ ilâvesini teklif edeceğim. O da nizamât-ı askeriyeye hakkındadır. Nizamât-ı askeriyeye meyanında bazı mahrem nizamlar olabilir. Halbuki bu madde nizamâtın alelülâk neşrolunacağından bâhistir. Bu gibi nizamâtın ayrıca bir ifade-i mahsusa ile zikredilmesi faideden hâli değildir. Nizamât-ı askeriyeye hususiyeti hâizdir, başka bir tarafa taalluku yoktur.

NECMETTİN MOLLA BEY (Adliye Nâzırı) — Biz onu düşündük. Bazı kavanin-i askeriyeye gibi halkça bilinmesi lâzım gelmeyen hususât-ı askeriyeye olursa, Şûra-yı Devlet tarikiyle tetkikatı icra kılınmayacak, doğrudan doğruya İradesi istihsal edilecektir. Bu da kanunen bilinmesi iktiza eden cihattan

hariçtir. Yani, yalnız daire-i âidesinin itulâında kalması lâzım gelen hususâtı ki, bu kanunun şâmil olması lâzım gelmeyen hususâtındır, o itibarla zâten hariçtir.

Sekizinci madde: Düstürün birinci cildinde muharrer 25 Rebüülâhîr sene 1289 tarihli mevadd-ı umumiyeye hükmü mefsuhtur.

GABRİYEL NORADONKİYAN EFENDİ — Mukavelât ve muahedâta ve İrade-i Seniyyeye müstenit olanlara da kanun gibi muamele olunmak lâzımı gelir.

NECMETTİN MOLLA BEY (Adliye Nâzırı) — Rey-i Devletleri için Encümenin esbâb-ı mücibesinde bir ibare-i mahsusa vardır. (Muahedât... ilâhîr okur) diyorlar. Çünkü, kanunda nizamda bir maddede gösteriliyor.

GABRİYEL NORADONKİYAN EFENDİ — Yalnız kanun mu ilân olunacak, nizamnamesi de beraber değil mi?

AZARYAN EFENDİ — Kanuniyeti istihsal olunacak.

REİS — Kabul olundu.

Doğuzuncu Madde : İşbu Kanunun icrasına Heyeti Vükela memurdur. (Kabul sesleri)

REİS — Kabul olundu.

3. — Harap mebanii vakfiye ile vakıf arsaların nakde tahvili hakkında kanun layihası. (1)

REİS — Encümen mazbatasını okutuyorum.

Riyaseti Celileye

Müstağnihan kalan ve harap bulunan mebanii vakfiye ile vakıf arsaların, nakit ile istibdalleri hakkında hükümetçe tanzim ve Meclisi Mebusanca tadilen kabul olunarak, Meclisi Mezkûr Riyasetinin 8 Mayıs sene 1327 tarihli ve 148 numaralı tezkiresiyle irsal ve Heyeti Umumiyei Ayan kararıyla Encümenimize havale olunan layihai kanuniye Encümenimizce mütalaa ve icabî müzakere olundu.

Müruru zaman ve teaktübü asar ile müserrefi harabolun mebanii vakfiyenin maksadı, tesisleri, bilküllüye fevt olduğuna ve esasen müstağnihan kalan veya bilküllüye harabolup da tamir ve ihyas için varidatı vakfiyyesi olmayan mebanii vakfiyenin, gerek kendi cinsinden bir akar ile ve gerek nakit ile istibdaline mesâğı şer'i bulunduğu mebnî emakini vakfiyei münderisenin nakit ile istikballeri ve mebalîği hâsıla ile ihtiyacı hal ve zamana muvafık bir müessesesi hayriye inşası için, Evkaf Nezaretine mezuniyet itası

(1) Evveliyatı 66 nci inikad zaptındadır.

Meclisi Âyan I: 68 11 Mayıs 1327 (1911) C: 2

muvafık görülmüş ve her ne kadar, İmam Muhammed Hazretlerine göre, cevami ve mesacidi şerife dahi nakit ile istibdal olunabilir ise de kavli sahil ve müftübihe nazaran, harabolsun mamur olsun, cevami ve mesacidi şerifenin nakit ile istibdalı gayri caiz olduğundan ve kavli esah ve müftüye ile amel vücubu tabii bulunduğundan, madde-i kanuniye ol bابتا bir kayıt derc ve nakit ile istibdal olunan mebanii vakfiye yerine inşa olunacak müessesenin ol yerde bulunması maksadını temin için (orada) kaydı ilave edilmiş olmakla madde-i kanuniye layihasının aldığı şekil zire derc ve aynen tasdiki Heyeti Umumiyyeye teklif olunur.

Ziyaeddin İsmail Hakkı Şerif Ali Cafer Zihni
Madde-i Kanuniye

Gerek mamur ve gerek harap cevami ve mesacidi şerifeden mada, maksadı tesislerine nazaran menfaati fevt ve müstağniî anha olan mebanii vakfiye ile vakif arsaların, nakit ile bilistibdal mebalîği hâsıla ile orada kendi cinslerinden olan müesseseci hayriye inşasına; ihtiyaç görülmeyen takdirde civarında bulunan o kabil müesseseci hayriyenin masarifi daimesi temin edildikten sonra, buldukları mahallerin ihtiyacı nazarı dikkat ve itinaya alınarak evvela mesacidi şerife, saniyen mekâtibi iptidaiye ve medarisi ilmiye; salisen, hastahane gibi müessesatı hayriye inşasına ve masarifi daimesini temine Evkaf Nezareti mezundur.

ZİYAETTİN EFENDİ — Mazbatayı acizane mizde arz ettiğimiz veçhile gerek cevami şerife ve gerek mesacidi şerife, tamiri mümkin olmayacak surette harap olursa, bir de arsalar hakkında ihtilaf bulunuyor. İmam Muhammed ile İmamı Yusuf Beyninde ihtilaf vardır. İmamı Muhammed Hazretleri, istibdalı cevazına kaair olmuşlar. İmam Ebu Yusuf Hazretleri de ebeden mescidin tebdil ve tağyir ve istibdalı caiz değildir buyurmuşlardır. İmam Ebu Yusuf Hazretlerini müftüye olan kavilleriyle İmam Muhammed Hazretlerinin kavilleri beyninde ihtilaf vardır.

REİS — Müftüye olan kavle mebni değil mi efendim? Bir de Fetvahane müsevvidlerinden bir zat tarafından bir telgraf gönderilmişti, Encümeni Alinizce de görülmüştür zannederim.

ZİYAEDDİN EFENDİ — Encümende zikri sebkat etti fakat görmedik.

HAYRİ BEY (Evkaf Nazırı) — Madde-i kanuniyeden asıl maksat, maksadı tesislerine nazaran müstağniî anı kalan, birtakım emakini vakfiyenin, vakif

arsaların istibdalıdır. O memleket, yani o beldede ihtiyacı, hâl ve zaman nazarı itibara alınarak, mescidi şerife ihtiyaç varsa, Mescid-i Şerif yapmak, mektep ve medrese, hastahane vücuda getirmekdir. O gibi müessesatı hayriye vücuda getirmek fikriyle yapılmıştır, yoksa bunları hizmetmek için yapılmamıştır. Evvela bunun cevazı şer'iyeye muvafık olup olmadığı bittabi nazarı dikkate alındı. Ziyaeddin Efendi Hazretlerinin buyurdıkları gibi, müctehid-i kiramdan bazı zevatin ki, ezcümle İmam Muhammed Hazretlerinin reyine göre, şüphe yoktur ki, caizdir. Fakat İmam Muhammed Hazretlerinin cevazı rey, sair fukahâyı izâmdan birçok zevat taraflarından kabul ve itfa edilmediği cihetle, müftüye olan kavle nazaran, yalnız Mesâcid-i Şerifenin istisna edilmesii noktaya nazara alınarak, Encümen Heyet-i muhtememesi tarafından bir fıkra ilâvesine lüzum görülmüştür. Encümen tarafından müzakere edildiği vakit, Zihni Paşa, İsmail Hakkı Efendi, Şerif Cafer Paşa, Ziyaeddin Efendi Hazerâtı beraber bulundular ve madde-i kanuniyyeyi şu şekle ifrağ buyurdular. Mütebakisi hakkında ittifaq hâsıl oldu, ihtilâfı dâif olan mesele, yalnız, Mesâcid-i Şerifedir, onu da biz istisna ettik, madde-i kanuniyenin hülasası bundan ibaretir efendim.

REİS — İstibdalı marifet-i şer'iyeye olacaktı değil mi?

HAYRİ BEY (Devamlı) — Bittabi efendim, şüphesiz hüküm-ü şer'î daima nazarı itina tutulacaktır, fakat ayrı ayrı her mesele için mahâkim-i şer'iyeye müracaat edilmeyecektir, yani tabiatıyla o hüküm-ü şer'iyeye tatbikan yapılacaktır. Ahkâm-ı şer'iyeye muhalif bir surette yapılmaz, fakat meselâ; bir beldedeki 80 kıra arsa için 80 hava ikame eder. 80 ilâm çıkararak ve birer birer tasdik ettirilerek Atabe-i Ulyâya arz edilip iradesini istihâl etmek lüzumu kaldıkça madde-i kanuniye tanzimine de hâcet yoktur.

REİS — İzahat kâfi görüldü mü?

ŞEVKET PAŞA — Ekseriyet kalmadı, karar veremeyiz.

REİS — Nasıl olur, haber göndersek de teşrif etseler, (Ekseriyet husul buldu sesleri)

Telgrafı okuyunuz.

Meclisi Âyan Riyaseti Celilesine

Müstağniî anı olan mebanii-i vakfiye ile vakif arsaların, nakit ile istibdallerine dair olan madde-i kanuniyenin, evvelki gün 80 rey ile Mebusanca bit-tasdik dâim Meclisi Âyandan Encümene gönderildiği gazetelerde görüldü. İstibdalı müstağniî müstağniî-i

ÖZGEÇMİŞ

Balikesir'in Havran ilçesinde doğdu. Resim ve İç Mimarlık eğitimi aldı. Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi ve Beykent Üniversitesi Mimari Restorasyon bölümlerinden mezun oldu. Dekorasyon ve restorasyon alanlarında serbest olarak ve özel sektörde çalıştı. Halen Erol Müh. Mim. Ltd. Şti. bünyesinde çalışmaktadır.